

# BETÆNKNING

AFGIVET

AF DET AF UNDERVISNINGSMINISTERIET

UNDER 27. JANUAR 1955 NEDSATTE

UDVALG VEDRØRENDE

# BØRNS OG UNGES LÆSNING



BETÆNKNING NR. 268

1960

BIBLIOTEKET  
Danmarks Sociale højskole  
Randerne 10, Kbh. Ø

1960  
ex 1 ✓



## INDHOLDSFORTEGNELSE

|                                                                                                    |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| I. Indledning.....                                                                                 | 5  |
| II. Afgrænsning af underlødighedsproblemet.....                                                    | 8  |
| III. Udvalgets opgave.....                                                                         | 9  |
| A. Undersøgelser.....                                                                              | 9  |
| 1. Forslag til undersøgelser over årsagerne til børns læsning af kulørt litteratur                 | 9  |
| 2. Forslag til undersøgelse over den følelsesmæssige virkning af læsning af kulørt litteratur..... | 10 |
| 3. Forslag til orientering om principperne for den kulørte litteraturs fremstilling og salg.....   | 11 |
| 4. Undersøgelse af tekstlæsning i serieblade.....                                                  | 11 |
| 5. Forslag til foretagelse af indholdsanalyser af underlødige litteratur.....                      | 11 |
| 6. Forslag til interviewundersøgelse.....                                                          | 11 |
| 7. Undersøgelse af publikumsreaktioner i forbindelse med »Børnebogsugen 1956«.....                 | 11 |
| 8. Forslag til forsøg med udbredelse af gode børnebilledbøger.....                                 | 12 |
| 9. Undersøgelse i forbindelse med børns stilskrivning om deres læsning.....                        | 12 |
| 10. Rundspørge om undersøgelse om kriminologiske og sociologiske forhold.....                      | 12 |
| B. Foranstaltninger, der anbefales af udvalget:                                                    |    |
| 1. afsnit. Til positiv fremme af bedre læsning.....                                                | 12 |
| A. Allerede gennemførte foranstaltninger.                                                          |    |
| 1. »Børnebogsugen 1956«.....                                                                       | 12 |
| 2. Filmen »Nye venner«.....                                                                        | 13 |
| 3. Litteraturlisten : »Børnebøger og tegneserier«.....                                             | 13 |
| 4. Internationales Kuratorium für das Jugendbuch.....                                              | 13 |
| B. Forslag m. v.                                                                                   |    |
| 1. Nordisk samarbejde angående fællespublikationer.....                                            | 13 |
| 2. Børne- og billedbøger på friliste.....                                                          | 13 |
| 3. Børne- og billedbøgers fritagelse for forbrugsafgift.....                                       | 14 |
| 4. Anmeldelse i pressen af børne- og ungdomsbøger.....                                             | 14 |
| 5. Forhøj else af undervisningsministeriets børnebogspris.....                                     | 14 |
| 6. Forslag til pris for bøger for børn med læsevanskeligheder.....                                 | 14 |
| 7. Forslag til pris for børnebogsillustrationer.....                                               | 14 |
| 8. Ekstraordinært tilskud til centralbibliotekerne.....                                            | 14 |
| 9. Tilskud til lærernes børnebogskatalog.....                                                      | 14 |
| 10. Et dansk børneblad.....                                                                        | 15 |
| 11. Vedrørende eventuel ændring af lukkelovens § 4.....                                            | 16 |

|                                      |    |
|--------------------------------------|----|
| C. Oversigt over omkostningerne..... | 17 |
|--------------------------------------|----|

|                                                                              |    |
|------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2. afsnit. Foranstaltninger til begrænsning af den nedbrydende læsning ..... | 17 |
|------------------------------------------------------------------------------|----|

#### IV. Bilag:

|                                                                                             |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Bilag 1. Memorandum vedrørende den underlødige og nedbrydende litteratur ...                | 21 |
| Bilag 2. Forslag til undersøgelse af tekstlæsning i serieblade .....                        | 23 |
| Bilag 3. Det københavnske tegneseriemarked i september 1954 .....                           | 25 |
| underbilag 1.....                                                                           | 29 |
| underbilag 2 .....                                                                          | 30 |
| underbilag 3 .....                                                                          | 31 |
| Bilag 4. Forslag til indholdsanalyser af underlødige litteratur.....                        | 33 |
| Bilag 5. Forslag til interviewundersøgelse.....                                             | 35 |
| Bilag 6. Undersøgelse af publikumsreaktioner i forbindelse med »Børnebogsugen<br>1956«..... | 37 |
| med 1 underbilag.....                                                                       | 40 |
| Bilag 7. Forslag til forsøg med udbredelse af gode børnebilledbøger.....                    | 41 |
| Bilag 8. Fristile for børn om deres læsning.....                                            | 43 |
| Bilag 9. Redegørelse for det svenske blad »Ungdomsnytt«.....                                | 45 |
| Bilag 10. Skrivelse fra Lærereforeningernes Materialeudvalg.....                            | 47 |
| Bilag 11. Redegørelse for danske og udenlandske retsforhold.....                            | 49 |
| Bilag 12. Vedtægter for et fællesudvalg vedrørende børns og unges læsning .....             | 61 |
| Bilag 13. Redegørelse fra næstformanden.....                                                | 63 |



## I. INDLEDNING

Efter opfordring dels fra De danske lærerorganisationers samarbejdsudvalg i skrivelse af 15. september 1954, dels fra Danmarks Biblioteksforening i skrivelse af 25. august 1954 og fra Danmarks Skolebiblioteksforening nedsatte undervisningsministeriet under 27. januar 1955 et udvalg med den opgave at undersøge og overveje problemerne omkring den underlødige og nedbrydende litteratur med særligt henblik på at fremkomme med forslag, der kan fremme udbredelsen af bedre læsestof blandt børn og unge.

Udvalget fik følgende sammensætning:

Skoledirektør Olaf Petersen, formand.

Kontorchef i undervisningsministeriet Vagn Jensen, næstformand.

Statskonsulent, senere skoledirektør Alfred Andreassen.

Direktør for Danmarks pædagogiske Institut Erik Thomsen.

Biblioteksdirektør Robert L. Hansen.

Som repræsentant for ministeriet for handel, industri og søfart: Fuldmægtig Frank Estrup.

Som repræsentant for De danske lærerorganisationers samarbejdsudvalg: Overlærer, frøken Esther Jensen, København og overlærer P. A. Andersen, Odense.

Som repræsentant for Danmarks Biblioteksforening: Bibliotekar, frøken Brita Olsson, København.

Som repræsentant for Børnebibliotekarernes faggruppe under Danmarks Biblioteksforening: Nu afdøde børnebibliotekar, fru Gudrun Franck, Frederiksberg.

Som repræsentant for Danmarks Skolebiblioteksforening: Viceskoleinspektør Chr. Winther, Rødning.

Som repræsentant for Den danske Forlæggerforening: Forlagsboghandler Morten A. Korch, København.

Som repræsentant for Boghandlerforeningerne: Boghandler Børge Boesen, København.

Som repræsentant for Fællesrepræsentationen af Danske Bladhandlere: Kioskejer E. Lefmann, København.

Som repræsentant for Danske Dagblades Fællesrepræsentation: Chefredaktør Erik Schmidt, Århus.

Som repræsentant for Danske Journalisters Fællesrepræsentation: Redaktør Andreas Elsnab, Kolding.

Som repræsentant for Dansk Ungdoms Fællesråd: Generalsekretær, pastor Orla Møller, København.

Som repræsentant for Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening: Overlærer Johs. Fosmark, København.

Som repræsentant for Dansk Forfatterforening: Forfatterinden, fru Inger Bentzon, Hornbæk.

Som repræsentant for Dansk Fritidshjemsråd: Lærer Axel Nielsen, København.

Som repræsentant for Landsforeningen af skolekommissioner, skolenævn og forældreforeninger: Redaktør, fru Else Toxværd, København.

Som repræsentant for Dansk Psykologforening og for Foreningen af skolepsykologer i Danmark: Afdelingsleder, cand. psych. Jesper Florander, København.

Som repræsentant for Dansk Socialrådgiverforening: Socialrådgiver Aage Netteberg, Holte.

Børnebibliotekar, fru Gudrun Franck, afdelingsleder, cand. psych. Jesper Florander og socialrådgiver Aage Netteberg beskikkedes til medlemmer af udvalget ved ministeriets skri-

velse af 7. marts 1955 efter indstilling, for fru Francks vedkommende af biblioteksdirektøren, for de to øvrige af deres respektive organisationer. Under fru Francks sygdom indtrådte børnebibliotekskonsulent, fru Aase Bredsdorff som hendes stedfortræder i udvalget, og efter fru Francks død i foråret 1956 beskikkedes fru Bredsdorff ved ministeriets skrivelse af 22. juni 1956 til medlem af udvalget. Ved skrivelse af 15. juni 1955 fritog ministeriet efter ønske fritidshjemslerer Axel Nielsen for hvervet som medlem af udvalget og beskikede i stedet forstander Røeler V. Almind som repræsentant for Dansk fritidshjemsråd, og ved skrivelse af 26. marts 1957 fritoges kioskejer E. Lefmann for hvervet, og i stedet beskikkedes kioskejer Chr. Thomsen, Silkeborg.

Ved skrivelse af 7. maj 1956 meddelte pastor Orla Møller udvalget, at han ønskede at udtræde af dette, og under 14. april 1959 meddelte chefredaktør Erik Schmidt, at han ønskede at udtræde af udvalget.

Som sekretær for udvalget har sekretær, senere fuldmægtig J. Deichmann, undervisningsministeriet fungeret. Sekretærerne Erik Knud Jensen, Kappel og M. Johansen har yderligere assisteret med sekretariatets arbejde.

Udvalget har nedsat nedennævnte underudvalg med det formål gennem de enkelte faggrupper at underkaste problemerne speciel behandling inden behandlingen på plenarmøderne:

#### *Gruppen vedrørende børns og unges læsevaner - skolen.*

Viceskoleinspektør Chr. Winther (formand).  
Overlærer, frøken Esther Jensen.  
Overlærer P. A. Andersen.  
Statskonsulent, senere skoledirektør Alfr. Andreassen.

Redaktør, fru Else Toxværd.  
Overlærer Johs. Fosmark.  
Generalsekretær, pastor Orla Møller.  
Forstander Røeler V. Almind.  
Forfatterinden, fru Inger Bentzon.  
Fuldmægtig Frank Estrup.

#### *Biblioteksgruppen.*

Biblioteksdirektør Robert L. Hansen (formand).  
Bibliotekar, frøken Brita Olsson.  
Viceskoleinspektør Chr. Winther.  
(Børnebibliotekar, fru Gudrun Franck).  
Børnebibliotekskonsulent, fru Aase Bredsdorff.

#### *Den merkantile gruppe (erhvervsforhold).*

Forlagsboghandler Morten A. Korch (formand).  
Boghandler Børge Boesen.  
Kioskejer E. Lefmann.  
Fuldmægtig Frank Estrup.

#### *Den psykologiske gruppe — indsamlingsgruppen.*

Direktør Erik Thomsen (formand).  
Afdelingsleder, cand. psych. Jesper Florander.  
Socialrådgiver Aage Netteberg.  
Bibliotekar, frøken Brita Olsson.

#### *Pressegruppen.*

Chefredaktør Erik Schmidt (formand).  
Redaktør Andreas Elsnab.  
Redaktør, fru Else Toxværd.  
Boghandler Børge Boesen.  
Forlagsboghandler Morten A. Korch.  
Overlærer Johs. Fosmark.

#### *Forretningsudvalget.*

Formanden, skoledirektør Olaf Petersen (formand).  
Næstformanden, kontorchef Vagn Jensen.  
Skoledirektør Alfr. Andreassen.  
Forfatterinden, fru Inger Bentzon.  
Bibliotekar, frøken Brita Olsson.

#### *Gruppen vedrørende Børnebogsugen:*

Forlagsboghandler Morten A. Korch (formand).  
Boghandler Børge Boesen.  
Forfatterinden, fru Inger Bentzon.  
Børnebibliotekskonsulent, fru Aase Bredsdorff.  
Overlærer, frøken Esther Jensen.

#### *Båndfilm m. v.*

En gruppe bestående af:  
Børnebibliotekskonsulent, fru Aase Bredsdorff  
Afdelingsleder, cand. psych. Jesper Florander  
Forstander Røeler V. Almind.  
Bibliotekar, frøken Brita Olsson  
Socialrådgiver Aage Netteberg

har udarbejdet 2 forslag med tilhørende tekst-hæfter til båndfilm. Ved udarbejdelsen af det ene forslag har bibliotekar Poul Steenstrup, Frederiksberg, medvirket som særligt sagkyndig.

### *Børneblade m. v.*

En gruppe bestående af:  
Overlærer Johs. Fosmark (formand)  
Viceinspektør Chr. Winther  
Overlærer, frøken Esther Jensen  
Overlærer P. A. Andersen  
Redaktør, fru Else Toxværd

har behandlet spørgsmål vedrørende et børneblad.

Udvalget har afholdt 11 plenarmøder og en række underudvalgsmøder. Under 8. januar 1957 har udvalget afgivet en foreløbig beretning og indstilling til ministeriet.

Under hensyn til det nære samspil, der er mellem de enkelte nordiske landes markeder og den overvejende ensartethed i deres forudsætninger, foranledigede det danske udvalg spørgsmålet om et nordisk samarbejde taget op på det nordiske undervisningsministermøde i Reykja-

vik i september 1955, jfr. det som *bilag 1* vedlagte memorandum.

Undervisningsministermødet henviste spørgsmålet til behandling i Nordisk Kulturkommission, som nedsatte et kontaktudvalg, der har afgivet betænkning 16. juli 1957.

Udvalget bestod af:

- for Finland: Lektor, fil. mag. Gay v. Weisenberg.
- for Norge: Førstebibliotekar, fru Rikka Deinboll.
- for Sverige: Rektor Lorentz Larson.
- for Danmark: Kontorchef Vagn Jensen, der valgtes til kontaktudvalgets formand.

Island har været repræsenteret gennem sine ambassader.

## II. AFGRÆNSNING AF UNDERLØDIGHEDSPROBLEMET

Det er på forhånd klart, at tegneserieproblemet er den mest iøjnespringende og omdiskuterede bestanddel indenfor de problemer, der spænder fra de mest sadistiske horror-comics over uskadelige eller endog værdifulde billedserier, til verballitteratur i en uendelig mængde af afskygninger fra den klart nedbrydende, såkaldte gule litteratur over den lyserøde, blot tidsspildende, til oplysende eller på anden måde værdifuld litteratur - fra dagspressen og den periodiske presse til den egentlige bogformidling.

Udvalget, der ikke har afgrænset sit arbejdsfelt, har derfor til en begyndelse af rent praktiske grunde taget fat på »serie-litteraturen«.

Med hensyn til import af tegneserier til Danmark kan oplyses, at denne finder sted på følgende måder:

- 1) Som film til reproduktion. Filmen er uden tekst, denne indføjes under trykningen.
- 2) Matricer, som anvendes til serier i dag- og ugebladene.
- 3) Magasiner, trykt i udlandet og med udenlandsk tekst.

Hvad angår importen af udenlandske hæfter, trykt i udlandet bemærkes, at der ikke uden importbevilling kan indføres tryksager trykt med dansk tekst i udlandet til Danmark.

Import finder sted af amerikanske, engelske, svenske og norske hæfter. Importen af svenske og norske hæfter skønnes dog ringe. Af amerikanske og engelske hæfter importeredes i 1955

enhver art (herunder crime- war- & horror-comics; crime- war- & commies er nu forbudt i England ved lov af 6. maj 1955). Mange af disse hæfter er restoplag samt retureksempplarer fra Amerika, og de solgtes for ca. 60 øre her i landet, medens prisen i U.S.A. var 10 cent. Det skønnes, at importen af disse hæfter er gået ned i de senere år.

Det bemærkes, at mange danske seriehæfter sælges sammenbundet til nedsat pris under betegnelsen »propagandahæfter« - uanset at disse ofte indeholder udgåede serier.

Den samlede import af udenlandske bøger og blade androg i 1956 efter et skøn ialt ca. 12 mill. kr. om året. Størsteparten af det importerede sendes som korsbånd gennem postvæsenet, medens kun en mindre del kommer ind som almindeligt fragtgods (over toldstederne). En nøjagtig konstatering af importens størrelse har derfor ikke kunnet finde sted.

Med hensyn til distribueringen af de her i landet trykte hæfter oplyses, at det sker dels direkte fra forlangerne og importørerne, dels gennem Bladkompagniet, Bladhandlerforbundet og Dansk Centralagentur.

På grund af modstand fra visse udgivere har der ikke kunnet skaffes autentisk oplysning om de forskellige hæfters oplag her i landet. Kun for de af Dansk Oplagskontrol omfattede har der ikke været vanskelighed med at få oplyst oplaget, men det drejer sig kun om et fåtal og fortrinsvis om de uskadelige eller værdifulde publikationer.

### III. UDVALGETS OPGAVE

Opgaven falder efter kommissoriet naturligt i to afsnit:

- A. Hvilke undersøgelser er fornødne.
- B. Hvilke foranstaltninger må anbefales:
  - 1. Til positiv fremme af bedre læsning.
  - 2. Eventuelt til begrænsning af den nedbrydende læsning.

#### A. Undersøgelser.

Udvalget udsatte i begyndelsen spørgsmålet om undersøgelser, fordi disse ville blive så vidtrækkende og bekostelige, at det måtte undersøges, i hvilken grad der var mulighed for en praktisk arbejdsdeling i forbindelse med det nordiske samarbejde.

Imidlertid har det vist sig, at forholdene med hensyn til den kulørte litteraturs art og udbredelse er ret forskellige i de nordiske lande. Navnlig i Sverige eksisterer der langt flere serieblade end her i landet, og en del af disse serieblade har et indhold, som svarer til de amerikanske crime- & horror-comics, og som kun i ringe omfang findes her. I Norge ændrer den kulørte litteratur sig stadig på grund af virksomheden fra det rådgivende udvalg for tegneserier, som statens folkeoplysningsråd har nedsat. Det samme har vist sig i Danmark, hvor markedet synes i nogen grad saneret, medens nærværende udvalg har arbejdet.

Udvalget anser det for påkrævet, at der foretages undersøgelser, som viser, hvordan forholdene er på det danske marked.

Et medlem har dog peget på, at en sådan undersøgelse kun kan foretages med udbytte, når markedet er frit og ikke som nu påvirket af offentlighedens interesse for spørgsmålet.

Man kan hente visse oplysninger fra undersøgelser, som i de sidste år er udført af nogle af de i udvalget repræsenterede kredse eller personer; men disse undersøgelser er ikke omfattende nok til, at man tør drage videregående konklusioner ud fra dem.

Man kan i denne henseende heller ikke støtte sig til andre, navnlig amerikanske undersøgelser, idet: det f. eks. i U.S.A. er almindeligt, at børn læser 8-14 serieblade om ugen eller flere, end der udgives herhjemme.

Efter udvalgets opfattelse må der skabes den fornødne basis for det videre arbejde ved, at der foretages undersøgelser over den kulørte litteraturs omfang, art og påvirkningsmuligheder, således som det i det følgende foreslås.

Der må skaffes oplysning om problemets omfang ved markedsanalyser af kulørt litteratur og ved samtaler med forældre, pædagoger og andre om problemets natur, ved indholdsanalyser af kulørt litteratur, og om problemets risikomomenter ved undersøgelser over årsagen til og virkningen af kulørt læsning.

Følgende undersøgelser er foreslået af forskellige, nedsatte underudvalg, og plenum har for sit vedkommende givet forslagene sin enstemmige tilslutning.

Et medlem har dog afholdt sig fra at stemme.

#### *1. Undersøgelser over årsager til børns læsning af kulørt litteratur.*

Denne undersøgelse, som er skitseret af et underudvalg under skole-, biblioteks- og psykologgrupperne, er tilrettelagt med en metodik, som er i overensstemmelse med en af Jesper Florander i 1954 foretaget undersøgelse, hvor en hidtil ikke anvendt undersøgelsesmetode blev gennemprøvet og viste sig frugtbar. Undersøgelsen er offentliggjort i »Nordisk Psykologi«, 7. årgang 5-6. hæfte 1955 p. 188-211. Imidlertid er det af Florander anvendte materiale for lille til at kunne danne sikkert grundlag for konklusioner udover de for metodens anvendelighed gældende. Den foreslåede undersøgelse må derfor foretages på et tilstrækkeligt stort antal børn fordelt på forskellige social-økonomiske og kulturelle miljøer, således at den omfatter et repræsentativt udsnit og kan føre til resultater, der er statistisk holdbare.

Hovedtræk af undersøgelsesplanen skal her anføres.

Ved anvendelse af den omtalte metodik kan der findes frem til børn, som af en eller anden grund i særlig udpræget grad læser tegneserieblade. Til sammenligning med disse serielæsere udvælges børn, som i valget af læsestof adskiller sig såvel mere som mindre markant fra dem. Undersøgelsen skal omfatte ca. 500 børn på 5. klassetrin, udvalgt som 1 gruppe af serielæsere og 3 sammenligningsgrupper indenfor hvert af 3 sociale miljøer. Børnene skal undersøges med hensyn til valg af læsestof, læsefærdighed, læseinteresser, intelligens og personlighedstræk, dels gennem prøver, dels gennem klasseiagttagelser og samtaler.

For at undersøge forholdene hos andre aldersgrupper må undersøgelsen desuden udstrækkes til 3. og 7. klassetrin. Undersøgelsesteknikken skal være den samme som for 5. klassetrin, dog indskrænkes samtaler og enkeltundersøgelser på disse klassetrin til kun at omfatte serielæsere, ialt ca. 250 børn.

Der skal medvirke såvel lærere som en børnebibliotekar og en psykolog.

Undersøgelsen foreslås foretaget i Storkøbenhavn.

Undersøgelsen kan, selvom den er den første af sin art, betragtes som teknisk gennemførlig. Undersøgelsesteknikken er klarlagt gennem Floranders forarbejde<sup>1</sup>), og der synes ikke at kunne opstå vanskeligheder af videnskabelig eller teknisk art, som ikke skulle kunne overvindes.

Om undersøgelsen skal man iøvrigt fremhæve, at udvalget har sat denne først, fordi udvalget har anset det for nødvendigt at klarlægge årsagsforholdene på en sådan måde, at det ses, hvilke og hvor mange faktorer der er medvirkende til børns læsning af kulørt litteratur. Først når disse faktorer og deres relative betydning er fastlagt, vil der kunne opstilles retningslinier for, hvilke påvirkningsmidler der kunne være anvendelige for at få børn og unge til dels at vende sig fra den kulørte litteratur, dels at tage fat på bedre læsestof. I modsat fald vil man arbejde i blinde mellem faktorer, som er ukendte, eller hvis betydning er ukendt.

Endvidere er den i det følgende som nr. 2 nævnte undersøgelse over den følelsesmæssige virkning af læsningen af kulørt litteratur kun

mulig, såfremt man har kendskab til såvel de faktorer, der kan betinge et behov for kulørt læsning, som til faktorer, der i det hele taget vil kunne påvirke børn følelsesmæssigt. Kun derved vil der være mulighed for at kunne sige noget nærmere om de pågældende relationer.

Forudsætningen for en undersøgelse af virkningen af den kulørte litteratur er således, at undersøgelsen over årsagsforholdene gennemføres.

Endelig vil årsagsundersøgelsen kunne anvise børnemateriale til de nedenfor anførte undersøgelser nr. 2 og 6 ved at finde frem til en række børn, der i henseende til valg af læsestof adskiller sig fra hinanden.

Udgifterne er afhængige af, på hvilke vilkår de nødvendige medarbejdere vil kunne engageres og kan derfor kun anslås skønsmæssigt. På timelønsbasis anslås udgifterne til ca. 50.200 kr. efter det pr. 1. april 1959 gældende prisniveau.

## *2. Undersøgelse over den følelsesmæssige virkning af læsning af kulørt litteratur.*

Formålet er at undersøge, om der kan konstateres emotionelle virkninger af serielæsning m. v., og om muligt at registrere disse virkningers varighed. Der tænkes anvendt en fremgangsmåde, hvor forskellige grupper af børn ved hjælp af særlige psykologiske prøver, som må udarbejdes til formålet, og ved en særlig undersøgelsesteknik undersøges i forbindelse med læsningen af kulørt litteratur.

Undersøgelsen er af en struktur, hvis princip hidtil kun har været anvendt rent forsøgsvis i et enkelt tilfælde og uden nærmere udarbejdet teknik. Man kan derfor ikke på forhånd garantere, at den kan gennemføres metodologisk, eller om det kan lykkes at skabe forudsætninger for tilstrækkelig fintmærkende målinger. **Det** vil selvsagt også være umuligt at skønne over denne grundforsknings varighed og de dermed forbundne udgifter.

Undersøgelsen bør foregå ved samarbejde mellem de nordiske lande.

To medlemmer, direktør Erik Thomsen og afdelingsleder Jesper Florander, har efter fremkomsten af det foreløbige resultat af den under nr. 7 nævnte undersøgelse af publikumsreaktioner i forbindelse med »Børnebogsugen 1956« måttet tage forbehold med hensyn til muligheden af de to foranstående undersøgelsers gennemførelse, idet det udbud af serielitteratur,

<sup>1</sup> »Bøms serielæsning« i Nordisk Psykologi 1955, side 188-211.

som er registreret i bemeldte undersøgelse, synes at repræsentere et mere neutralt stof end af udvalget oprindelig antaget og næppe vil kunne betragtes som anvendelig for de pågældende undersøgelsesformål. Man må derfor afvente, om den nedenfor under nr. 5. nævnte undersøgelse skulle give resultat, der kan motivere en fornyet overvejelse.

### *3. Orientering om principperne for den kulørte litteraturs fremstilling og salg.*

Gennem samtaler med forlæggere og eventuelt tekstforfattere og tegnere til kulørte blade fremskaffes en orientering om, hvilken praktisk erfaring disse personer har for, hvad der »sælger«, d.v.s. hvad man ved, der vil tiltrække store læsergrupper. Erfaringerne hos de forlag, der udgiver kulørt litteratur, tænkes da anvendt således, at de i givet fald kan udnyttes i positiv retning.

Opgavens gennemførlighed er afhængig af, om og i hvilket omfang de nødvendige oplysninger vil blive stillet til rådighed for de pågældende personer.

Ved en sådan indsamling af oplysninger kan man ikke undgå at få et vist indblik i privatøkonomiske forhold, som måske ikke ønskes offentligt kendt. Derfor afhænger indsamlingen af, at der på forhånd tilsikres oplysninger anonymitet, ligesom der må gives tilsagn om, at ingen oplysninger vil blive anvendt uden deres tilladelse.

De indvundne oplysninger vil være et supplement til undersøgelserne nr. 1, 2, 4, 5 og 6. Opgaven bør eventuelt tages op sideløbende i de nordiske lande, idet de rent salgsmæssige forhold er forskellige i de pågældende lande.

De bemærkes, at der allerede foreligger to svenske undersøgelser, som tangerer de her nævnte områder, nemlig Arne Trankell »Litteratur i veckopressen« 1951, som imidlertid kun beskæftiger sig med ugebladenes tilrettelægning med henblik på de voksne læsers formodede behov, og Nils Bejerot »Barn, serier, samhälle« 1954, som udelukkende beskæftiger sig med tegneseriemarkedet.

Materiale, som kan give et helhedsbillede af den kulørte litteraturs redaktionelle og merkantile baggrund set i forhold til børn og unge som købere og læsere, er ikke offentliggjort i de nordiske lande.

Et budget for arbejdet har ikke på det foreliggende grundlag kunnet opstilles.

### *4. Undersøgelse af tekstlæsning i serieblade.*

Undersøgelsen, der er den første i sin art, har til formål at klarlægge, om og eventuelt i hvilket omfang, teksterne i tegneserierne læses, eller om det i første række er billederne, der betinger børnenes oplevelser af indholdet i tegneserierne. Nærmere oplysninger er givet i *bilag 2*.

Undersøgelsen foretages af Danmarks pædagogiske Institut, og redegørelse for resultatet vil blive tilsendt ministeriet.

### *5. Indholdsanalyser af underlødige litteratur.*

Her foreligger kun en mindre, af en gruppe københavnske bibliotekarer i 1954 foranstaltet undersøgelse over det københavnske tegneseriemarked, der er optaget som *bilag 3*.

Udvalget ønsker undersøgelsen ført à jour efter en noget omarbejdet metode og udstrakt til en undersøgelse af hele det i den kulørte presse forekommende stof. Et af bibliotekar Brita Olsson udarbejdet forslag vedlægges som *bilag 4*.

Udgifterne ved denne undersøgelse anslås at blive ca. 8.800 kr. Det bemærkes, at den foreslåede undersøgelse ikke dækker dagbladenes serier.

### *6. Interviewundersøgelse.*

Undersøgelsen har til formål at skaffe oplysninger fra en række lærere og forældre om, hvor presserende serielæsningsproblemet er, hvilket omfang serielæsningen har, hvilket syn lærerne har på serielæsningen, og hvilken indsats der er gjort eller kan foreslås gjort til bekæmpelse af kulørt litteratur. Desuden skal det undersøges, om der hos lærerne findes erfaringer om bestemte børn, der er blevet direkte påvirket af kulørt læsning. Endvidere foretages samtaler med nogle forældre, som udvælges ud fra interviewet med lærerne.

Metoden skal være samtaler, der indføres på et interviewsskema. Se iøvrigt *bilag 5*.

Udgifterne til interviewundersøgelsen anslås at andrage ca. 7.800 kr. efter det pr. 1. april 1959 gældende prisniveau.

### *7. Undersøgelse af publikumsreaktioner i forbindelse med »Børnebogsugen 1956«.*

En undersøgelse gennemførtes i forbindelse med den af udvalget og Dansk Bogtjeneste i september 1956 arrangerede »Børnebogsuge«.

Undersøgelsen har omfattet registreringer i et kvarter i København og i en landkommune med bymæssig bebyggelse af alt det læsestof, børn vælger for at belyse, om en kampagne som »Børnebogsugen« bidrager til, at nye læsergrupper giver sig i kast med den gode børnelitteratur. Registrering er foretaget i 3 perioder, før, under og et halvt år efter »Børnebogsugen«. Undersøgelsen udføres af Danmarks pædagogiske Institut.

En redegørelse for undersøgelsesplanen og visse foreløbige resultater er optaget som *bilag 6*.

Redegørelse for resultatet vil senere blive tilstillet ministeriet.

Udgifterne til undersøgelsen er afholdt dels med 2.000 kr. af »Børnebogsugen«s budget, dels af Danmarks pædagogiske Institut.

#### 8. Forsøg med udbredelse af gode børnebilledbøger.

Tanken hermed er at undersøge, om det er muligt at påvirke forældrene til at interessere sig for gode billedbøger ved at præsentere disse på steder, der har kontakt med forældrene.

Dette tænkes udført således, at børnehaver, biblioteker, fritidshjem og 1. klasser i skoler stiller billedbøger til rådighed for hjemmelån. Samtidig bør det følges, om et sådant hjemlån medfører større interesse for gode billedbøger hos børn og forældre, f. eks. ved køb af bedre billedbøger eller ved hyppigere hjemlån. Med hensyn til de nærmere planer henvises til *bilag 7*.

Omkostningerne til denne undersøgelse anslås til ca. 7.000 kr. efter det pr. 1. april 1959 gældende prisniveau.

#### 9. Fristile for børn om deres læsning.

I forbindelse med »Børnebogsugen 1956« har man udarbejdet emner til stile, som blev tilstillet skoler, der ønskede dem, se nærmere i *bilag 8*. Man ønsker derved at få oplysning om, hvad børn læser, dels at stimulere interessen for læsning.

Undersøgelsen foretages af Danmarks pædagogiske Institut, som vil tilstille ministeriet en redegørelse for resultatet. Instituttet er således i gang med tre af de nævnte undersøgelser, nemlig 4, 7 og 9, og afholder de hermed forbundne udgifter, bortset fra de under undersøgelse nr. 7 nævnte 2000 kr. af budgettet for »Børnebogsugen 1956«.

#### 10. Rundspørge om undersøgelser af kriminologiske og sociologiske forhold.

På dette felt står det danske udvalg på nogenlunde bar bund. En almindelig holdt forespørgsel til rigspolitiet har foranlediget en besvarelse fra rigsadvokaten gående ud på, at der så vidt vides lejlighedsvis har været henvist til serielæsning og films som forbillede for forbrydelser, men at man ikke råder over materiale, der kan belyse forholdene.

Udvalget har derefter foretaget en henvendelse til samtlige politimestre om samme spørgsmål med det resultat, at flere politikredse med beklagelse konstaterer, at man ikke efterforsker forbrydelsens årsager, heller ikke, når det drejer sig om ungdomskriminalitet, og at man derfor ikke kan give præcise oplysninger.

Udvalget finder det meget ønskeligt, at dette undersøgelsesarbejde fortsættes og skal anbefale, at det foreslås Københavns universitets kriminalistiske institut, som råder over den fornødne sagkundskab, at tage et sådant arbejde op.

B. Hvilke foranstaltninger må anbefales.

#### 1. afsnit. Til positiv fremme af bedre låsning.

##### A. Allerede gennemførte foranstaltninger.

1. Det danske udvalg har medvirket til gennemførelse af en *Børnebogsuge* efter svensk mønster.

Børnebogsugen blev planlagt i forbindelse med den danske boghandler- og forlæggerorganisation Dansk Bogtjeneste som en bredt anlagt oplysningskampagne for læsning af bedre børne- og ungdomslitteratur, og den fandt sted i ugen 22.-29. september 1956.

Kampagnen var i første række samlet om udsendelsen af et katalog i 740.000 eksemplarer over lodig børne- og ungdomslitteratur. Kataloget blev uddelt til samtlige skolebørn i alderen 7-16 år (gymnasieklasser undtaget). Kataloget var udarbejdet af en af forlæggerinteresser uafhængig redaktion, udpeget af lærerforeningernes samarbejdsudvalg, børnebibliotekarernes faggruppe samt repræsentanter for boghandlerforeningerne.

Boghandlerne påtog sig under kampagnen at udstille de i kataloget optagne bøger ialt ca. 300. Der blev afholdt en række forskellige arrangementer ud over landet i tilslutning til Børnebogsugen f. eks. konkurrencer, udstillinger og lignende.

Kampagnens samlede udgifter var på ca.



138.000 kr., hvoraf undervisningsministeriet har tilvejebragt 40.000 kr. af tipstjenestens overskud til formål af almen kulturel karakter, mens Dansk Bogtjeneste skaffede resten af midlerne.

Udvalget anbefaler, at propagandaen for gode børne- og ungdomsbøger fortsættes, således at Børnebogsugen under en eller anden, eventuelt vekslende og mindre omfattende form, bliver en regelmæssig tilbagevendende begivenhed, selv om der skulle udkræves et vist stats-tilskud til sikring af, at boghandlere og forlæggere samler interessen om de lodige bøger. Udvalget indstiller, at der også i 1960 stilles en bevilling til rådighed til gennemførelse af en børnebogsuge<sup>1</sup>).

2. Til fremstilling af en *forfilm* til biografteatrene, »Nye venner« ved Dansk Kulturfilm har ministeriet bevilget 5.000 kr. på udvalgets anbefaling af de til rådighed for folkeskolen stående midler af tipstjenestens overskud og tiltrådt, at der af folkebibliotekernes rådigheds-konto er ydet 5.000 kr.

3. Som led i bestræbelserne for at gøre forældre aktive overfor spørgsmålet om børns og unges læsning er der i forbindelse med »Børnebogsugen 1956« foretaget henvendelser til skolemyndigheder og en række organisationer om at arrangere *diskussions- eller foredragsaftener*. Dette arbejde var allerede til dels sat i gang i 1955, idet der i forbindelse med »forældre-vigen« i Københavns kommune blev tilskyndet til sådanne møder ved udsendelse af opfordring med angivelse af personer, der var egnede og kunne tænkes at være villige til at indlede. Og så dette arbejde burde fortsættes.

Til understøttelse heraf har man modtaget støtte fra undervisningsministeriet på ca. 800 kr. til udsendelse af *litteraturlisten »Børnebøger og tegneserier«*, udgivet af Dansk Bibliografisk Kontor i 1956, specielt udarbejdet af udvalget med henblik på bekæmpelsen af de underlødige tegneserier, samt ca. 800 kr. til fremstilling af *1 farvebåndfilm i 100 eksemplarer om tegneserieproblemet med tilhørende teksthæfte*.

I fortsættelse af dette arbejde har et særligt underudvalg tilrettelagt *yderligere 1 farvebånd film med tilhørende teksthæfter om småbørnsbøger*, som nu er fremstillet.

Hertil er der ydet en bevilling på 1.500 kr.

Begge båndfilm er deponeret på centralbibliotekerne.

4. I efteråret 1955 har man skaffet midler fra undervisningsministeriet til at sende medlem af udvalget, bibliotekar Brita Olsson til Wien som dansk observatør ved den af *Internationales Kuratorium für das Jugendbuch* afholdte kongres.

Denne forening tilsigter at samle alle med børnelitteraturen beskæftigede kredse til såvel nationalt som internationalt samarbejde. Da grundlaget for det internationale samarbejde gennem den nævnte organisation ikke på kongressen i Wien i 1955 syntes mere gennemarbejdet, end tilfældet var på den foregående kongres i Zürich i 1953, hvor nu afdøde statskonsulent Frode Kristensen og Brita Olsson deltog som observatører for undervisningsministeriet, har udvalget besluttet at forholde sig afventende med hensyn til spørgsmålet om mulig tilslutning til kuratoriet, indtil et fastere organisatorisk grundlag foreligger.

#### *B. Foranstaltninger, der anbefales af udvalget.*

1. *Nordisk samarbejde angående fællespublikationer af børne- og ungdomslitteratur* er indgået i udvalgets overvejelser.

Dette spørgsmål må navnlig ses i sammenhæng med bestræbelserne for at udgive et godt børneblad. Der findes ved udgangen af 1959 kun et egentligt børneblad, nemlig »Dansk Børneblad«, der går ind ved årsskiftet. Desuden findes nogle blade af mere specielt indhold, f. eks. »Rundt i verden«, udgivet af Lærereforeningernes Materialeudvalg.

Fra lærerside har man gentagne gange fremhævet behovet for et blad, der kan danne en gavnlig modvægt mod de almindelige serieblade.

Udvalget går for sit vedkommende ind for, at en medvirken fra lærernes side er påkrævet, og anbefaler skolemyndighederne at yde deres bistand hertil.

Det er fra flere sider ønsket, at lærerne deltager i distribueringen af et sådant blad. Herom henvises iøvrigt til redegørelsen nedenfor under nr. 12 vedrørende spørgsmålet om et dansk børneblad.

2. Man har endvidere drøftet spørgsmålet om over for handelsministeriet at anbefale, at *børne- og billedbøger trykt på dansk i udlandet overføres til fri fra bunden liste*, på hvilken de for tiden er optaget med hjemmel i lov nr. 352 af 27. dec. 1958 om valutaforhold m. v. Det bemærkes, at de her nævnte bøger er omfattede

<sup>1</sup> Efter nærværende betænkningss vedtagelse har ministeriet bevilget 60.000 kr. hertil.

af den friliste, der følger med det i folketingset forelagte regeringsforslag til lovens forlængelse.

3. I forbindelse med fornævnte har man drøftet en lempelse af reglerne om *forbrugsafgift* på papir og pap, som for tiden i medfør af lov nr. 44 af 14. marts 1955 om forskellige forbrugsafgifter skal svares til statskassen af her i landet fremstillet og indført papir og pap<sup>1</sup>), således at lødige børne- og billedbøger af såvel danske som udenlandske forfattere og tegnere kan opnå fritagelse for afgifterne.

Udvalget går også ind for dette forslag og anbefaler, at optagelse på den af børnebogsudvalget under Danmarks Biblioteksforening årligt udgivne liste over anbefalelsesværdig børne- og ungdomslitteratur automatisk giver ret til refusion af erlagt afgift på papir og pap på indførte børnebøger trykt på dansk i udlandet.

Et flertal på 10 har stemt for denne indstilling, medens et mindretal på 3 er enig i, at afgifterne bør bortfalde, men således, at fritagelsen skal omfatte alle børne- og ungdomsbøger uden hensyn til børnebogsudvalgets afgørelse. 6 har ikke ment at kunne tage stilling for eet bestemt af de 2 standpunkter og har derfor afholdt sig fra at stemme (2 medlemmer var fraværende).

Udvalget henstiller til undervisningsministeriet at rette henvendelse til finansministeriet herom.

4. Forfatterforeningens repræsentant i udvalget, fru Inger Bentzon har peget på nødvendigheden af at fortsætte en af forfatterforeningen tidligere iværksat kampagne for at *formå dagspressen til at optage særlige anmeldelser af børne- og ungdomsbøger*. Udvalget har stærkt anbefalet dette og har henstillet til dags- og fagpressen at imødekomme dette ønske, hvilket pressen synes at følge i stigende grad.

5. Udvalget har drøftet betydningen af at *udbygge den af undervisningsministeriet indstiftede børnebogspris* og indstiller til ministe-

<sup>1</sup> Indført papir og pap og her i landet fremstillet papir og pap er belagt med forbrugsafgift på 30 øre pr. kg papir og 2 øre pr. kg pap.

Finansministeren er dog bemyndiget til at fritage flg. for afgift:

- a) videnskabelige årbøger,
- b) papir til fremstilling af den periodiske presse med et i loven nærmere angivet indhold,
- c) avispapir til fremstilling af dagblade.

Tidskrifter, blade, bøger, prislister, kataloger og børnebilledbøger, trykt med dansk tekst i udlandet, belægges med en afgift på 30 øre pr. kg.

riet, at prisen forhøjes fra dens hidtidige størrelse (3.000 kr.) til 6.000 kr. årligt, og at børnebogsprisen bliver en permanent finanslovsbevilling.

6. Bogudvalget for Københavns kommunes børnebiblioteker har overfor udvalget henledt opmærksomheden på vanskelighederne ved at finde *velegnet litteratur til børn med læsesvanskeligheder*, idet sådan litteratur, d.v.s. let tilgængelig, god fag- og skønlitteratur i et enkelt sprog, med et ordvalg, tilpasset for alderstrinet, en god typografi og særlig tillempet opsætning, er meget sparsom på næsten alle alderstrin for disse børn og unge.

Det københavnske bogudvalg har både af hensyn til disse meget vanskeligt stillede børn og af samfundsmæssige grunde ønsket at tage initiativ til, at der på forskellig måde gøres en indsats for at fremkalde en litteratur for disse børn og unge, og man har foreslået undervisningsministeriets udvalg vedrørende underlødige litteratur, at det for sit vedkommende indstiller til ministeriet, at der oprettes en særlig forfatterpris på dette område som belønning for og tilskyndelse til, at forfattere påtager sig det særlige arbejde, som er forbundet med tilvejebringelse af den her omhandlede litteratur.

Udvalget går ind for dette forslag og indstiller til undervisningsministeriet at skaffe hjemmel for en bevilling til en særlig pris på 2.000 kr. årligt til forfattere af bøger for børn og unge med læsesvanskeligheder.

7. Man har drøftet et forslag fra »Danske Bladtegnere« om *indførelse af en særlig pris for de bedste tegninger til børnebøger og -serier*.

Udvalget anbefaler forslaget og indstiller til ministeriet, at der skaffes hjemmel for en årlig bevilling på 2.000 kr. til dette formål.

8. Udvalget har drøftet et forslag om, at der ved en midlertidig bevilling på finansloven på 100.000 kr. årlig i 3 år skaffes støtte til *centralbibliotekerne til større indkøb af børne- og ungdomsbøger*, der særlig nødvendiggøres ved de store årgange.

Efter den i 1959 stedfundne ændring af folkebiblioteksloven er dette forslag blevet overflødiggjort.

9. Fra Danmarks Skolebibliotekarforening har man modtaget et forslag om, at der skaffes midler til *udgivelse af et lærernes børnebogs-katalog over fag- og skønlitteratur i undervisningen*. Det er tanken, at kataloget skal kunne nyudgives hvert 4. år, og at der i de mellemlig-

gende 3 år skal udgives et årligt supplement til kataloget.

Udgivelsen af kataloget anslås at ville koste 15.000 kr. og supplementerne 4.600 kr. pr. år.

Der var i udvalget enighed om at støtte forslaget, og man indstillede til ministeriet, at der søgtes tilvejebragt bevilling til dækning af udveisen af kataloget med supplementer, men henstillede, at publikationen udgives i samarbejde med Danmarks Biblioteksforening og Dansk Bibliografisk Kontor, således at Danmarks Skolebibliotekar forening henvises til at forhandle med disse om fastlæggelse af et årsbudget.

Bevilling til udgivelse af kataloget er nu givet.

10. *Et dansk børneblad.* Til belysning af spørgsmålene omkring et sådant blads udgivelse har der været nedsat et underudvalg, hvis opgaver har været:

- 1) at søge oplyst, hvilke erfaringer udgivere af andre lødige børneblade har gjort,
- 2) at overveje mulighederne for starten af et dansk blad.

Underudvalget har, mens arbejdet stod på, været i forbindelse med et stort antal udgivere og redaktører af børneblade såvel indgåede, som de, der fortsat udkom.

Der har i årenes løb været en række sådanne blade, som næsten alle er gået ind. Et hovedspørgsmål har derfor været at søge klarlagt årsagerne til vanskelighederne ved udgivelsen af et blad, som tilsigter at bringe et både oplysende og underholdende stof.

Det er vanskeligt at sige noget generelt om årsagerne til, at et stort antal blade har måttet gå ind, heriblandt de af Chr. Erichsens forlag i årene 1903-1944 udgivne blade.

For de fleste blades vedkommende synes det i de senere år at have været konkurrencen fra de kulørte, mere farvestrålende hæfter, hvis indhold hovedsagelig består af tegneserier, som har voldt udgivere af de mere lødige blade så store økonomiske vanskeligheder, at de ikke har kunnet klare sig, men for fleres vedkommende endog påført udgiverne betydelige tab. Yderligere har flere af de lødige blade, som udkom under og i årene lige efter den 2. verdenskrig, måttet kæmpe med papirrestriktioner og typograf strejker i deres sidste tid.

Fra alle sider har der været givet udtryk for, at der er behov for et godt børneblad. Man

kan herved henvise til, at der i Sverige med stort held udgives et blad »Ungdomsnytt«, som støttes både moralsk og økonomisk af en række ungdomsorganisationer, samlet under foreningen »Ungdomsfrämjandet«. Direktøren for dette blad, hr. Wänne Hanson har på et møde i København redegjort for forholdene om dette blad; redegørelsen er optaget som *bilag nr. 9*.

Underudvalget har underhånden forhørt sig hos forlag og bladudgivere, dels for at konstatere, om der fra disse hold skulle være interesse for at tage en sådan opgave op, dels for at prøve at gøre op, hvilke omkostninger man må regne med, såfremt en organisation udenfor disses kreds skulle give sig i kast med udgivelsen af et sådant blad.

Kun et enkelt af de bestående forlag synes på visse vilkår villigt til at foretage udgivelsen af et nyt blad. Den økonomiske risiko er den væsentlige grund til forlagenes tilbageholdenhed. Der er dog henvist til, at såfremt man kunne få lærernes aktive støtte til distribuering af bladene, ville man ikke anse opgaven for uløselig. Bortset fra de af Chr. Erichsen udgivne blade, som blev distribueret af lærere, er de øvrige lødige børneblade blevet forhandlet enten gennem den almindelige handel (kiosker) eller ved abonnement. For den sidste ordnings vedkommende har de stadigt veksellende abonnenter fordret en uforholdsmæssig stor og dyr administration for udgiveren. Man har gennem udvalgets lærerrepræsentanter søgt oplyst, hvorledes lærerorganisationerne stiller sig til at medvirke ved distribueringen af et eventuelt blad.

For de københavnske læreres foreninger gør sig det særlige forhold gældende, at det af Københavns skoledirektion er forbudt lærerpersonalet uden tilladelse i hvert enkelt tilfælde at forhandle tryksager i skolerne. Skoledirektøren har dog erklæret sig villig til at tage dette spørgsmål op til revision i skoledirektionen. De københavnske lærere har imidlertid ytret megen betænkelighed ved at skulle påtage sig hverv, som har forretningsmæssig karakter overfor børnene og har ikke ønsket at tage initiativet til en revision.

I et hovedstyrelsesmøde har Danmarks Lærforening enstemmigt givet tilslutning til, at en af repræsentanterne for de danske lærerorganisationers samarbejdsudvalg, overlærer P. A. Andersen i nærværende udvalg arbejder videre for tanken om udgivelsen af et børneblad, medens der endnu ikke er taget stilling til spørgs-

målet om medlemmernes medvirken ved salg af et blad.

Underudvalget har som svar på en henvendelse til Lærerforeningernes Materialeudvalg modtaget det svar, der er optaget som *bilag nr. 10*, hvorefter dette udvalg har erklæret sig særdeles positivt indstillet med hensyn til at påtage sig udgivelsen af et lødigt børneblad.

Udvalget er af den opfattelse, at man bør tilstræbe, at der udgives et lødigt børneblad. Da man ikke mener, at udgivelsen af et sådant har hjemmel i udvalgets kommissorium, skal man i overensstemmelse med det nævnte underudvalg henstille, at der søges nedsat et repræsentantsskab som kan arbejde videre med dette spørgsmål. Man henstiller derhos til det nu nedsatte fællesudvalg vedrørende børns og unges læsning at tage spørgsmålet op om sin eventuelle medvirken til støtte ved starten af et sådant blad.

11. Udvalget har på foranledning af en henvendelse fra Storkøbenhavns Kioskejerforening drøftet, hvorvidt man overfor handelsministeriet bør anbefale et forslag om *ændring af § 4 b* i *lukkeloven* nr. 221 af 27. maj 1950 ved tilføjelse af ordene »billige bøger (frisalgsbøger)«.

Lukkelovens § 4 b) opregner, hvad almindelige kiosker har ret til at sælge, selvom de holder åbent uden for normal lukketid, idet § 4 foreskriver:

»Bestemmelserne i §§ 1 og 2 kommer ikke til anvendelse på:.....

b) Kiosker og andre forretninger, hvorfra der forhandles aviser, programmer, køre- og fartplaner, tidsskrifter, julehæfter, prospektkort, enkelte brevark og kuverter og enkelte skriveblokke, post- og telegramblanketter (lykønskningstelegrammer), frimærker, postkort, fragtbreve, mærkesedler, automobil- og turistkort, tændstikker, cyklelys, elementer og pærer til cyklelygter, elektriske sikringer, viskelæder, fiskelim samt blæk, blyanter, penneskaffer og penne, herunder dog ikke fyldepenne.«

Som det ses, er bøger ikke optaget i opregningen af, hvad kiosker må sælge udenfor normal lukketid.

For kiosker på jernbanestationer og -perroner, færger og i lufthavne gælder særlige regler, idet de har ret til at sælge bøger, uanset at de holder åbent udover normal lukketid, jfr. lukkelovens § 4 c), der tillader:

»Salg på jernbanestationer, jernbaneperroner, færger og lufthavne af de under b) nævnte

varer samt tobak, konfekt, chokolade- og sukervarer, iskrem, frugt og bøger.«

Udover lukkelovens regler findes imidlertid yderligere en begrænsning for kioskerne salgsret i de leverings- og samhandelsregler, som Den danske forlæggerforening, Københavns boghandlerforening og Den danske provinsboghandlerforening har vedtaget. Ifølge disse har forlæggerne ret til at levere en række nærmere betegnede bøger og forlagsartikler til alle handlende i åben bod til videre forhandling gennem deres salgssteder. Disse omfatter bl. a. bøger, hvis bogladspris ikke overstiger 5 kr. (dog ikke børnebøger, skolebøger og lærebøger og heller ikke nedsatte bøger, hvis oprindelige bogladepris oversteg 5 kr.).

Man har fra kioskejernes side begrundet ønsket om en *ændring* af loven med følgende:

Befolkningen har i de senere år fået større fritid og dermed større læsebehov og siden 1940-45 udprægede læsevaner, som for den store, brede befolknings vedkommende samler sig om den billige prisklasse. Man finder det naturligt, at ungdommens læsebehov kan blive tilfredsstillet, når det opstår, og at det kan ske ved hjælp af kioskerne, som findes i forbindelse med ethvert boligkvarter. Man har fra kioskejerside henvist til, at samtlige kiosker før lukkeloven af 1922 havde ret til at sælge bøger, og at jernbanekiosker fortsat har ret hertil, uanset at heller ikke disse har særligt uddannet personale. Man har endvidere henvist **til**, at ungdommen for en stor dels vedkommende i forvejen har deres gang i kioskerne, hvis daglige antal ekspeditioner er meget stort, således at det kan påregnes, at bøger fremlagt til salg her, vil blive set af mange unge mennesker, hvorfor det må antages, at en tilladelse til forhandling af bøger som foreslået vil være et gavnligt led i kampen mod den nedbrydende læsning.

Fra boghandlerside har man heroverfor gjort gældende, at kioskerne mangler tilstrækkelig plads til lager, og at personalet mangler tilstrækkelig uddannelse til at kunne give publikum vejledning, begge dele i modsætning til boghandelen, der har mulighed for at holde lager af det omfang, som omsætningen kræver, og hvis personale har fået en uddannelse. Man kan desuden frygte, at nye salgskanaler, som udelukkende vil beskæftige sig med distribution af bøger til priser under frisalgsgrensen, af konkurrencehensyn vil skabe producenter af underlødige litteratur til opfyldning af markedet. Denne betænkelighed deles af forfattere,

som har fremhævet, at bøger, der skal sælges til priser under 5 kr., i hvert fald for børnebøgers vedkommende nødvendigvis må blive af ringe kvalitet og ikke vil forbedre børnenes læsevaner.

Også under hensyn til, at de nugældende samhandelsbetingelser vil udgøre en fortsat hindring for salg af børnebøger i kioskerne, har der ikke på indeværende tidspunkt været stemning i udvalget for at stille sig bag et forslag som omhandlet til ændring af lukkeloven.

Der er herefter fra kioskejernes side stillet supplerende forslag, hvorefter udvalget tillige skulle gå ind for

- a) at også samhandelsbetingelserne burde ændres, så de ikke længere var til hinder for kioskerne bogsalg og
- b) at prisgrænsen for frisalgsbøger, hæves, så også de dyrere børnebøger kunne medtages.

Af alle de allerede omtalte grunde, samt fordi udvalget ikke i det fremførte finder tilstrækkelig begrundelse for at anbefale en ændring af de ved privat overenskomst fastsatte samhandelsbetingelser, har tillæggsforslagene ikke kunnet medføre ændringer i udvalgets stilling.

### C. Oversigt over udgifterne ifølge foranstående.

Til undersøgelser:

|                                                                              |                     |
|------------------------------------------------------------------------------|---------------------|
| Undersøgelse nr. 1 over årsagerne til børns læsning af kulørt litteratur ... | ca. 50.200 kr.      |
| Undersøgelse nr. 5. Indholdsanalyser af underlødige litteratur.....          | ca. 8.800 kr.       |
| Undersøgelse nr. 6. Interviewundersøgelse.....                               | ca. 7.800 kr.       |
| Undersøgelse nr. 8. Forsøg med udbredelse af gode børnebilledbøger...        | ca. 7.000 kr.       |
|                                                                              | ialt ca. 75.800 kr. |

Hertil kommer de udgifter, der afholdes af Danmarks pædagogiske institut i forbindelse med undersøgelserne nr. 4, tekstlæsning i serieblade, nr. 7, publikumsreaktioner i forbindelse med »Børnebogsugen 1956« samt nr. 9, fristile for børn om deres læsning. Endvidere det beløb af 2.000 kr., som er afholdt af budgettet for »Børnebogsugen 1956« til undersøgelse nr. 7.

Endvidere vil der blive tale om de - ikke anslåede - udgifter som udkræves til undersøgelse nr. 2 om den følelsesmæssige virkning af kulørt litteratur, og nr. 3, orienteringen om principperne for den kulørte litteraturs fremstilling og salg.

Til de foreslåede priser:

|                                                             |                         |
|-------------------------------------------------------------|-------------------------|
| Undervisningsministeriets børnebogspris...                  | 6.000 kr.               |
| Pris for bøger til børn og unge med læsevanskeligheder..... | 2.000 kr.               |
| Tegnerpris.....                                             | 2.000 kr.               |
|                                                             | pr. år. .... 10.000 kr. |

Allerede ydede tilskud:

|                                                       |            |
|-------------------------------------------------------|------------|
| Til katalog til børnebogsugen.....                    | 40.000 kr. |
| Til litteraturlisten »Børnebøger og tegneserier«..... | 800 kr.    |
| Til en forfilm.....                                   | 10.000 kr. |
| Til 2 båndfilm med teksthæfter.....                   | 2.380 kr.  |
| Til lærernes børnebogskatalog.....                    | 15.000 kr. |
|                                                       | 68.180 kr. |

### 2. afsnit. Begrænsning af den nedbrydende læsning.

Der har i udvalget været stærkt delte meninger om, hvilke veje man kan og bør betræde til begrænsning af den nedbrydende læsnings omfang.

Medens der ikke er uenighed om det ønskelige i at begrænse børns og unges nedbrydende læsning mest muligt, har der ikke kunnet nås enighed om, hvilke veje sådanne bestræbelser bør følge. Flere medlemmer har holdt for, at først de foreslåede undersøgelser - og måske andre - kan give det fornødne grundlag for en holdbar stillingtagen, ligesom det danske marked i det hele ikke frembyder alarmerende symptomer. Andre har ment, at det er tvivlsomt, om undersøgelserne vil kunne medføre nogen definitiv klaring, at de både vil være bekostelige og sene at gennemføre, og at man må regne med en forværring af markedet, når udvalget har endt sit arbejde, hvorfor man må søge frem til et standpunkt på det nu foreliggende grundlag.

Nogle har ment, at den bedste måde at bekæmpe det underlødige på er at fortrænge det med noget bedre, at spørgsmålet kan og bør henskydes til forældres eller læreres afgørelse eller påvirkning, eventuelt at den almindelige opinion må sættes ind på bekæmpelsen, medens andre har ment, at det i hvert fald er usikre fortrængningsmetoder, hvorimod et direkte forbud mod rædselsserier og forbryderserier er både billigere og mere effektivt uden at krænke andre, berettigede interesser.

Heroverfor har andre fundet, at grundlovens forbud mod censur og hensyn i det hele til trykkefriheden gør det betænkeligt - for nogles

vedkommende endog utænkeligt - at foretage nogen præventiv eller kontrollerende foranstaltning.

Udvalget har ønsket en belysning af lovgivningens stilling i nogle demokratiske lande og har opfordret næstformanden, kontorchef Vagn Jensen, til at udarbejde en redegørelse herfor. Denne redegørelse er optaget som *bilag 11* og er på enkelte punkter, men ikke overalt, ajourført efter afgivelsen.

Endvidere har næstformanden i *bilag 13* redegjort for sine personlige synspunkter vedrørende restriktionsproblemer.

Man har kunnet enes om at søge et stykke fremad på tilsvarende måde, som man har gjort i Norge og til dels i Sverige nemlig ad frivillighedens vej. Da dette var fastslået, udarbejdedes der fra 2 forskellige sider udkast til regler om nedsættelse af et opinionsnævn, frigjort for officielt islæt, hvorefter næstformanden har tiltrådt, at man først forsøger, om det er muligt at løse spørgsmålet i det væsentlige på denne måde.

Ved møde den 9. juni 1958 mellem repræsentanter for presse-, skole-, lærer, biblioteks-, boghandler- og forlæggerorganisationer, samt med organisationer, der beskæftiger sig med ungdomsarbejdet, er det nu besluttet at nedsætte et frivilligt opinionsnævn i overensstemmelse med de retningslinier, som er angivet i *bilag 12*.

Et medlem, *socialrådgiver Aage Netteberg* har fremsat følgende udtalelse: Jeg er principielt modstander af censur, restriktioner og beskæring af den almindelige ytringsfrihed. Af denne årsag er jeg — i lighed med flertallet af udvalget - gået imod et forelagt udkast til lovforslag om forbud mod, hvad der betegnes som »nedbrydende« børne- og ungdomslektur.

For klarhedens skyld vil jeg imidlertid gerne præcisere mit standpunkt således, at jeg gerne havde set restriktive ansvarlighedsregler bragt i anvendelse, såfremt disse klart og utvetydigt havde taget sigte på visse bestemte krænkelser, af etiske normer, der almindeligvis betragtes som selvfølgeligelige her i landet, og såfremt disse krænkelser ikke ad anden vej kunne bringes til omgående ophør.

Således ville jeg intet have haft at indvende mod en ansvarlighedslov i retning af:

»Det er forbudt at fremstille, forhandle eller distribuere til børn og unge i opvækstalderen billedstof og skrifter af en

karakter, der rettelig kan betegnes som oplæring til eller grov spekulation i sadisme, vold, racehad eller foragt for bestemte menneskegrupper på grund af disses nationalitet, race, hudfarve eller køn.

Undtaget er sådanne tryksager, som er af almindelig anerkendt kulturel, litterær, kunstnerisk eller historisk værdi, og hvor gengivelsen ikke ved ændring, beskæring eller illustrering groft har ændret karakter med det formål at omgå det ovennævnte forbud.«

Baggrunden for dette standpunkt har været en import af prisbillige, kulørte tryksager, som var udbudt til salg blandt danske børn og med et indhold utvetydigt svarende til det ovenfor nævnte og på et niveau, der ellers er ganske ukendt i Norden. Disse hefter blev dog kun kendt af mindre kredse, idet importørerne kaldte dem tilbage, da en kampagne tog sin begyndelse i dagspressen, og det nu afsluttede udvalgsarbejde begyndte, men uden at det kan vides, om de vil dukke op igen.

Med dette standpunkt mener jeg ikke at være gået videre end til nødtvunget at have indset berettigelsen af overfor enkelte spekulanter at indskærpe den uskreve etik, som ellers er retningsgivende for ethvert normalt dansk forlag eller bladforetagende. Af samme årsag mener jeg heller ikke, at sådanne ansvarlighedsregler ville berøre den almindelige ytringsfrihed.

Jeg mener heller ikke dermed at have taget stilling til, hvad befolkningsgrupper ud fra forskellige kulturstandpunkter karakteriserer som henholdsvis: underlødigt, kulørt, nedbrydende eller pornografi. Bortset fra de enkelte tilfælde, hvor den grovere spekulation naturligvis også måtte falde inden for disse videre og løsere sammenfatninger, mener jeg som helhed ikke, at man ad lovgivningens vej entydigt kan definere disse begreber, bevise klart skadeligheden af denne lektur eller komme den til livs, uden at gøre større skade end mulig gavn.

Disse ikke mindre alvorlige problemstillinger - der jo optræder over alt i kulturlivet og ikke blot i læsestoffet - må efter min opfattelse finde deres løsning ved frie meningsudvekslinger og ved positive igangsættelser af kulturel aktiviserings karakter såvel i det enkelte hjem som i samfundet som helhed.

Et medlem, *fru Inger Bentzon* har ønsket at fremsætte følgende udtalelse: Da jeg i 1955 indtrådte i »det kulørte udvalg«, var jeg i for-

vejen bevandret i vist den største samling af serier samt de engelske børneblade, der ville udrydde dem. En kort tids modvind i pressen blev afløst af vindstille, og den frygt, man havde næret for, at serierne skulle »gå under disken«, viste sig ubegrundet, vel dels fordi det hele var baseret på stor-salg, men navnlig fordi det var en fristelse for børnene mere end et behov. Selv ivrige samlere - jeg har truffet en pige, der pralede af at have »mere end tusind, og jeg har fået en stor reol til dem« — mistede interessen.

Ud fra den betragtning, at »det gode er det slettes fjende«, har udvalget foreslået en række begunstigelser for den gode børnebog og undersøgelser, men på to punkter har frygten for at begunstige censur lagt sig hindrende i vejen: 1) at den i børnebiblioteket optagne børne- og ungdomsbog for alle oplag fritages for pap- og papirskat, og 2) at det ved lov forbydes at skrive og tegne om sadisme, racehad m. m. — dog med hensyntagen til kunstneriske værdier (se hr. Nettebergs udtalelse med forslag om sådan lov-paragraf).

Begge foranstaltninger stemmer jeg dog for, idet jeg tror, frygten for censur er baseret på en fejltagelse: næsten hver dyd er grænseforbundet med en last: Fromhed med hykleri; sparsommelighed med nærighed; censur således med den udvælgelse, der for samfund og enkeltperson danner kultur-stadet. Vi vælger i et frit samfund ægtefælle, politik, religion og de daglige vaner og fornødenheder, og vor opdragelse af børn går fornemmelig ud på at

skaffe dem materiale til slige valg og hjælpe dem til at vælge ret. Ingen vil betegne det som censur - i styg betydning - at en redaktør vælger blandt det indsendte stof, eller at børnebogsudvalget anbefaler visse bøger til biblioteket; derfra at give forlæggeren en belønning for at udgive disse bøger forekommer mig ikke betænkeligt.

Hvad det angår at give kampen mod skadelig børnelitteratur lovmedhold forekommer tidspunktet mig ideelt: Der er ingen større investeringer at kæmpe imod, kioskejerne vil hellere end gerne befries for hefterne, forældrene er i udstrakt grad for en lovmur. En dæmning bygges bedst og stærkest i ebbetid - stormen udefra kan når som helst komme igen.

Og fra to sider: den åndelige og legemlige exhibitionisme, der præger vor tid, vil når som helst kunne slå over i en snerpethed og et hykleri, der er lige så farlig for ungdommen. Klare og indarbejdede retsregler vil også her danne værn.

Det fortræffelige og ønskede opinionsnævn vil - i lighed med retslægerådet - være domstolene til uvurderlig nytte og kunne holde udik i børnelitteraturen. Men dets nuværende våben: at hænge »synderen« ud gennem Ritzaus Bureau kan være tveægget: føre til sagsanlæg og en pressekampagne, der virker som avertering af just det, man bekrieger.

Ved den afsluttende drøftelse i udvalget ønskede 7 af de fremmødte 19 medlemmer at udtale deres tilslutning til, at der bliver givet ansvarlighedsregler under en eller anden form.

*København, den 28. november 1959.*

**Røeler V. Almind**

**Alfred Andreassen**

**P. A. Andersen**

**Inger Bentzon**

**Børge Boesen**

**Aase Bredsdorff**

**Andreas Elsnab.**

**Frank Estrup**

**Jesper Florander**

**Johs. Fosmark**

**Robert L. Hansen**

**Esther Jensen**

**Vagn Jensen**  
næstformand

**Morten A. Korch**

**Aage Netteberg**

**Brita Olsson**

**Olaf Petersen**  
formand

**Chr. Thomsen**

**Erik Thomsen**

**Else Toxværd**

**Chr. Winther**

*Johan Deichmann*  
sekretær





MEMORANDUM VEDRØRENDE DEN UNDERLØDIGE OG NEDBRYDENDE  
LITTERATUR

Den 27. januar 1955 nedsatte det danske undervisningsministerium et udvalg med den opgave at undersøge og overveje problemerne omkring den underlødige og nedbrydende læsning med særligt henblik på at fremkomme med forslag, der kan fremme udbredelsen af bedre læsestof blandt børn og unge. I særlig grad har visse tegneserier pådraget sig opmærksomhed.

Udvalget, der består af 23 medlemmer, rummer repræsentanter for centraladministrationen, for skole, biblioteksvæsenet og pressen, for fagspsykologer, forfattere, forlæggere, bog- og bladhandlere og for en række kulturelt-faglige organisationer.

Arbejdet, hvis hovedmål er at bekæmpe den underlødige og nedbrydende litteratur, deler sig naturligt i en undersøgende del og en mere konstruktiv del.

Allerede undersøgelsesopgaven er uhyre omfattende, hvis man vil have aldeles sikker bund under fødderne, og den må derfor også, hvis den skal gennemføres helt, stille krav både om tid og penge, hvorfor man hurtigt bliver stillet over for spørgsmålet om, hvor meget man kan *begrænse* undersøgelserne uden at fremkalde usikkerhed om grundlaget, og om man eventuelt kan tage fat på den konstruktive del af opgaven uden at afvente absolut sikre psykologiske og kriminologiske konstateringer.

Den undersøgende del af opgaven *kan* løses af hvert enkelt nordisk land - og betydelige enkeltanalyser foreligger allerede — men et samarbejde mellem landene vil utvivlsomt være formålstjenligt, fordi et sådant vil muliggøre en hurtigere, solidere og billigere løsning ved fordeling og samordning af arbejdet, ligesom det vil være af afgørende betydning for den konstruktive opgave, at der foreligger et ensartet nordisk materiale at bygge på.

Derimod er det næppe muligt i det hele taget at løse den konstruktive del af opgaven begrænset til det enkelte nordiske land. Samarbejde er nødvendigt, hvis et rimeligt resultat skal nås, og det danske udvalg har derfor vedtaget at gå ind for et nordisk samarbejde i dette spørgsmål.

Den konstruktive opgave falder i et kontrolproblem, (i en eller anden udformning) og et afhjælpningsproblem, men for begge forgreninger af opgaven er det afgørende, at der i vidt omfang er tale om at øve indflydelse på et fælles nordisk marked, et marked, som bestræbelserne går ud på at forene yderligere. Den underlødige litteratur omsættes hindringsløst fra det ene land til det andet - en vis arbejdsdeling mellem landene i produktion og forhandling synes endda at være sket.

Hertil kommer, at en overvældende - økonomisk overlegen - ikke-nordisk produktion formidles ad nordiske kanaler. Denne produktion, hvis kvalitet tildels repræsenterer et bundniveau, er begunstiget af langt større markeder end de nordiske lande enkeltvis såvel som sammenlagt kan frembyde, hvorfor det er økonomisk umuligt at konkurrere med sådanne fremmede serier, der allerede i forvejen har fundet dækning for alle faste omkostninger, således at de kan tilbydes på meget gunstige forretningsbetingelser.

En fælles nordisk bekæmpelse af den underlødige litteratur er derfor nødvendig, hvis der skal være håb om nogen effektivitet.

Med henvisning hertil tillader det danske udvalg af 27. januar 1955 sig at *indstille*.

at det nordiske undervisningsministermøde i Reykjavik fra 1. september 1955 træffer beslutning om nordisk samarbejde i spørgsmålet om bekæmpelse af den underlødige litteratur.

Vedrørende den praktiske form for samar-

bejdets gennemførelse på dette komplicerede, men for ungdommen så vigtige område, skal man opstille følgende skitse til overvejelse:

Der nedsættes et nordisk kontaktudvalg, bestående af højst 3 repræsentanter for hvert land med henblik på så hurtigt, effektivt og økonomisk som muligt at tilvejebringe en samlet orientering vedrørende problemet og i fornødent samarbejde med sagkundskaben i hvert land til sin tid fremsætte forslag til gennemførelse af formålstjenlige foranstaltninger.

Kontaktudvalgets medlemsgrupper bør derfor bemyndiges til i deres respektive lande at

træffe aftale om fordeling af de opstående arbejdsopgaver på grupper af særligt fagkyndige og interesserede, således som det i Danmark allerede er sket i det alsidigt sammensatte udvalg.

Det danske udvalg, der allerede har udført et indledende tilrettelægnings- og orienteringsarbejde, ville gerne stille sit materiale til debat i et sådant kontaktudvalg, forinden endelige beslutninger træffes, og er villigt til, om det ønskes, at være til rådighed som igangsættende og koordinerende sekretariat.

København, den 8. august 1955.

Olaf Petersen.  
Fm.

Vagn Jensen.  
Næstfm.

### FORSLAG TIL UNDERSØGELSE AF TEKSTLÆSNING I SERIEBLADE

Formålet er at undersøge, om og eventuelt i hvilket omfang teksten læses, eller om det først og fremmest er billederne, der er det centrale i børnenes oplevelser af indholdet.

Som fremgangsmåde er brugt forelæggelse af et serieblad med »falsk« tekst for en række børn i 10-12-års alderen.

Som materiale er anvendt et »Skipper-

Skræk«-blad med tekst, som i begyndelsen er den originale, men som efterhånden fjerner sig mere og mere fra billedindholdet. Bladet er fremstillet af Allers Etablissement uden omkostninger.

Undersøgelsen foretages af Danmarks pædagogiske Institut.



## DET KØBENHAVNSKE TEGNESERIEMARKED I SEPTEMBER 1954

I september 1954 blev børne- og ungdomsbibliotekarere i København, Frederiksberg og Gentofte på privat initiativ indbudt til at deltage i en studiegruppe over det københavnske tegneseriemarked. Formålet med gruppens arbejde var dels at give deltagerne lejlighed til at sætte sig ind i det aktuelle seriemarked, dels at få tilvejebragt en analyse af seriernes handling, personkarakteristik, sprog og tegneteknik.

Til trods for at betingelserne for deltagelse var møde hver 14. dag og mindst een aftens forberedelse hjemme til hvert møde — samt fordeling af udgifterne til materialet på gruppens deltagere - meldte der sig 21, hvilket viser, hvor stor interesse der i øjeblikket er i bibliotekskredse for disse problemer.

Analysen omfattede 10 københavnske dagblade, 9 ugeblade og 5 hefter i de to første uger af september. Vi begrænsede opgaven til kun at gælde de københavnske blade, dels af økonomiske grunde, dels fordi det forekom os uoverkommeligt at gennemgå samtlige landets dagblade, men også fordi vi gik ud fra, at de forskellige genrer af tegneserierne ville være tilstrækkelig repræsenteret på det københavnske marked.

Studiegruppens arbejde delte sig naturligt i 5 opgaver:

1. Indsamling, opklæbning og katalogisering af serierne.
2. Analyse af seriernes handlingselementer.
3. Analyse af seriernes pesogalleri og personkarakteristik.
4. Analyse af seriernes sprog.
5. Analyse af seriernes tegninger.

Disse opgaver er nu løst og materialet bearbejdet i det omfang, det lader sig gøre. Vi er på det rene med, at vort materiale er lille, men vi mener dog, at det afslører typiske træk ved tegneserierne, og vi betragter vort arbejde som en forstudie for videregående arbejde med

emnet. Der skal derfor kort gøres rede for vore arbejdsmetoder og resultater.

*Arbejdsmetode.*

Deltagerne deltes i en planlæggende gruppe på 7 og en analyserende på 14. Den planlæggende gruppe holdt møde før hvert plenarmøde for at udarbejde prøveskemaer til næste arbejdsopgave. Når skemaerne var gennemprøvet og rettet, blev de takket være stadsbibliotekar Carl Thomsens interesse for arbejdet trykt for os i Københavns kommunebibliotekers sekretariat.

Da analysen i begyndelsen af december var tilendebragt, blev hele materialet gennemgået endnu engang i den planlæggende gruppe for at sikre et ensartet skøn.

Denne gennemgang sluttede med, at man af de 129 serier kunne udskille 84 og begrænse den videre bearbejdelse til 45 serier. At disse 84 serier blev udskilt betyder på ingen måde, at vi accepterer dem som anbefalesværdig børnelitteratur. Disse serier består for størstedelen af enkeltepisoder, som skildrer komiske situationer i familie- og hverdagslivet. Bortset fra enkelte danske serier, som må kaldes positive, er disse serier ganske ligegyldige. Komikken er elementær, ofte ret håndfast, virkeligt vid er der sjælden tale om. Skildringen af familielivet har som regel den fra vittighedstegningerne kendte drejning med den underkuede mand og den dominerende kone, og udgangspunktet er som regel typisk amerikanske forhold. Der er ikke tale om skildring af voldshandlinger eller andre i børnelitteraturen uønskede handlingselementer.

Disse serier kan ikke bringe børnene noget positivt, og der er intet i dem, som peger frem mod anden læsning. Man kan i høj grad beklage den gennemgående ringe kvalitet og udtalte ønsket om, at serier af bedre kvalitet må komme frem, men vi fandt, at det ville

være meningsløst at foretage en større statistisk bearbejdelse af indholdet i disse enkelt-episoder.

De oplysninger, der i det følgende bringes om handlingselementer, personer og sprog, bygger derfor kun på de 45 serier, der er under mistanke.

### Katalogisering af serierne.

Denne første arbejdsopgave tilvejebragte en komplet samling af de serier, som i de første to uger af september 1954 var tilgængelige for københavnske børn, men vel at mærke kun serier med dansk tekst. Det må erindres, at man samtidig kunne købe seriehefter med amerikansk tekst, men da disse amerikanske hefter er overskud fra det amerikanske marked, som importeres bunkevis, var det en uløselig opgave at få alt med, og vi har derfor holdt os til serierne med dansk tekst.

Disse serier foreligger nu opklæbet på folioark, og hele dette materiale står til rådighed for andre, som måtte ønske at arbejde med lignende opgaver.

Serierne fordelte sig således på publikationsformerne:

|             |   |    |        |   |       |       |          |    |
|-------------|---|----|--------|---|-------|-------|----------|----|
| 10 dagblade | - | 44 | serier | - | deraf | under | mistanke | 13 |
| 9 ugeblade  | - | 4  | 4      | - | -     | -     | -        | 15 |
| 5 hefter    | - | 41 | -      | - | -     | -     | -        | 17 |

**Ialt** 129 serier - deraf under mistanke 45

— se iøvrigt *underbilag 1*.

En del af disse serier går igen i flere blade, således at det drejer sig om 108 forskellige serier. De 45 mistænkte serier repræsenterer på samme måde 37 forskellige.

Langt de fleste af serierne er udenlandske, d. v. s. især amerikansk oprindelse. Ca. halvdelen af serierne er episodiske og ca. halvdelen fortsatte. De mistænkelige serier er alle fortsatte. *Underbilag 2* viser forholdet mellem publikationsart, nationalitet, form og kvalitet.

### Seriernes indhold.

Analysen af seriernes indhold er kun arbejdet for de 45 mistænkelige seriers vedkommende, d. v. s. de serier hvor man har registreret voldshandlinger og forskellige former for sex. 3 af disse serier befandt sig dog i de to uger på et dødt punkt i handlingen, hvor der overhovedet intet skete, men er alligevel taget med som mistænkelige, fordi de i type falder

ind under denne kategori. Det har iøvrigt undret os, at man kan fastholde interessen for en sådan serie, hvor der i to på hinanden følgende uger intet sker.

Samler man de forskellige typer af voldshandlinger i grupper, ses det, at størstedelen falder under gruppen *legemlig vold*, som forekommer i 33 serier i alt 103 tilfælde, beskrevet i 287 billeder.

Speciel interesse har mordene, fordi de kan sammenlignes med den officielle statistik. Disse serier viser i 14 dage 11 mord i 21 billeder, fordelt på 6 serier. Tænker man sig, at materialet er repræsentativt, giver det 286 mord om året, hvilket turde være rigeligt for et normalt barns behov. Til sammenligninger tjener, at der i 1953 var 47 mord i hovedstaden, 82 i hele landet. Det vil sige, at for hver 10 mord i hele landet kan københavnerbørnene se 35 i deres serier, og for hver 10 i hovedstaden 60 i serierne. Hertil må dog retfærdigvis føjes, at sådan som kriminal journalistiken i dagbladene har udviklet sig, opvejer eet rigtigt mord rigelig 6 seriemord.

Kun i 18 serier forekommer demonstrationer af forskellige udslag af sex, i 5 endda i meget mild form. Det overvejende er pin-upgirls og afklædningsscener, 7 serier, 39 tilfælde i 80 billeder. 6 serier viser sadisme, pornografi og vold mod kvinder med 7 tilfælde i 28 billeder.

Se iøvrigt *underbilag 3*.

### Seriernes personer.

I opgørelsen over senernes personer er udgangspunktet også de 45 mistænkelige, og her er en serie, som findes flere steder, talt som een serie, hvorved vi altså arbejder med 37 forskellige. Disse serier afslører mange typiske træk.

Det er overvejende en mandsverden, der er tale om. 20 serier har mandlig hovedperson, og i 7 af disse serier forekommer der overhovedet ikke kvinder, 14 har mandlig og kvindelig hovedperson og 3 har kvindelig hovedperson.

Den rolle, de mandlige og kvindelige personer spiller, er følgende:

|                   | Helte | Skurke | Ofre | Bipersoner | lait |
|-------------------|-------|--------|------|------------|------|
| Mænd . . . . .    | 43    | 61     | 15   | 65         | 189  |
| Kvinder . . . . . | 11    | 7      | 12   | 20         | 50   |
| lait . . . . .    | 59    | 68     | 27   | 85         | 239  |
| 1 pct.            |       |        |      |            |      |
| Mænd . . . . .    | 26    | 32     | 8    | 34         | 100  |
| Kvinder . . . . . | 21    | 14     | 24   | 40         | 100  |

Det ses altså, at mens 42 % af mændene spiller passive roller, gælder det 64 % af kvinderne.

Det må tilføjes, at personernes antal i virkeligheden er større, idet et ikke nærmere angivet antal statister i en serie er talt som een person. Dette får altså kun indflydelse på kolonnen »bipersoner« og det samlede antal.

De 15 serier, hvori der forekommer både hvide og repræsentanter for andre racer, viser en tendens mod at gøre de farvede til skurkene og de hvide til heltene.

|                   | Helte | Skurke | Ofre | Bipersoner | lait |
|-------------------|-------|--------|------|------------|------|
| Hvide . . . . .   | 24    | 17     | 9    | 21         | 71   |
| Farvede . . . . . | 7     | 13     | 3    | 10         | 33   |
| lait . . . . .    | 31    | 30     | 12   | 31         | 104  |
| I pct.            |       |        |      |            |      |
| Hvide . . . . .   | 33    | 24     | 13   | 30         | 100  |
| Farvede . . . . . | 21    | 40     | 9    | 30         | 100  |

Den måde, hvorpå en person karakteriseres som en positiv eller negativ karakter, er ganske overfladisk. Den lader sig ikke registrere skematisk, men det kan kort udtrykkes således, at personens karakter gennemgående sættes i forbindelse med påklædning, våbenudstyr og evne til at tale et korrekt sprog.

### Seriernes sprog.

Da nogle af serierne har forskellige typografisk form i de to eller tre blade, hvor de forekommer, er udgangspunktet her atter 45 serier.

Det typiske mønster, svarende til 25 serier, er følgende:

1. Teksten i bobier.
2. Teksten forstås ikke i sig selv, men kun udfra tegningerne.
3. Sproget er udpræget voksent.
4. Teksten er svær at læse, fordi den er for tæt, med for korte - eller slet igen - mellemrum mellem ord og linier.
5. Bogstaverne er tegnede versalier.

Hertil kommer 2 serier, som følger samme mønster, men har tegnede versalier, og minuskler, og 2 serier, hvor teksten er typografisk klar og letlæselig. En tredje variant af dette mønster viser 5 serier, hvor sproget karakteriseres som letforståeligt.

Det beror i høj grad på et skøn, om sproget skal karakteriseres som letforståeligt eller udpræget voksent, men selv om sproget i sig selv

er tilgængeligt, er den ydre form i 75 % af disse serier altså sådan, at de er vanskelige at læse. Denne analyse giver således ikke noget holdepunkt for den teori, at serielæsning fører frem til anden læsning, men støtter teorien om, at børn ikke læser, men »kigger« serier.

De 11 serier, hvor teksten står under billederne, viser et andet mønster. Kun 2 kan forstås udfra billederne, resten læses som en fortløbende fortælling, halvdelen i let, halvdelen i svært sprog, og typografien er almindelig, omend oftest med meget små typer.

Selv om sproget i nogle af serierne i voldsomhed svarer til handlingen, er eder og kraftudtryk meget beskedne i forhold til det ordforråd, normale børn råder over. Det synes at være det eneste område, hvor seriefabrikantene retter sig efter gældende idealer indenfor børneopdragelsen, og det er typisk, at det er på et så overfladisk og ligegyldigt område, der vises hensyn.

### Seriernes tegneteknik.

Denne opgave følte vi os ikke kompetente til at løse. Vi har derfor indhentet en foreløbig udtalelse af tegneren Egon Mathiesen, som er villig til at behandle materialet grundigere på et senere tidspunkt.

### Det københavnske marked sammenlignet med andre.

Sammenligner man vor lille undersøgelse med undersøgelser over seriemarkedet i andre lande, ses det, at den afslører alle de typiske træk ved serierne, men samtidig giver den det indtryk, at markedet hos os ikke er helt så dårligt endnu som andre steder.

Den norske undersøgelse finder, at  $\frac{1}{3}$ <sup>er</sup> uskyldig skæmt om fantasidyr og gennemsnitsamerikanerens familieliv, i vor undersøgelse falder næsten  $\frac{2}{3}$  af serierne i denne kategori. Bejerot giver indtryk af, at det svenske seriemarked er adskilligt større og voldsommere end vort, og serier svarende til de af Wertham behandlede findes endnu ikke med dansk tekst.

Samtidig må man dog erindre, at amerikanske seriehefter, også af den allerværste type, importeres, og at man nu også er begyndt at importere hefter med svensk tekst.

Vi fortolker derfor ikke resultaterne af vore undersøgelser sådan, at der ikke er grund til bekymring over serierne her i landet, men der-

imod sådan, at det danske seriemarked i høj grad trænger til forbedring, men at der endnu er tid til at dæmme op for det allerværste. Vi er ikke i tvivl om, at hvis der ikke bliver gjort noget, vil markedet gradvis forværres.

#### *Forslag til videre undersøgelser.*

På grundlag af det her fremførte tillader vi os at foreslå:

1. Da markedet ustandselig vokser og skifter, må det gennemgås igen, så man kan se, hvilke serier, der er kommet til, og hvilke, der evt. er gået ind. Antallet serier i de københavnske dagblade er i det forløbne halve år steget mindst 10 %.

2. Provinsdagbladene serier bør gennemgås, så man har overblik over omfanget og arten af serierne også i disse blade.

3. Det ville være af interesse at få gennemgået dagbladene en bestemt dato i f. eks. 1930, 1940, 1945, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954 og 1955 for at få tegnet billedet af seriernes fremrykning i Danmark. Denne undersøgelse kunne sandsynligvis begrænses til de københavnske blade.

4. Det er nødvendigt at få oplyst de forskellige blades oplagstal, så man kan skønne over, hvor mange børn disse serier når ud til.

5. De 45 mistænkelige serier plus evt. nye

af samme type bør følges i et længere tidsrum, for at man kan kontrollere, om de slutninger, der er draget, er holdbare.

Vi er overbevist om, at en del af de bibliotekarer, som har deltaget i studiegruppen, er villige til at påtage sig denne analyse, men finder at det ministerielle udvalg i så fald bør afholde udgifterne.

De skemaer, der er brugt, kan efter de indvundne erfaringer forenkles en hel del, hvorved arbejdet skulle blive lettere og overskueligere.

6. Ved undersøgelsen af seriernes sprog oplystes også antal ord og sætninger, men vi har ikke bearbejdet dette materiale, da vi er kommet til det resultat, at en sådan mekanisk registrering tilslører de egentlige problemer i stedet for at afdække dem.

Vi foreslår, at man i stedet eksperimenterer med andre undersøgelsesformer, f. eks. ved at lade børn foran en båndoptager fortælle en series handling efter billederne, således at man kan danne sig et indtryk af tegningernes handlings- og følelsesindehold for børn og sammenligne det med teksten, der kun i ringe grad dækker, hvad man kan få ud af et billede.

7. Vi finder det vigtigt at få fagfolks bedømmelse af tegneteknikken i serierne og har som før nævnt haft kontakt med billedbog-kunstneren Egon Mathiesen vedrørende dette spørgsmål.

*Aase Bredsdorff*  
børnebibliotekar

*Gudrun Franck*  
børnebibliotekar

*Molly Hansen*  
børnebibliotekar

*Brita Olsson*  
bibliotekar

*Jobs. Pedersen*  
bibliotekar

*Svend Plovgaard*  
bibliotekskonsulent

*Poul Steenstrup*  
børnebibliotekar



## SERIERNES FORDELING PÅ DE ENKELTE DAGBLADE, UGEBLADE OG HÆFTER

| <i>Dagblade.</i>           | Serier ialt | deraf under mistanke |
|----------------------------|-------------|----------------------|
| Aftenbladet .....          | 7           | 3                    |
| B.T. ....                  | 9           | 4                    |
| Berlingske aftenavis ..... | 2           |                      |
| Berlingske tidende .....   | 2           |                      |
| Ekstrabladet .....         | 6           | 4                    |
| Kristeligt dagblad .....   | 1           |                      |
| Land og folk .....         | 1           |                      |
| Nationaltidende .....      | 2           |                      |
| Politiken .....            | 4           | 1                    |
| Socialdemokraten .....     | 10          | 1                    |
|                            | <hr/> 44    | <hr/> 13             |
| <br><i>Ugeblade.</i>       |             |                      |
| Aftenbladets Søndag .....  | 3           | 2                    |
| Dansk Familieblad .....    | 5           | 2                    |
| Familiejournalen .....     | 6           | 1                    |
| Hjemmet .....              | 4           | 1                    |
| Hus og Hjem .....          | 3           | 1                    |
| Søndags B.T. ....          | 8           | 2                    |
| Tempo .....                | 5           | 3                    |
| Ude og Hjemme .....        | 6           | 2                    |
| Ugerevyen .....            | 4           | 1                    |
|                            | <hr/> 44    | <hr/> 15             |
| <br><i>Hæfter.</i>         |             |                      |
| Anders And .....           | 6           |                      |
| Klumpe Dumpe .....         | 1           |                      |
| Kong Kylie .....           | 17          | 8                    |
| Skipper Skræk .....        | 16          | 8                    |
| WildWest .....             | 1           | 1                    |
|                            | <hr/> 41    | <hr/> 17             |

## Underbilag 2 til bilag 3.

### 1. Publikationsarten i forhold til nationaliteten.

dag.: dagblade, uge.: ugeblade, hef.: hefter.

da.: danske, ud.: udenlandske.

|            | Sum  |      |      |      | Pct. |      |      |      | Pct. |      |      |
|------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
|            | dag. | uge. | hef. | ialt | dag. | uge. | hef. | ialt | dag. | uge. | hef. |
| da. ....   | 18   | 14   | 3    | 35   | 51   | 40   | 9    | 100  | 41   | 32   | 7    |
| ud. ....   | 26   | 30   | 38   | 94   | 28   | 32   | 40   | 100  | 59   | 68   | 93   |
| ialt ..... | 44   | 44   | 41   | 129  |      |      |      |      | 100  | 100  | 100  |

### 2. Publikationsarten i forhold til formen.

fo.: fortsat, ep.: episodisk.

|            | dag. | uge. | hef. | ialt | dag. | uge. | hef. | ialt | dag. | uge. | hef. |
|------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| fo. ....   | 23   | 18   | 20   | 61   | 38   | 29   | 33   | 100  | 52   | 41   | 49   |
| ep. ....   | 21   | 26   | 21   | 68   | 31   | 38   | 31   | 100  | 48   | 59   | 51   |
| ialt ..... | 44   | 44   | 41   | 129  |      |      |      |      | 100  | 100  | 100  |

### 3. Publikationsarten i forhold til kvaliteten.

0: ligegyldig, ÷: mistænkelig.

|            | dag. | uge. | hef. | ialt | dag. | uge. | hef. | ialt | dag. | uge. | hef. |
|------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| 0 .....    | 31   | 29   | 24   | 84   | 37   | 34   | 29   | 100  | 70   | 66   | 59   |
| ÷ .....    | 13   | 15   | 17   | 45   | 29   | 33   | 38   | 100  | 30   | 34   | 41   |
| ialt ..... | 44   | 44   | 41   | 129  |      |      |      |      | 100  | 100  | 100  |

### 4. Formen i forhold til nationaliteten.

|            | fo. | ep. | ialt | fo. | ep. | ialt | fo. | ep. |
|------------|-----|-----|------|-----|-----|------|-----|-----|
| da. ....   | 11  | 24  | 35   | 31  | 69  | 100  | 18  | 35  |
| ud. ....   | 50  | 44  | 94   | 53  | 47  | 100  | 82  | 65  |
| ialt ..... | 61  | 68  | 129  |     |     |      | 100 | 100 |

### 5. Form i forhold til kvaliteten.

|            | fo. | ep. | ialt | fo. | ep. | ialt | fo. | ep. |
|------------|-----|-----|------|-----|-----|------|-----|-----|
| o .....    | 16  | 68  | 84   | 19  | 81  | 100  | 26  | 100 |
| ÷ .....    | 45  |     | 45   | 100 |     | 100  | 74  |     |
| ialt ..... | 61  | 68  | 129  |     |     |      | 100 | 100 |

### 6. Nationaliteten i forhold til kvaliteten.

|            | da. | ud. | ialt | da. | ud. | ialt | da. | ud. |
|------------|-----|-----|------|-----|-----|------|-----|-----|
| 0 .....    | 32  | 52  | 84   | 38  | 62  | 100  | 91  | 55  |
| ÷ .....    | 3   | 42  | 45   | 7   | 93  | 100  | 9   | 45  |
| ialt ..... | 35  | 94  | 129  |     |     |      | 100 | 100 |

Første kolonne viser de egentlige tal, anden og tredje kolonne er procenter.

F. eks. 1. tabel 2. kolonne viser, hvor mange pct. af de danske .ferier, som fandtes i henholdsvis dagblade, ugeblade og hefter, og hvor-

dan de udenlandske seriers procentvise fordeling var på disse tre publikationsformer.

1. tabel 3. kolonne viser, hvor mange pct. af dagbladernes serier, som var henholdsvis danske og udenlandske, hvor mange pct. af ugebladernes og hvor mange pct. af hefternes.

## VOLD OG SEX I 45 SERIER

|                                             | Serier | Tilfælde  | Billeder  |
|---------------------------------------------|--------|-----------|-----------|
| Berigelsesforbrydelser og bedrageri         | 8      | 14        | 66        |
| Åndelig vold, forræderi, racehad ...        | 5      | 5         | 18        |
| Legemlig vold .....                         | 33     | 103       | 287       |
| Mord .....                                  | 6      | 11        | 21        |
| Dyremishandling og -drab. ....              | 3      | 4         | 6         |
| Ødelæggelse af ting .....                   | 5      | 10        | 18        |
|                                             |        | 147       | 416       |
| Pin-up-girls, afklædningsscener o. 1.       | 7      | 39        | <b>80</b> |
| Pornografi, sadisme, vold mod kvinder ..... | 6      | 7         | 28        |
| Kvinder brugt som lokkeduer .....           | 1      | 1         | 13        |
|                                             |        | <b>47</b> | 121       |



## FORSLAG TIL INDHOLDSANALYSER AF UNDERLØDIG LITTERATUR

Formålet er at undersøge den litteratur, som hovedsagelig forhandles gennem kioskerne, med hensyn til såvel dens fremstilling og udbredelse som dens indhold.

Der findes ikke nogen samlet trykt oversigt over den litteratur, der skal undersøges. De trykte kilder, som findes, må suppleres ved studier i kioskerne, også sådanne, som handler med brugte blade.

Som nævnt i betænkningen foreligger der i Danmark en mindre undersøgelse over indholdet i specielt det *københavnske* seriemarked i de to første uger af september 1954 (bilag 3).

I Sverige har Nils Bejerot foretaget og i bogen »Barn, Serier, Samhälle« (1954) offentliggjort en undersøgelse over de i Sverige foreliggende serieblades indhold. Der findes i denne bog meget materiale, som kan udnyttes i udvalgets videre arbejde, men tegneseriemarkederne i Sverige og Danmark er ikke identiske, derfor kan den ikke erstatte en dansk undersøgelse.

Over det stof, som findes i ugeblade og hæfter udover tegneserierne, findes ikke tilsvarende nordiske undersøgelser.

Man har diskuteret, hvilket tidsrum en dansk undersøgelse burde omfatte, og det er blevet fremført, at en undersøgelse foretaget nu ville give et skævt billede, fordi tegneseriemarkedet så vidt ses har ændret karakter, således at de værste blade er udgået i tiden efter nedsættelsen af undervisningsministeriets udvalg vedrørende underlødigt litteratur.

Forslaget omfatter imidlertid *alt* stof i såvel ugeblade som hæfter. Intet tyder på, at en ændring af indholdet har fundet sted med hensyn til novelle- og reportagestoffet m. v. i ugebladene, og det må anses for at være både vanskeligt, kostbart og usikkert at gennemføre en retrospektiv undersøgelse af seriebladene, hvorfor undersøgelsen foreslås foretaget på det nu udkommende materiale. For tegneseriernes

vedkommende kan denne undersøgelse derefter jävnføres med den før nævnte undersøgelse fra 1954, som blev foretaget, før en påfaldende snering af markedet kunne iagttages.

Det må anses for nødvendigt for udvalgets videre arbejde at få undersøgt følgende:

## 1. Navnene på samtlige:

ugeblade  
seriehæfter  
novellemagasiner  
kriminalhæfter  
billedblade  
nøgenkulturblade og lignende

samt andre periodisk udkommende skrifter - danske såvel som udenlandske - som væsentligst forhandles gennem kioskerne.

## 2. For hvert blads vedkommende:

udgiver subsidiært importør  
alder  
oplag  
antal årlige numre  
størrelse, sidetal  
pris

- med flere rent praktiske oplysninger.

## 3. For hvert blads vedkommende en karakteristik af:

indhold  
kvalitet  
tendens m. v.

## 4. Hvem der især køber de enkelte blade, og hvor de især forhandles.

Udførelsen af de rent praktiske undersøgelser (punkt 1, 2 og 4) må på grundlag af kend-

skabet til det nuværende marked antages at ville vare 350 timer. Dette arbejde tænkes udført af en medhjælper (f. eks. en student eller en kandidat).

Til udførelse af analysen af indholdet foreslås ansat to erfarne folkebibliotekarer, som er indstillet på at arbejde med læsertyper, læseinteresser, trin i læseudviklingen m. v. Af hensyn til, at det formodentlig vil være vanskeligt at frigøre kvalificerede bibliotekarer helt, foreslås det, at man skaffer halv vikar for de to bibliotekarer i to måneder.

På grundlag af kendskabet til det nuværende marked må det antages, at de to bibliotekarer tilsammen skal bruge 350 timer til opgaven, heri inkluderet den nødvendige tid til planlæg-

ning, konferering og sammenfatning af materialet, d.v.s. mindre end een dag pr. publikation til læsning af flere numre, analyse og vurdering.

Det må derfor betones, at dette forslag i alerhøjeste grad er et forsøg, og at det er umuligt at garantere et tilfredsstillende resultat. Undersøgelsen vil give en oversigt over markedets stilling i øjeblikket, men om den vil være tilstrækkelig er uvist. Den vil næsten uundgåeligt blive subjektiv, og den mulighed består, at man senere vil blive tvunget til at betragte den som en forundersøgelse for en mere indgående undersøgelse.

Omkostningerne anslås til ca. 8.800 kr. efter det pr. 1 april 1959 gældende prisniveau.

## FORSLAG TIL INTERVIEWUNDERSØGELSE

Formålet er at søge oplysning hos lærere og forældre om, hvor presserende seriebladsproblemet er, hvilket omfang serielæsningen har, hvilket syn de har på serielæsningen, og hvilken indsats, der er gjort eller kan foreslås gjort til bekæmpelse af kulørt litteratur, og at undersøge, om der blandt lærere kan påvises erfaringer om bestemte børn, der skulle være blevet direkte påvirket af kulørt læsning.

Frengangsmåden består i personlige interviews af en række lærere, repræsentativt udvalgt.

Det skønnes hertil nødvendigt at udvælge ca. 150 lærere fra Storkøbenhavn, provinsbyer og landet. Der må fra starten ske henvendelse til flere, da der erfaringsmæssigt må regnes med et frafald, så at ikke samtlige adspurgte lærere vil kunne deltage.

Flg. interviewskema tænkes anvendt:

Skolens navn:

Klassens navn, antal børn ialt

og antal af drenge og piger:

Klasselærers navn:

Skolebibliotek eller nærmeste

børnebibliotek:

Nærmeste kiosk:

Børn i klassen, der efter lærerens mening ikke læser serieblade:

Børn i klassen, der efter lærerens mening læser særlig mange serieblade:

For begge disse grupper vedkommende angives desuden navn, fødselsdata, bopæl, begavelse, standpunkt i skriftlig og mundtlig dansk, og om de eventuelt har lånekort til bibliotek.

Klasselærerens viden om eventuelle seriebladssamlere og om eventuel bytten og handlen med eller lån af serieblade.

Skolens syn på seriebladslæsning (er bladene officielt forbudt på skolens område m. v. ?).

Klasselærerens syn på seriebladslæsningen og begrundelse herfor.

Eventuelt speciel indsats fra skoles, lærers eller biblioteks side for at bekæmpe kulørt litteratur.

Klasselærerens erfaringer om, hvorvidt der er bestemte børn, som er påvirket sådan af kulørt læsning, at det spores i deres adfærd. (Dette punkt uddybes meget gennem samtale, især for at undersøge, om der kan findes frem til tilfælde, hvor der er en sammenhæng mellem adfærd og læsning).

Klasselærerens forslag til bekæmpelse af kulørt læsning.

Det er meget ønskeligt med interviews af forældre til nogle af børnene, men af hensyn til de vanskeligheder, der kan opstå, navnlig på landet, ved at kun visse familier udspørges, vil man foreslå, at interviews med forældre udelukkende foretages i København. Det er på forhånd ikke muligt at angive et antal, da det i høj grad vil afhænge af udfaldet af samtalerne med lærerne, men det kan påregnes, at der bliver tale om højst 100 forældreinterviews.

Endvidere vil man finde det ønskeligt, om undersøgelsen også kan omfatte samtaler med nogle kioskejere.

De samlede udgifter anslås til ca. 7.800 kr. efter det pr. 1. april 1959 gældende prisniveau.





UNDERSØGELSE AF PUBLIKUMSREAKTIONER I FORBINDELSE MED  
»BØRNEBOGSUGEN 1956«

Formålet er at undersøge virkningerne af Børnebogsugen på kundekredsen, d.v.s. hvem der køber eller låner de bøger, som er opført i Børnebogsugens katalog, og hvorfor de køber eller låner dem.

Undersøgelsen blev tilrettelagt som en sondeundersøgelse, d.v.s. at der udvalgte et enkelt område, som ikke i og for sig tilsigtede at være et repræsentativt udsnit, men som dog ikke på væsentlige punkter afveg fra det normale i befolkningen. Fordelen herved er, at man ved at vælge et lille, afgrænset område har mulighed for at intensivere undersøgelsen og få stadig flere oplysninger frem.

Virkningen af børnebogsugens propaganda kan kun delvis måles gennem en salgsstatistik, idet man ved denne ikke får at vide, om det er de samme kunder som før, der blot nu køber flere bøger, eller om det er nye kundekredse, der er kommet til. Oplysning om dette forhold må anses for at være af afgørende betydning for bedømmelsen af virkningen.

Desuden må det klarlægges, om der kan registreres en virkning, som ikke blot betyder noget under selve kampagnen, men som holder sig fremover.

Derfor blev der planlagt *tre undersøgelsesperioder*, hver på 14 dage, nemlig:

1. Før Børnebogsugen. I denne registreres forholdene inden kampagnen, og man får besked om det udgangspunkt, kampagnen starter fra.

2. Under Børnebogsugen og ugen efter. Kampagnens virkning kan måles ved at sammenligne resultaterne fra kampagnen med resultaterne fra 1. periode.

3. Ca.  $1\frac{1}{2}$  år efter Børnebogsugen. Herved måles virkningens varighed ved sammenligning mellem 2. og 3. periode.

*Undersøgelsesområdet* omfattede et kvarter i København. Der fandtes i dette område pr. 1.

august 1956 5.002 skolebørn, fordelt på 4 skoler. Der er 1 børnebibliotek, 7 boghandlere og 17 kiosker. Befolkningstætheden adskiller sig ikke væsentligt fra de fleste andre områder af København, selv om den er noget lavere end gennemsnittet. De socialøkonomiske forhold (beregnet ved skatteindtægten) svarer til et repræsentativt udsnit af København.

En tilsvarende undersøgelse blev foretaget i en landkommune med bymæssig bebyggelse.

*Fremgangsmåden* ved undersøgelsen var ens i de tre undersøgelsesperioder og dækker skole, bibliotek, boghandel og kiosker.

*Skolerne gav følgende oplysninger:*

Arrangementer vedrørende propaganda for god læsning — i almindelighed og i tilknytning til børnebogsugen.

Hvilke af Børnebogsugens 300 bøger der findes i skolebiblioteket.

Hvilke af disse 300 bøger der udlånes, og hvornår de er anskaffet.

Antal lånere.

Skolebibliotekets udlånstider, -timer og udlånstal i de tre perioder.

*Biblioteket gav følgende oplysninger:*

Antal bind i alt.

Antal lånere i alt.

Lånere fordelt på skoledistrikter.

Antal af titler og eksemplarer af de 300 bøger på biblioteket og anskaffelsestidspunkt for 1. eksemplar af disse.

Lånere og forespørgere til de 300 bøger.

a. Køn.

b. Alder.

c. Skoledistrikt.

d. Hvorfra er bogen anbefalet? (Kataloget, hjem, skole, kammerater, boghandel, bibliotek, andre).

e. Hvorfor er anbefalingen fulgt?

f. Er bogen læst før?

### *Boghandlerne gav følgende oplysninger:*

1. Hvilke af Børnebogsugens titler haves eller anskaffes og i hvor mange eksemplarer?
2. Kundens alder (voksen - barn).
3. Kundens køn (dreng — pige).
4. Er kunden ny eller gammel?
5. Køber kunden bogen til sig selv eller til andre?
6. Hvorfra er bogen anbefalet? (Kataloget, hjem, skole, kammerater, boghandel, bibliotek, andre).

Til bibliotek og boghandlere opstilledes til besvarelse af forespørgslerne til lånerne og kunder lister, hvorpå svarene indførtes ved afkrydsning. De 300 bøger opstilledes i en liste, alfabetisk ordnet efter titel og nummereret, så at bøgerne kunne indføres på listen ved deres nummer.

### *Kioskerne gav følgende oplysninger:*

1. Salgsstatistik over de almindeligt købte børneblade i undersøgelsesperioderne.
2. Køberens køn og alder (kun for børn).
3. Køberens valg af blade (kun for børn).
4. Er det nye eller gamle kunder?

Til administrering af materialeindsamlingen og til bistand for boghandlere og kiosker har kommunelærer Erik Jensen fungeret.

Bearbejdelsen af de indhentede oplysninger udføres af Danmarks pædagogiske Institut.

### *Af de foreløbige resultater fremgår:*

Af de 4 skoler havde kun én udlån i 1. periode. I 2. periode havde to udlån. Den tredje skole har skolebibliotek, som imidlertid var lukket på grund af omstilling. Den fjerde skole havde ikke skolebibliotek.

Der var inddraget 17 kiosker i undersøgelsen.

Samtlige skoler, biblioteker, boghandlere og kiosker erklærede sig villige til at deltage til trods for, at det betød et ikke uvæsentligt ekstraarbejde. I 2. periode udgik 2 kiosker. I 3. periode udgik ca. halvdelen af kioskerne, og materialet fra denne periode for kioskerne vedkommende kan derfor ikke benyttes til sammenligning med materialet fra 1. og 2. periode.

Samtaler med kioskejer og boghandlere før den egentlige undersøgelse gav nogen oplysning om, hvordan problemet om den underlødige litteratur ser ud fra forhandlernes side:

Boghandlerne sælger flest bøger af de billige seriebøger. Prisen især på småbørnsbøger spiller en så stor rolle, at det nogle steder har vist sig praktisk at have disse bøger ordnet efter pris med 50 øres interval. De bøger, som er mest udlånt på skole- og børnebiblioteker, synes at findes i forholdsvis få eksemplarer i boghandelen.

Kioskejerne tager gennemgående selv afstand fra kulørt litteratur, især de importerede i tegneserieblade. Flere af dem mener, at en kraftigere positiv indsats og et større oplysningsarbejde over for forældre vil forminske salget af den underlødige litteratur.

Det første, rent praktiske resultat af undersøgelsen var, at den medførte et nært samarbejde mellem skolerne, børnebiblioteket og boghandlerne. Det var indtrykket, at der blev gjort overmåde meget for at gøre kampagnen effektiv, og at bestræbelserne takket være samarbejdet var godt koordinerede.

I 1. periode var der tale om ca. 2.000 registreringer og i 2. periode om ca. 3.000 registreringer. En orienterende sammenligning mellem registreringerne i 1. og 2. periode viser, at bogsalg og boglån er gået stærkt frem i Børnebogsugen, medens bladsalget er uændret, som det ses af nedenstående tal:

|                                      | 1. periode | 2. periode |
|--------------------------------------|------------|------------|
| Skole- og børnebiblioteker . . . . . | .752       | 1.564      |
| Boghandlere . . . . .                | 247        | 472        |
| Kiosker . . . . .                    | 1.057      | 1.033      |

Disse tal oplyser ikke, om det er gamle eller nye kunde grupper, der har forårsaget stigningen i bogkøb eller -lån.

Der er foretaget en nærmere analyse af bladsalget i begge perioder i København. Man har her som med bøgerne begrænset sig til et udvalg, 16 blade og 1 bogtype af det foreliggende udbud. Udvalget er foretaget således, at alle de blade, som børn erfaringsmæssigt vides at købe, er medtaget. Desuden er medtaget vore største familieblade (blade, som læses af hele familien) for at undersøge, om det er børn eller voksne, der køber dem. Endvidere er medtaget eksemplarer på kriminal- og Sande Skildringer-genren for at undersøge, om disse over så megen tiltrækning på børn, at de køber dem. Endelig er Perlebøgerne medtaget, fordi det ønskedes oplyst, i hvilket omfang børn benyttede sig af dette tilbud om klassisk litteratur i kioskerne.

Der er registreret køb foretaget af børn til og med 16 år.

Resultaterne af analysen fremgår af oversigten i *underbilaget* over børns registrerede køb af en række kiosklade. At udvalget af blade har været tilstrækkeligt omfattende, ses af, at andre blade end de anførte i begge perioder kun andrager 1-2 pct. af samtlige køb.

Det mest iøjnefaldende træk ved oversigten er den stabilitet, der synes at herske i blad-salget. Ikke blot er købstallene praktisk talt lige store i begge perioder, men bladenes orden efter hyppigheden er også ens begge gange bortset fra to ubetydelige ombytninger. Det enkelte blad synes at have sin bestemte, faste position, d. v. s. at det formentlig indkøbes af et bestemt, fast publikum, og det ser ikke ud **til**, at dette publikums bladlæsningsvaner berøres af f. eks. en kampagne som Børnebogsugen.

At der er tale om et fast publikum, fremgår af, at langt den største del af bladene er købt af »gamle kunder«, nemlig 86 pct. i 1. periode og 81 pct. i 2. periode.

En gennemgang af oversigtens fire grupper viser følgende:

#### I. Tegneserieblade.

Denne gruppe er den vigtigste, idet den omfatter ca.  $\frac{3}{4}$  af alle køb. Anders And, som i almindelighed anses for uskadelig eller god underholdning, har dobbelt så højt procenttal som det nærmest følgende blad og iøvrigt det højeste procenttal for samtlige grupper. Det eneste da eksisterende egentlige børneblad »Alle Børns Blad« spiller en beskeden rolle, og når ikke så højt som »Wild West«, der for en subjektiv betragtning er et ringe serieblad. Men selv »Wild West« spiller ingen stor rolle, og de blade, som har været angrebet mest (bladene med engelsk tekst), har endnu mindre betydning købsmæssigt.

For alle gruppens blade undtagen ét gælder, at drengene har købt et betydeligt større antal end pigerne.

#### II. Familie-blade.

Tilsammen udgør gruppen ca.  $\frac{1}{5}$  af børnenes køb til trods for, at disse blade har de største oplagstal af alle bladene. Det skyldes antagelig, at det hyppigt er andre familiemedlemmer end børnene, der køber dem. I begge perioder køber lidt flere piger end drenge disse blade. Om det er, fordi pigerne bedre kan lide dem, kan ikke siges. En anden forklaring er tænkkelig, nemlig at børnene enten selv går eller bliver sendt i byen efter dem; herpå kan den store, jævnt fordelte aldersspredning for disse blades vedkommende tyde.

#### III. Tekstblade.

Ingen af bladene har større betydning for børns bladindkøb; tilsammen udgør de kun ca. 5 pct. af alle køb. Tallene er i begge perioder så små, at der ikke kan sluttes noget ud over, at der er en tendens til, at drenge køber Cowboy og Detektiv og piger Romanbladet. Købet af disse blade falder på de ældre aldersgrupper, hvor pigerne ikke synes at bryde sig meget om den hårdkogte genre, som de to førstnævnte blade repræsenterer.

#### IV. Diverse.

Kun Perlebøgerne skal omtales. De andrager kun 1-2 pct. af alle køb og kan ikke tillægges større betydning. Det er tænkeligt, at det beskudne køb også skyldes prisfaktoren - bøgerne koster ca. 2,75 kr. - men samtidig må det erindres, at Illustrerede Klassikere dog koster 1,50 kr, og alligevel er blandt de mest købte blade.

Analysen af bladsalget giver foreløbig anledning til følgende konklusion:

De i undersøgelsen inddragne børn op til 16 år synes at vise stor fasthed i deres bladkøbsvaner. De køber i størst udstrækning tegneserieblade og mest dem, der anses for ret uskadelige. De blade, som anses for skadelige, køber børnene kun i ringe omfang. Gennemgående er der langt flere drenge end piger, som køber blade.

Underbilag til bilag 6.

BØRNEBOGSUGEN 1956

Børns registrerede køb af blade i kiosker.

|                             | 1. undersøgelsesperiode |        | 2. undersøgelsesperiode |      |
|-----------------------------|-------------------------|--------|-------------------------|------|
|                             | Antal                   | Pct.   | Antal                   | Pct. |
| <i>Tegneserieblade.</i>     |                         |        |                         |      |
| Anders And .....            | 274                     | 26     | 251                     | 24   |
| Skipper Skræk .....         | 120                     | 11     | 110                     | 10   |
| Ill. Klassikere .....       | 114                     | 11     | 127                     | 12   |
| Wild West .....             | 100                     | 10 (9) | 65                      | 6    |
| Alle Børns Blad .....       | 55                      | 5      | 58                      | 6    |
| Blade med eng. tekst .....  | 44                      | 4      | 39                      | 4    |
| Alle Børns solohæfter ..... | 25                      | 2      | 31                      | 3    |
| Walt Disney særhæfter ..... | 19                      | 2      | 18                      | 2    |
| Bamse og Dukkelse .....     | 12                      | 1      | 18                      | 2    |
| Davy Crockett .....         | 10 773                  | 1 73   | 17 734                  | 2 71 |
| <i>Familieblade.</i>        |                         |        |                         |      |
| Familie Journalen .....     | 83                      | 3      | 88                      | 9    |
| Hjemmet .....               | 71                      | 7      | 80                      | 8    |
| Billedbladet .....          | 36 190                  | 3 18   | 44 212                  | 4 21 |
| <i>Tekstblade.</i>          |                         |        |                         |      |
| Cowboy .....                | 22                      | 2      | 23                      | 2    |
| Detektiv .....              | 19                      | 2      | 6                       | 1    |
| Romanbladet .....           | 13 54                   | 1 5    | 16 45                   | 1 4  |
| <i>Diverse.</i>             |                         |        |                         |      |
| Perlebøger .....            | 10                      | 1      | 17                      | 2    |
| Andre blade .....           | 18                      | 2      | 15                      | 1    |
| Ingen angivelse .....       | 12 40                   | 1 4    | 10 42                   | 1 4  |
| Antal køb i alt .....       | 1057                    |        | 1033                    |      |

## FORSLAG TIL FORSØG MED UDBREDELSE AF GODE BØRNEBILLEDBØGER

Denne undersøgelse skal vise, om det er muligt at konstatere større interesse for gode billedbøger i hjem, hvor børnene eller forældrene har adgang til at låne billedbøger, end i hjem, hvor man ikke har eller ikke benytter sig af denne mulighed. Endvidere ønsker man at konstatere, hvordan denne interesse i så fald giver sig udslag, om man i større udstrækning selv køber bøger til børnene, og om de lånte bøger præger det private bogkøbs kvalitet m. v. En sådan undersøgelse vil, sammenholdt med den i anledning af »Børnebogsugen 1956« foranstaltede undersøgelse over publikumsreaktioner (nr. 7), kunne give muligheder for at vurdere, hvor yderligere foranstaltninger til fremme af børns læsning kan sættes ind.

Der findes i øjeblikket i mange børnebiblioteker den ordning, at forældre, som har lånerkort til biblioteket for voksne, kan låne småbørnsbøger i børnebiblioteket til de børn, som er for små til at have lånerkort selv. Der er således allerede basis for en undersøgelse af, hvorvidt adgang til at låne gode småbørnsbøger præger hjemmets læsevaner og bogkøb. Da forældre, som i forvejen er biblioteksbenyttere, imidlertid kan tænkes at indtage en mere positiv holdning til bøger i almindelighed end per-

soner, som ikke benytter biblioteket, må en undersøgelse som den påtænkte også omfatte andre kredse.

Som materiale for undersøgelsen foreslås derfor 4 grupper hjem med børn i a) en børnehave, b) en skoles 1. klasse, c) et fritidshjems yngste gruppe og d) et børnebibliotek.

Alle 4 grupper må have adgang til at låne gode billedbøger med hjem. Børnebiblioteket har i forvejen disse bøger, men ikke i tilstrækkelig mængde til, at bøger herfra kan stilles til rådighed for de 3 andre forsøgsgrupper. Der må derfor til forsøget anskaffes ca. 100 billedbøger.

En forsøgsleder (fuldt uddannet børnebibliotekar) må have lejlighed til at opsøge samtlige hjem, hvis børn indgår i forsøget i en af de 4 grupper. Hjemmene besøges ved forsøgets begyndelse og ved dets slutning. Forsøget må forberedes ved samtaler med børnehaveleder, lærer, fritidshjemsleder og børnebibliotekar. Hertil samt til bearbejdelse af det indkomne materiale anslås 540 timer.

Udgiften til undersøgelsen anslås at ville udgøre ca. 7000 kr. efter det pr. 1. april 1959 gældende prisniveau.



**FRISTILE FOR BØRN OM DERES LÆSNING**

I forbindelse med »Børnebogsugen 1956« har udvalget gennem den pædagogiske presse opfordret lærere i folkeskolen til at lade deres elever skrive stile om, hvad de læser. Hensigten har været dels at stimulere børns interesse for læsning dels at få noget at vide om, hvad børn helst læser.

Derfor har der på forhånd været opstillet følgende seks stileopgaver, der i emnevalg spænder over børns læsning både i skolen og i fritiden.

1. Skriv om den bedste bog, du har læst.
2. Skriv om en god fortælling fra din læsebog.

3. Skriv om, hvad du helst læser.
4. Skriv om en bog, du ikke fik læst færdig.
5. Skriv om en god fortælling, du har læst i et blad.
6. Skriv om den tegneserie, du bedst kan lide.

Da man måtte regne med muligheden af, at børn fortrinsvis ville vælge blandt de opgaver, der stod øverst på listen, har man udsendt opgaverne i tre forskellige rækkefølger, således at de samme opgaver ikke står øverst.

Bearbejdelsen af opgaverne foretages af Danmarks pædagogiske Institut.





## REDEGØRELSE VEDRØRENDE DET SVENSK BLAD »UNGDOMSNYTT«.

Bladet blev startet for 6 år siden af direktør Wänne Hanson med støtte fra en række ungdomsorganisationer samlet under foreningen »Ungdomsfrämjandet« (föreningen för främjandet av ungdomens läsvanor och fritidsverksamhet) og med økonomisk støtte fra forskellige foreninger og forlag.

Bladets formål var og er at skabe modvægt mod seriemagasinerne; bladet udgives under mottoet »upolitisk, opdragende, underholdende«. Bladet måtte til at begynde med kæmpe med store vanskeligheder, herunder modstand fra seriepressen.

Det udkommer nu i et oplag på 90.000 eksemplarer pr. uge i skoleåret og koster 25 øre pr. eksemplar. Det er beregnet for elever i alderen 11—14 år, men for 2 år siden er man i bladet begyndt at indlægge nogle sider beregnet for børn i alderen 8-11 år.

Det fremtræder som organ for »Ungdomsfrämjandet« og udgives i samarbejde med lærere og ungdomsorganisationer, der står som garanter for dets ideelle linie. Det ledes af direktør Hanson, har en ansvarlig udgiver og en redaktion. Kontakten med skolerne varetages af en »ombudsmand«. Bladets overskud anvendes til uddeling af stipendier til den bedste skolekammerat en gang om året. Den pågældende elev udpeges af lærerne. Bladet distribueres gennem lærerne. Den svenske lærerforening har ikke som organisation taget stilling til medlemmernes medvirken til bladets salg, idet dette spørgsmål anses for at falde uden for forenin-

gens virksomhed, og bladet har sluttet kontrakt med de enkelte lærere. Disse forestår tegning af abonnement og indkasserer pengene fra eleverne. En del kommuner betaler dog større eller mindre andele af abonnenterne, idet bladet har vundet indpas som undervisningsmiddel i skolerne. I Sverige findes regler om lærernes ret til at opnå en vis provision af undervisningsmidler. Den svenske skolöverstyrelsen har anbefalet bladet, og har med hensyn til lærernes muligheder for at opnå vederlag for arbejdet anbefalet disse ikke at modtage provision. De positive udgifter, som bladets fordeling påfører lærerne, godtgøres dem dog af dette gennem en rabat.

Man har anvendt forskellige metoder for at fange børnenes interesse for bladet foruden ved dets indhold, således bliver alle abonnenter medlemmer af en klub »Verdensmesterklubben« og får et emblem udleveret. Det er lærernes erfaring, at bladet har betydet et væsentligt skridt frem i kampen mod den kulørte litteratur.

Såfremt tilsvarende blade startes i andre nordiske lande, ville man kunne opnå overenskomst med hans blad om udveksling af artikler og andet materiale, herunder klicheer og matricer, og det svenske blad ville kunne være behjælpelig både med sine erfaringer og en stor del af det materiale, man lå inde med. Man kunne endvidere tænke sig at dele af bladet blev skrevet på de nordiske sprog. (Sept. 1957).



**LÆRERFORENINGERNES  
MATERIALEUDVALG.**

Emdrupborg.

Den 26. april 1958.

*Til undervisningsministeriets udvalg vedr. underlødig litteratur.  
Bladudvalget.*

Vedrørende planerne om udgivelse af et lødigt børneblad vil jeg meget gerne bekræfte, hvad jeg mundtligt har meddelt både bladudvalgets formand Johs. Fosmark og P. A. Andersen: Lærereforeningernes Materialeudvalg er særdeles positivt indstillet med hensyn til at påtage sig en sådan opgave, der på grund af det pædagogiske sigte afgjort vil falde inden for Materialeudvalgets arbejdsfelt. Da det jo drejer sig om en opgave af betydeligt format, kan arbejdsudvalget næppe på egen hånd give bindende tilsagn, men må forbeholde sig at forelægge spørgsmålet for repræsentantskabet, der ordinært har møde i september.

Til orientering for bladudvalget kan jeg meddele, at Lærereforeningernes Materialeudvalg er nedsat på lærerorganisationernes foranledning og består af repræsentanter for disse suppleret med interesserede enkeltpersoner. Udvalget modtager årlige tilskud fra organisationerne, fra Københavns kommune, fra undervisningsministeriet og har til løsning af særlige opgaver modtaget betydelige beløb af tipsmidlerne. Disse tilskud har muliggjort udgivelsen af undervisningsmidler og lignende, som ikke

vil kunne udgives på forretningsmæssig basis. Administrationen er billig, annonceudgifter minimale, da de forskellige medlemsblade vederlagsfrit stiller spaltepads til rådighed.

Jeg vil gerne til slut tilføje, at jeg personligt er meget interesseret i, at det påtænkte blad bliver bedst muligt kvalitetsmæssigt og får de bedst tænkelige betingelser for at blive levedygtigt. Jeg er overbevist om, at det ville være en lykkelig løsning, om det blev Lærereforeningernes Materialeudvalg, der fik overdraget den betydningsfulde og krævende opgave. Jeg går ud fra, at man vil anse det for overmåde vigtigt at få lærerne til at gå aktivt ind for det nye blad. Både i denne henseende og med hensyn til bladets lødighed må det formodes, at det vil være en fordel, hvis det bliver et neutralt organ med nøje kontakt med organisationerne, der kommer til at stå for udgivelsen, og ikke et kommercielt foretagende, der jo må tage forretningsmæssige hensyn.

Jeg er ikke i tvivl om, at Lærereforeningernes Materialeudvalg *kan* løse opgaven - og løse den på en helt igennem tilfredsstillende måde.

sign: Peter Vedde.



*Til formanden for udvalget vedrørende børns og unges læsning  
hr. skoledirektør Olaf Petersen.*

Efter udvalgets anmodning skal jeg i det følgende meddele nogle oplysninger vedrørende fremmed lovgivning om underlødige og nedbrydende litteratur for børn og unge.

Gennem udenrigsministeriet har jeg modtaget materiale fra Østrig, Frankrig, England, Vesttyskland og Canada samt enkelte andre lande, som imidlertid ikke omtales i det følgende på grund af materialets knaphed. Til gengæld er omtalen nogenlunde fyldig for de særlig nævnte landes vedkommende, idet ikke blot loven selv omtales, men i et vist omfang også dens forhistorie, der i mange tilfælde er særdeles oplysende, og dens virkninger.

Hertil knyttes nogle bemærkninger om de nordiske landes forfatningsbestemmelser, om trykkefrihed og om censurbegrebet samt om nordiske udkast til ansvarlighedsregler.

Mine overvejelser i tilknytning hertil vil fremkomme i en særlig redegørelse (se bilag 13).

FREMMEDE, DEMOKRATISKE LOVGIVNINGERS  
STILLING TIL FRIHEDSGRUNDSÆTNINGEN I  
FORHOLD TIL BØRNS OG UNGES LÆSNING

*Frankrig*

*Loven af 16. juli 1949 om publikationer bestemt for ungdommen* finder ifølge

art. 1. anvendelse på enhver publikation — periodisk eller ikke — som ved sin karakter, sin fremtræden eller sit emne fremtræder som hovedsagelig bestemt for børn og unge, dog med undtagelse af officielle publikationer og skolepublikationer.

art. 2. Sådanne publikationer må ikke indeholde nogen illustration, fortælling, beretning, rubrik m. v., der på en tillokkende måde præsenterer bandeuvæsen, løgn, tyveri, lediggang,

fejghed, had, last eller hvilkensomhelst forbryderisk handling, eller handlinger, der er i stand til at virke demoraliserende på børn og unge. De må ikke indeholde omtale eller annoncer for publikationer, der kan virke demoraliserende på børn og unge.

art. 3. Der nedsættes under justitsministeriet en kommission med den opgave at overvåge og føre kontrol med publikationer for børn og unge. Den består af 27 repræsentanter for ministerierne (justitsministeriet, indenrigsministeriet, presseministeriet, ministeriet for offentlig sundhed og befolkning, undervisningsministeriet og ungdomsministeriet), diverse organisationer indenfor undervisning, presse, ungdomsbevægelser, for forfattere og tegnere samt for børnemeddomstole.

Kommissionens opgave er  
at foreslå foranstaltninger, der kan forbedre disse publikationer og  
at gøre indberetning til vedkommende myndighed om overtrædelse af loven eller om skadelige handlinger ved hjælp af ungdomspublikationer.

art. 4.—5. Ethvert foretagende, der udgiver periodisk børne- og ungdomslæsning, skal være organiseret på en nærmere foreskreven måde under opfyldelse af visse habilitetskrav og skal afgive en anmeldelseserklæring til justitsministeriet.

art. 6. 5 eksemplarer af hver publikation skal afgives til justitsministeriet til brug for tilsynskommissionen.

art. 7. Krænkelser af art. 2 straffes med fængsel fra 1 til 12 måneder og med bøde fra 50.000 fr. til 500.000 fr.

Afgørelsen offentliggøres på domfældtes bekostning i »Bulletin officiel«, i »Bibliographie

de la France« og i 3 udvalgte aviser, og publikationen konfiskeres og tilintetgøres.

Når det drejer sig om en periodisk publikation, kan den inddrages for en periode af fra 2 måneder til 2 år.

I gentagelsestilfælde stiger straffen til fængsel fra 2 måneder til 2 år og til bøde fra 100.000 fr. til 1.000.000 fr., og det tidsbegrænsede forbud kan gøres permanent.

art. 8.-12. indeholder nogle supplerende straffebestemmelser.

art. 13. Import- og eksport af skrifter, der ikke opfylder kravene i art. 2 er forbudt. Til import af fremmede publikationer kræves autorisation fra informationsministeriet efter indstilling af tilsynskommissionen.

art. 14. Det er forbudt — under den i art. 7 angivne straf - at tilbyde, give eller sælge til unge under 18 år enhver publikation, der frembyder fare for ungdommen på grund af dens ureglementerede eller pornografiske karakter eller på grund af den plads, den ofrer på forbrydelse.

Det er forbudt - under samme straf - offentligt at udstille sådanne publikationer, ude eller inde i forretninger eller kiosker eller at reklamere for dem på tilsvarende måde.

*Lovens forhistorie* skal gengives i kort oversigt, forinden dens administration og virkninger omtales.

Det fremgår af lovens motiver, at pressens indflydelse på ungdommens opførsel og specielt på dens kriminalitet har påkaldt myndighedernes opmærksomhed, og at regeringen besluttede at gribe ind hurtigt og effektivt i overensstemmelse med et ønske fra »Conseil supérieur de la Magistrature«, der blev bifaldet af republikens præsident personlig.

Justitsministeriet nedsatte en interministeriel kommission til at overveje spørgsmålet og gik derefter i overensstemmelse med kommissionens indstilling ind for det synspunkt, at det var tvungent nødvendigt at regulere børne- og ungdomslitteraturen. Et udkast til lov var blevet udarbejdet af ministeriet for kunst og videnskab, efter at der allerede i 1947 var taget et initiativ fra kommunistside, hvorfra man havde deporeret et forslag til lov i nationalforsamlingens bureau. Efter fornyet gennemgang af de to tekster, udarbejdede kommissionen sit reviderede forslag, der vedtoges i parlamentet med enkelte ændringer.

I Conseil de la République understregedes

med tilfredshed bestræbelsen på at undgå en uønskelig præventiv censur, der ikke kunne forenes med pressens frihed, således at man i stedet gjorde demoralisering af ungdommen ved pressens hjælp til en særlig forbrydelse.

Ved sin åbningstale i den nedsatte tilsynskommission påpegede justitsministeren, hvordan den specielle børne- og ungdomspresse havde formået at fodre sine unge læsere med et følelseselement, som en naturlig trang driver dem til at *søge* tilbage til igen og igen. Denne »børnelitteratur« bortødsler på sine unge læsere overdramatiserede og eventyrlige beretninger om bedrifter, der udføres ved overmenneskelig kraft eller dyrisk vold. Det, som lovgiverne har villet, er at hindre, at den barnlige sjæl prægives mennesker, hvis smag og tilbøjelighed alene udnyttes til fremme af egne materielle mål uden smålig skelen til, hvad der tjener børnene.

Det var ikke af den grund nødvendigt at fordømme børnelitteraturen og end ikke den børnelitteratur, der gav sine læsere smag for handling og eventyr. Det, loven vil tillivs, er alene, som art. 2 siger, illustrationer, beskrivelser etc. i et tillokkende lys, af vold, løgn, lediggang, forbrydelse etc. eller af andre handlinger, der kan virke demoraliserende på børn og unge.

Efter at have redegjort for tilsynskommissionens beføjelser, lægger han den på sinde at arbejde efter sådanne retningslinier, at der ikke lægges hindringer i vejen for en børnepresse, der er fri og uafhængig af alle politiske og confessionelle bånd. Thi, hvis børnepressen forsvandt, måtte børnene henvises til voksenpressen, hvilket ikke er lovens hensigt.

Det drejer sig ikke om at angribe pressens frihed, men om at bekæmpe sådanne misbrug, der er skadelige for børn og unge.

Lovgiveren har netop kunnet og villet undgå at angribe grundlæggende frihedsrettigheder. Loven af 16. juli 1949 berører overhovedet ikke spørgsmålet om pressefrihed, fordi den ikke hjemler nogen præventiv kontrol, ingen foranstaltning, der har noget med en forudgående censur at gøre. Loven hjemler kun en efterfølgende kontrol en regressiv ansvarlighedskontrol. Friheden er fuldstændig, men den, der siger frihed, må også sige ansvar.

I året 1950 — kommissionens 1ste beretningsperiode - konstaterede kommissionen, at der fandtes et vist antal publikationer, der på grund af deres moralske brist frembød en ubestridelig fare for unge læsere. Af 35 sådanne gjorde man

indberetning til indenrigsministeriet om 26, og ministeriet nedlagde derefter ved dekret af 28. august 1950 i overensstemmelse med lovens § 14 forbud mod tilbud eller overdragelse til mindreårige af 22 af disse skrifter. Den 14. og 16. februar 1951 kom der yderligere 2 nye dekret angående 3 skrifter.

Kommissionen fandt, at kontrolarbejdet med henblik på muligt salgsforbud var mindre omfattende, end det i det hele var at overvåge publikationer for børn og unge, bl. a. med henblik på råd og forslag om forbedringer, men at det sidste arbejde dog nok var af endnu større betydning end det første. Kommissionen er opmærksom på omgælseslysten hos visse forlæggere, bl. a. ved hjælp af navneskifte for publikationen eller ved at lade denne forhandle under dække af — i forbindelse med — en tilladt publikation.

Med hensyn til gennemgangen af de serier, som efter loven er blevet indsendt til kontrol, oplyses det, at der pr. 1. oktober 1950 var indsendt 125 serieblade, der pr. 31. december var vokset til 127 titler, samt at det skønnes, at indsendelsen snart vil omfatte alle blade uden undtagelse. 93 af de indsendte var bestemt for drenge, 19 for piger og 15 for begge dele.

De falder stort set i 7 kategorier, politigeneren, eventyr, beretninger om overmennesket, Western's, historiske fortællinger, beretninger om krigen og egentlige børneserier. Naturligvis kombineres disse genrer, og det kan ikke siges, at nogen bestemt af dem er værre eller bedre end andre, idet det er den konkrete udformning af stoffet, der er afgørende for vurderingen. Men kun ca. 1/3 af serierne var dadelværdige fra lovens synspunkt. Det skrevne ord prisgives til fordel for billeder både indenfor børnenes og de voksnes læsning, og det har derfor vist sig fristende for nogle forlæggere at blande stof for voksne ind i børneserierne, hvilket i sig selv medfører en vis fare for børnene.

Kommissionen valgte ikke at ty til lovens straffemidler straks, men ved henvendelse til forlæggerne at appellere til deres gode vilje og gøre opmærksom på den kritik, man havde fundet grundlag for, i de værste tilfælde suppleret med en henstilling om at inddrage de usolgte eksemplarer. I 1950 rettede kommissionen »simpl henvendelse« om 16 publikationer og »henvendelse med inddragningshenstilling« om yderligere 35.

I begge tilfælde tilbød man at forhandle med

forlæggerne om kritiken, hvorimod man afslog at fremsætte positive råd og henstillinger, der let kunne blive opfattet som forsøg på at dirigere børne- og ungdomspressen.

Allerede fra 1. oktober 1950 var 29 af de gennemgåede publikationer forsvundet fra markedet, heraf 17, der havde været gjort til genstand for kommissionens kritik (7 ved almindelig skrivelse, 10 med inddragelseshenstilling), og kommissionen kan nu fastslå, at nogle af de værste skrifter er forsvundet, at flere er blevet asndret fundamentalt i positiv retning, og at en halv snes, der stadig ikke er tilfredsstillende, dog er undergået forbedring. De gode publikationer fik herved en moralsk støtte for deres bestræbelser, og tendensen var vendt.

Samtidig gennemgik kommissionen med henblik på importtilladelse 119 publikationer af fremmed oprindelse — deraf 7 periodiske. 5 fik prædikatet uønskelig.

Kommissionen har gjort sig en række overvejelser angående forbedring af børne- og ungdomspressen. De formuleres i 23 punkter og følges op af en række elementære anbefalinger til forlæggerne.

I kommissionens 5-års beretning fra 1955 føres erfaringerne à jour.

Kommissionen har fortsat sin moderate praksis og har opnået gode resultater ved sin konsultative virksomhed, men understreger, at også forældre og lærere uophørlig må overvåge, hvad børnene læser for at undgå nedbrydende påvirkning i forhold til deres udviklingstrin, ligesom man er ganske klar over, at udgivernes gode vilje til at forbedre publikationerne næppe turde påregnes opretholdt uforandret, hvis lovens og domstolenes støtte faldt bort.

Kommissionen har i hvert af årene 1951-54 incl. gennemgået et par tusinde indleverede skrifter — et næsten konstant antal —, men af stigende kvalitet, hvilket også fremgår af reaktionerne, der var:

|            | Inddragnings-<br>henstilling | Alm. henvendelse<br>til forlæggere | Anbefaling |
|------------|------------------------------|------------------------------------|------------|
| 1950 ..... | 35                           | 16                                 |            |
| 1951 ..... | 2                            | 5                                  | 4          |
| 1952 ..... | 23                           | 21                                 | 37         |
| 1953 ..... | 12                           | 14                                 | 54         |
| 1954 ..... | 4                            | 5                                  | 40         |

Det gentages, at børne- og ungdomspublikationer som helhed er blevet mærkbart bedre. Meget dårlige tryksager er forsvundet, og et

antal er blevet væsentligt bedre og nu acceptable.

Men der er stadig lang vej til det tilfredsstillende - arbejdet er ikke forbi.

Import af 2 fremmede publikationer *et* blevet absolut forbudt efter lovens art. 13, og den årlige gennemgang i øvrigt fremgår af følgende opstilling, (idet tallet for periodiske skrifter angiver samtlige indleverede numre):

|           | Gennemgået :<br>1. periodiske<br>2. ikke periodiske |     | Uønskelige |
|-----------|-----------------------------------------------------|-----|------------|
| 1950..... |                                                     |     | 4          |
| 1951..... | 1.                                                  | 238 |            |
| 1952..... | 1.                                                  | 196 | —          |
|           | 2.                                                  | 21  | 1          |
|           |                                                     | 217 |            |
| 1953..... | 1.                                                  | 387 |            |
|           | 2.                                                  | 145 | 1          |
|           |                                                     | 532 |            |
| 1954..... | 1.                                                  | 540 | 1          |
|           | 2.                                                  | 111 | 6          |
|           |                                                     | 651 |            |

*Salgsforbud (m. v.) til tinge under 18 år* er i årene 1951-54 incl. i henhold til lovens art. 14 gennemført ved 48 dekretter omfattende 224 publikationer og 5 »*kollektioner*«, hvorhos kommissionen har gjort indberetning til strafforfølgning angående »et vist antal« publikationer.

Trods de noterede fremskridt er kommissionen ikke tilfreds med stillingen, men finder loven for lidet effektiv, dels på grund af den tid, der må hengå, før et dekret kan udfærdiges, dels på grund af den omgående salgsstrategi, som tidligere er omtalt, fra forlæggernes og forhandlernes side.

Kommissionen foreslår derfor en revision af loven, idet man særlig peger på den kommercielle pornografis stærke vækst. Mens man i juni 1951 optalte 21 sådanne publikationer med 860.000 eksemplarer, var antallet i juni 1952 steget til 32 publikationer og 1.145.000 eksemplarer. Derefter er flertallet ramt af salgsforbud til unge, hvilket igen har foranlediget udgiverne til at udnytte lovens svagheder ved at udgive vældige oplag under forskellige titler, (hvorved kontrollen af de enkelte vanskelig-gøres og forsinkes), og uden seriepræg. I tiden januar til oktober 1953 konstateredes 196 publikationer med et oplag på 6.804.860 eksemplarer.

Art. 14 foreslås derfor af kommissionen udformet således:

*Stk. 1* - uændret (salgsforbud til unge med hensyn til pornografiske, halvpornografiske og kriminelle tryksager).

*Stk. 2* - udstillingsforbudet for sådanne tryksager udvides til at omfatte enhver form for reklame for tryksager, hvis salg til mindreårige er forbudt.

*Stk. 3-4* uændret i realiteten - sammendraget til eet stk. (forbudene udstedes ved dekret af indenrigsministeriet. Kommissionen gør indberetning om publikationer, der påkalder indskriden).

*Nyt stk. 4* svarer i det væsentlige til det oprindelige stk. 5. (formidlingsforbud overfor unge af farlige publikationer). Strafferammen er udgået.

*Nyt stk. 5.* Ingen publikation må fastslå, at den ikke er underkastet noget forbud eller bære en tekst, der kan opfattes som en offentlig autorisation.

*Nyt stk. 6.* Overtrædelser straffes med fængsel fra en måned til et år og med bøder fra 100.000 til 1 million fr. (bøderammen fordoblet).

*Nyt stk. 7* hjemler forhøjet straf for omgåelse eller forsøg på omgåelse af lovens regler ved ændring af titler m. v.

*Nyt stk. 8.* Når samme forlægger har krænket loven ved 3 publikationer — periodiske eller ikke - indenfor et år, kan ingen publikation fra ham bringes i hancelen før 3 måneder efter dens deponering i 3 eksemplarer i justitsministeriet.

*Nyt stk. 9—10* giver regler om forholdet mellem forlægger, forfatter, trykker og forhandler samt om fordelingsselskabers pligt til ikke at medvirke ved distribution af tryksager, der strider mod denne lov.

Kommissionen understreger, at dens virksomhed ikke ses at berøre princippet om pressens frihed, men at en overdreven frihed på dette område ganske ville svare til, at man indførte frihed for udøvelse af farlig og usund virksomhed for narkotikahandel eller for udskænkning af stærke drikke for mindreårige. Forøvrigt finder man, at det ikke alene drejer sig om at beskytte de *unge* mod moralopløsning, men at anvendelsen af art. 14 i det hele kan yde en vis beskyttelse mod publikationer, der ved stadig læsning »ikke kan undgå at frembringe en pathogen virkning på dem, der i større eller mindre grad er disponeret for psykiske eller seksuelle vanskeligheder«.



Kommissionen understreger sammenhængen mellem undergravningen af børns og unges moral og den offentlige morals status i det hele. Domstolene bør - siges det — være opmærksomme på, at art. 14 ikke alene finder anvendelse på obscene publikationer, men også på publikationer, der ved deres behandling af forbrydelser frembyder fare for ungdommen.

Den udtrykker det ønske, at der ved ny lovgivning bliver sat en bremse også på mangfoldiggørelsen af rædselsberetninger, hvor sadistisk grusomhed kompromitterer læsernes mentale sundhed. Kommissionen finder et absolut forbud mod denne genre berettiget.

Og man udtrykker håbet om, at også de voksnes presse af hensyn til børnene vil vise tilbageholdenhed i beskrivelsen af kriminelle eller umoralske handlinger.

#### Østrig

Lov 31. marts 1950 »über die Bekämpfung unzüchtiger Veröffentlichungen und den Schutz der Jugend gegen sittliche Gefährdung« straffer ifølge §§ 1 og 2 udgivelse, fremstilling, ind- og udførsel samt udbredelse af utugtige skrifter, billeder m. v. med fængsel indtil 1 år og eventuelt tillige med bøde indtil 500.000 S., når det sker i vindingshensigt, samt forsætlig udbredelse (uden at vindingshensigt kræves) til unge under 16 år med »streng arrest« indtil ½ år og eventuelt tillige med bøde indtil 250.000 S.

Herudover kan der ifølge lovens §§ 10-14 foreskrives *udbredelsesbegrænsning* ikke blot for utugtige skrifter, billeder m. v., men for tryksager, som er egnede til at påvirke unge under 16 år på en måde, der er skadelig for deres sædelige, åndelige eller sundhedsmæssige udvikling, særlig ved at forlede til voldshandlinger eller til straffbare handlinger af enhver art.

I så fald kan enhver udbredelse til unge udelukkes, bl. a. ved forbud mod gade- og kioskforhandling såvel som udstilling og fremlæggelse på steder, hvor de også er tilgængelige for personer under 16 år.

Der gøres den udtrykkelige undtagelse, at udbredelsesbegrænsning ikke kan anordnes på grund af et skrifts politiske, sociale eller religiøse indhold.

Begrænsningen kan anordnes lokalt eller for hele forbundsrepublikken (i så fald ved indenrigsministeriet i forståelse med undervisningsministeriet).

Forfatningsdomstolen, der har tilsidesat et

par (andre) bestemmelser i loven, har ikke direkte udtalt sig om udbredelsesforbud, men har erklæret tilsvarende begrænsninger grundlovsmæssige som »ungdomsbeskyttelse« i en anden, beslægtet sammenhæng, nemlig forsåvidt angår film.

Der er da også i en række tilfælde udstedt udbredelsesforbud - ved »besked«, (der motiveres) fra ministeriet - mod bestemte publikationer som »Akim i den store by«, »Den sidste pil«, »Sjakalen« m. fl., og dette forbud er i flere gentagelsestilfælde udstrakt til hele serien i de 3 år, der er hjemlet som maksimum.

Da som hovedregel utugs- og voldspublicationer kun kan omsætningsforbydes efter en særlig prøvelse, hvilket (som i Frankrig) ikke altid virker tilstrækkelig hurtigt, forbereder man (november 1956) en udbygning af loven, der på forhånd uden prøvelse undergiver »de såkaldte comics« lovens sædvanlige omsætningsbegrænsning.

Det østrigske Bundeskanzleramt understreger, at omsætningsforbud ikke er nogen straf, men et ungdomsværn, at strafferegierne anvendes relativt sjældent, men i kraft af deres blotte eksistens virker sanerende, at omsætningsforbud ikke alene sanerer gade- og kioskhandelen, men ved sine virkninger for rentabiliteten får det uønskede materiale til at forsvinde næsten tolt.

Endelig bemærker man fra Bundeskanzleramt, at denne måde at bekæmpe comics på — motiveret ved deres direkte fare for ungdommen og for de harmloses vedkommende på grund af det psykologisk uheldige i at gøre ungdommen »læsefremmed« - foretrækkes i Østrig, fordi et indførselsforbud hverken skønnes oportunt eller teknisk gennemførligt (af hensyn til 1) tendensen til at liberalisere handelspolitikken, og 2) det er ikke muligt at overlade afgørelsen til toldpersonalet).

I undervisningsministeriets gennemførelses-cirkulære af 3. juni 1950 til alle landsskoleråder m. fl. henledes opmærksomheden på, at loven har tillagt dem ret til at begære omsætningsrestriktion og udtales den forventning, at skolemyndighederne vil gøre brug af de dem tillagte beføjelser i ungdommens interesse. (Udbredelsesbegrænsning udstedes ikke ex officio, men kun efter begæring af en dertil autoriseret myndighed).

Lovens virkning bedømmes i Østrig som effektiv. Den indenrigske produktion af sex- og

voldslitteratur hævdes næsten forsvundet (der er ikke længere god økonomi i foretagendet, når omsætningsbegrænsning kan befrygtes), og man agter dertor nu at placere comics i den samme økonomisk kolde luft, hvorved man »med slagkraft vil forhindre disse hæfter i at trænge frem til ungdommen«.

#### *Vesttyskland*

Lov 9. juni 1953 om udbredelse af skrifter, der frembyder fare for ungdommen, foreskrifter, at skrifter, herunder billeder, der er egnede til at virke som trussel mod ungdommens moral, skal optages på en liste. Dette må dog ikke ske alene på grund af politisk, socialt, religiøst eller verdensanskuelsesmæssigt indhold og ej heller, hvis skriftet tjener kunst, videnskab, forskning eller belæring eller en offentlig interesse.

Når et skrift er optaget på listen, må det ikke forhandles til eller gøres tilgængeligt for unge under 18 år, og ej heller sælges i eller udenfor forretningslokaler eller formidles ved rejsende fra hus til hus. Al reklame, udstilling og fremlægning (bortset fra en angivelse i boghandelens fagblade) er forbudt.

Skrifter, der åbenbart frembyder vægtig fare for ungdommens moral samt nøgenkultur-skrifter er undergivet de samme begrænsninger, uden at der kræves optagelse i listen og bekendtgørelse. Periodiske tryksager kan optages på listen med virkning fra 3 til 12 måneder - altså også for *fremtidige* numre af skriftet indenfor den fastsatte tid.

Bundesprüfstelle er et nævn, hvori kunst, litteratur, boghandel, forlæggervirksomhed, ungdomsforbund, lærerstand, kirke m. v. er repræsenteret under ledelse af en af forbundsindrigsministeriet udnævnt formand med den opgave at træffe afgørelse om optagelse på listen. Det træder kun i virksomhed efter påtale. Ministeren bestemmer, hvem der er påtaleberettiget. Til optagelse på listen kræves  $\frac{2}{3}$  majoritet.

Anke kan ske ad forvaltningsretlig vej.

Straffen for overtrædelse er fængsel indtil 1 år og/eller bøde (gælder dog ikke for forældremyndighedens udøvere eller for unge) samt i tilfælde af forsætlig overtrædelse konfiskation.

*Virkning.* Ifølge Bundesprüfstelles beretning, omfattende tiden til 30. april 1956, har reglerne været effektive. 200 skrifter er optaget på listen efter påtale, deraf 103 kriminalgysere og 39 comics. Endvidere er 226 enkeltskrifter op-

taget på grundlag af domsafgørelser (lovens § 18). Påtale er rejst i 245 tilfælde - 15 bliver altså ikke taget til følge. Afgørelserne er truffet med betydelig flertalstilslutning: af 123 afstemninger var 94 eenstemmige, 20 med 11 mod 1, 6 med 10 mod 2 og 3 med lavere flertal.

Af 187 afgørelser er 16 - uden opsættende virkning - paklaget til forvaltningsret (omfattende 22 skrifter). 1 afgørelse er endeligt ophævet (af formelle grunde). 2 afgørelser er ophævet i 1. instans af reelle grunde, men endelig afgørelse savnes endnu i de fleste sager. Afgørelserne i forvaltningsrettens 1ste instans tyder dog på, at afgørelserne praktisk talt altid vil kunne stå for kritik.

Comics havde deres højdepunkt i 1953-54.

Nedgangen har ytret sig i påtalestatistikken for comics således:

i 1954: 42 påtaler.

1955: første halvdel: 20 påtaler.

anden halvdel: 2 påtaler.

1956 - januar-april incl.: 2 påtaler.

Bundesprüfstelles egen opfattelse er, at loven giver gennemgribende og for ungdomsbeskyttelsen fuldt tilstrækkelig begrænsning i omsætningsfriheden, når der blot finder »påtale« sted, (om fornødent kan der straks træffes en foreløbig afgørelse).

Auswärtiges Amt siger for sit vedkommende i en note af 16. oktober 1956, at man under hensyn til, at Bundesprüfstelle endnu kun har været i virksomhed i 2 år, ikke tør bedømme, »om loven i den nuværende affattelse er tilstrækkelig til bekæmpelse af skrifter, der er farlige for ungdommen«.

#### *England*

Det er sammenslutningen af lærere i England og Wales: National Union of Teachers (N.U.T.), der har inspireret til fremsættelse af lovforslag og har udført forarbejdet til den i februar 1955 vedtagne lov, som blev stadfæstet 6. maj s. å.

Lov af 6. maj 1955 »til forebyggelse af spredning af visse illustrerede publikationer, der er skadelige for børn og unge«, indeholder følgende bestemmelser:

1. Loven finder anvendelse på enhver bog, magasin eller lignende arbejde, der kan ventes at falde i hænderne på børn eller unge, og som helt eller i det væsentlige består af beretninger fortalt i billeder (med eller uden tilføjelser af skreven tekst) og omhandlende

- a. begåelse af forbrydelser,
- b. voldshandlinger eller grusomhed eller
- c. begivenheder af frastødende eller skrækindjagende natur på en sådan måde, at værket som helhed kan forkvakle (corrupt) et barn eller en ung, i hvis hænder det falder.

2. Den der trykker, udgiver, sælger eller udlejer sådanne arbejder eller har dem i sin besiddelse i salgs- eller udlejningsøjemed, straffes med fængsel indtil 4 måneder eller med bøde indtil 100 £ eller med begge dele.

Der kan tages hensyn til nærmere defineret undskyldelig uvidenhed.

Tiltale kræver godkendelse af »Attorney general«.

3. Der gives indgående regler for efterforskning og beslaglæggelse.

4. Importforbud anordnes for værker, der omfattes af loven, og for film m. v. til reproduktion heraf.

5. giver visse forskrifter om fortolkning og ikrafttræden og begrænser lovens varighed til 31. december 1965.

#### *Lovens virkninger:*

På forespørgsel 5-6 måneder efter lovens ikrafttræden oplyser indenrigsministeren den 21. november 1955 i House of Commons, at han kun har hørt om eet tilfælde af klage, medens Attorney-General i 3 tilfælde ikke har fundet tilstrækkelig grund til indskriden.

Om lovens virkninger i øvrigt har såvel det britiske undervisningsministerium som indenrigsministeriet henvist til National Union of Teachers, der i september 1956 overfor den danske ambassade oplyser, at der efter lovens fremkomst ikke havde været anledning for myndighederne til indskriden overfor udgiverne af »comics«, at loven havde haft en absolut gunstig virkning, men at det endnu var for tidligt at udtale sig om, hvorvidt slaget om the »horror comics« definitivt var vundet. Man var på vagt overfor en ny tendens, som i løbet af det sidste års tid var dukket op i de kulørte seriehæfter, nemlig det meget stærke seksuelle præg, der ikke kunne rammes af den eksisterende lov, men hvis tendensen fortsatte og, som det befrygtedes, blev forstærket, ville man starte en kampagne efter retningslinierne i kampagnen mod rædselsserierne. Man praktiserede i øvrigt forhandling med udgiverne af seriehæfter og un-

dertiden med trykkerier med henstilling om ikke at stille maskiner og arbejdskraft til rådighed til et formål, der måtte betegnes som direkte stridende mod myndigheders, forældres og lærerkræfters forsøg på at forhindre, at børn og den opvoksende ungdom udsattes for påvirkninger af nedbrydende litteratur.

Fra N.U.T.s kampagne til bekæmpelse af den nedbrydende litteratur nævnes følgende:

N.U.T. drøftede, men forkastede den tanke, at »sortliste« de serier, man måtte fraråde som egnet læsestof for børn, idet man frygtede den reklame, en sådan liste kunne blive for det, man ønskede at bekæmpe.

Den modsatte mulighed, at opstille en »hvid« liste over anbefalelsesværdige seriepublikationer, blev også forkastet, fordi den måtte blive så kort, at forfaldne serielæsere ville blive fristet til at gå uden for listen efter eget skøn, hvorved man var lige vidt for deres vedkommende.

Man valgte sluttelig (i 1954-55) at udgive en liste over publikationer, der måtte skønnes at være uskadelige, men måtte ret snart konstatere, at værdifulde publikationer var temmelig dyre, og at anstrengelserne for at hæmme det dårlige kun havde en begrænset virkning.

Udviklingen var da allerede løbet fra det oprindelige standpunkt, at »ganske vist var der mange serier, der forherligede forbrydelse, vold og sadisme, men der var ingen grund til, at alle serier skulle rammes af et forbud«, hvorfor der (allerede i 1952) blev lavet lister (af en anden gruppe interesserede end N.U.T.), der rubricerede serierne i 4 klasser.

I januar 1955, da kampagnen for lovgivning gik ind i sin slutfase, begyndte »The Comics Campaign Council« et målbevidst oplysningsarbejde ved hjælp af periodiske »bulletiner« og udgivelse af et lille oplysningsskrift forfattet af skoleleder Georg H. Pumphrey. Fra disse tryksager citeres enkelte oplysninger, der er egnede til at give et indtryk af udviklingen omkring comics-problemet.

Lige efter krigen var comics en mangelvare som så mange andre.

De udstationerede amerikanske tropper førte den amerikanske comics-type med sig. Den blev opsøgt med begærlighed, og der opstod et brugthæfte-marked, der omsatte dem livligt.

Skønt de kaldtes »Comics«, var de næppe beregnet for og i hvert fald ikke egnede for børn, fyldt som de var med sadisme, rædselsberetninger og obscenitet.

I 1949 gik britiske forlæggere ind i markedet,

hvorefter det blev muligt at købe nye eksemplarer. De blev bekæmpet af hjem, lærere og klubledere, men på spredt basis.

I 1951 foranstaltede »National Assembly of Women« den første offentlige udstilling af comics for at vise offentligheden, hvad de indeholdt. I 1952 sluttede National Union of Teachers op med at nedsætte et underudvalg om spørgsmålet. Protesterne voksede, og det cooperative »Wholesale Society« opsigde sine trykkekontrakter om comics. Første sejr var vundet.

1953 dannedes Comics Campaign Council ved samarbejde mellem flere organisationer og lærere, forældre og børneværnsorganisationer og igangsatte møder, udstillinger m. v. Presse, radio og fjernsyn gik ind i debatten, hvori deltog opdragere, lægfolk, forsorgsfolk, gejstlighed og politikere, men mange fandt lovgivningsindgreb betænkeligt.

Mens debatten for og imod en lovgivning gik for sig, sluttelig også i parlamentet, erklærede mr. Arnold Miller, der var storproducent af »horror-comics«, at nu ville han ikke længere trykke den slags serier. Næste store sejr var vundet.

Samtidig foranstaltede lærerorganisationen en stor vandrestilling af comics, indsamlet i landets skoler; mange bladhandlere gik med i kampen.

I december 1954 godkendtes en 5-års plan til ca. 13 mill. kr. (67.800 £) for udvikling af skolebibliotekerne, og der blev sagt, at *dette var det rigtige svar til horror-comics*.

Medens man i 1950 kunne finde ugeblads-læserbreve om ikke at tage børnenes comics fra dem, konstateredes det allerede i 1952 ved en opinionsanalyse, at 69 pct. af forældrene gik ind for forbud. Senere nåede man op på, at 71 pct. af befolkningen (ikke blot forældre) gik ind for forbud, og kun 6 pct. imod.

I 1954 regner man, at hvert hæfte havde otte læsere, og at der årligt blev solgt mere end 350 mill. eksemplarer. *De værste comics sælges bedst*.

Det er vanskeligt, at få oplysninger fra forlagene, når man søger kontakt: med dem. Pumphrey fik kun svar fra eet firma. Forklaringen var antagelig, at det var holdt op med at sælge horror-comics og nu solgte »Illustrerede Klassikere« og »Bibelen som tegneserie«.

Fra parlamentsdebatten og kommentarerne til denne skal anføres følgende oplysninger:

Indenrigsministeren nævner, at man omhyg-

geligt har overvejet, om man kunne bruge loven om pornografi og obscøn litteratur, men begrebet obscönitet menes kun at tage sigte på sexlitteratur. Vold og grusomhed kunne ikke gå ind herunder. Regeringen var interesseret i at begrænse lovforslaget til den art af publikationer, der med rette havde rejst postyr. Man sigtede derfor på billedtype-publikationer (aviser undtages) af en sådan art, at værket som helhed må formodes at virke fordærvende på et barn eller et ungt menneske.

Forslaget så efter nogen overvejelse bort fra anklagedes »motiv«, da en regel ellers ville blive uanvendelig i praksis. Litterær og kunstnerisk fortjeneste var uvedkommende momenter i relation til billedpublikationer.

Man var interesseret i, at forslaget ikke blev en ny trussel mod friheden for forlæggere, trykkerier, biblioteker og boghandlere, og en sådan fare ansås ikke for at være tilstede på grund af lovforslagets snævre spillerum. Det er parlaments ansvar at drage særlig omsorg for at beskytte børn og unge.

Sir Alan Herbert går i et læserbrev i Times imod lovforslaget, fordi det forsøger en stykkevis behandling af et problem, der kræver en omfattende helhedsbehandling, og fordi det er en ny trussel mod trykkefriheden.

Også i parlamentet var der opposition mod forslaget. Definitionen var vanskelig; det var først og fremmest forældrene, der måtte have ansvaret, spørgsmålet om forsæt var vanskeligt; anvendelsesområdet var vidtstrakt og forskelligartet; reproduktioner af f. eks. Hogarth kunne rammes; parlamentet søgte nu at gøre noget, som ingen lov kunne opnå; der blev ikke længere importeret horror-comics, idet de 2 firmaer, der havde beskæftiget sig hermed, var holdt op; man kunne praktisk taget ikke længere købe disse comics, og det var den måde, problemet skulle behandles på. Hvad med aviserne? F. eks. Sunday Dispatch havde øget sit oplag kolossalt ved at publicere serier som »Emma«, »Caroline« og »Lucretia«, hvilket gav lord Rothermere enorme indtægter. Selvom han »kunne bære titlen kgl. pornograf«, skulle man nok snarere nøjes med at stemple virksomheden i stedet for at foretage legale indgreb mod sådanne blade.

Et forlæggermedlem af parlamentet fremhævede dog, at standen ville hilse en hvilken som helst forholdsregel velkommen, der kunne fjerne disse misbrug fra professionen; hvis der intet indgreb kom, ville horror-comics blive

være. Efterforskningsbemyndigelsen gjorde ham dog ængstelig; der burde nedsættes et forlæggerråd og kræves kendelse af retten. En af de »omvendte« forlæggere havde erklæret at ville genoptage sin virksomhed, hvis loven ikke blev vedtaget.

Som tidligere nævnt synes den at have virket ved sin blotte eksistens mere end ved at blive taget i anvendelse. Men samtidig synes serierne altså i færd med at finde frem til en fredelig og indbringende udnyttelse af lovens snævre rammer ved at gå over i den kommercielle pornografi eller halvpornografi til erstatning for rædelsesserierne.

#### Canada

I Canada har man ikke nogen speciel serielov, men nogle bestemmelser i den *almindelige straffelov* om »crime-comics«, oprindeligt formuleret i 1949, senere ændret lidt.

*Straffelovens sect. 150-58* indeholder bl. a. følgende regler:

sect. 150. Den (person) begår en strafbar forbrydelse, som

fremstiller, trykker... en hvilkensomhelst *obskøn* tryksag, billede, model, lydplade m. v. eller som

fremstiller, trykker, offentliggør, distribuerer, sælger eller som i offentliggørelses-, distribuerings- eller cirkulationsøjemed i sin besiddelse har en »*crime-comic*«.

Det samme gælder den, der uden lovlig tiladelse eller undskyldning

sælger, offentligt udstiller ... en hvilkensomhelst *obskøn* tryksag, billede, model, lydplade m. v., eller

offentligt udstiller et afskyvækkende objekt eller udstiller noget usømmeligt.

Motivet er irrelevant, men i det omfang retsordenen anerkender en handling som nyttig for det offentlige vel, kan dens foretagelse ikke dømmes efter straffeloven.

Ved »*crime-comic*« forstås et magasin, periodisk udkommende skrift eller bog, som udelukkende eller i det væsentlige består af billeder, der beskriver

begåelse af forbrydelser, virkelige eller opdigtede,

hændelser i forbindelse med forbrydelser, virkelige eller opdigtede, hvadenten de hænder før eller efter forbrydelsen.

sect. 151 handler om overtrædelser af trykkefriheden i forbindelse med retssager m. v., ved

at referere usædelige detaljer m. v. på en sådan måde, at den offentlige moral kan påregnes krænket eller ved i forbindelse med ægte-skabssager at bringe andre enkeltheder end navne, adresser og stillinger på parter og vidner ... præcise angivelser af påstande, retsbelæring, og rettens afgørelse m. v.

dog undtages bona fide publikationer til jurister, medicinere m. v. og trykning af skrifter til rettens brug m. v.

sect. 153. Misbrug af postvæsenet til formidling af de obscøne, umoralske tryksager m. v. straffes efter samme strafferegulering, nemlig

sect. 154. hvorefter straffen kan gå op til fængsel i 2 år.

sect. 155-58 giver regler om diverse forbrydelser mod kønssædeligheden.

I december 1952 nedsatte Canadas senat en særlig kommission, der skulle undersøge spørgsmål vedrørende salg og distribution i Canada af pornografisk litteratur og publikationer, der af anden grund er forkastelige ud fra kriminalprovokerende hensyn, herunder »*crime-comics*« m. fl.

Kommissionen skulle bl. a. udtale sig om, hvorvidt den eksisterende lovgivning var tilstrækkelig præcis i terminologien og ledegøre for lovens håndhævelse m. v., idet der var rejst tvivl om lovens tilstrækkelighed.

*Kommissionens rapport af 29. april 1953* omtaler, at man i overensstemmelse med kommissoriet kun har beskæftiget sig med problemer omkring salg og fordeling i Canada af den ommeldte litteratur, at problemet ikke er specielt for Canada, men verdensomspændende, at oprindelsesstedet direkte eller indirekte er U. S. A., at spredningstekniken i de sidste år er udviklet stærkt, at det tidligere var let at kontrollere 200 boghuse, da der kun var tale om almindelige bøger, men at den moderne masseproduktions- og fordelingsteknik har taget mindst 9000 udlieferingssteder i brug.

Postvæsenet er impliceret i fordelingen, men i meget ringe omfang, idet der efter nærmere bestemte kriterier føres kontrol på forskellig måde overfor forsendelser, der fremtræder som mistænkelige.

Toldvæsenet, der indtil de senere år har været i stand til at kontrollere indførslen af nedbrydende litteratur, billeder m. v. er med den stigende indførselsflod, der nu omfatter op mod 3000 titler årlig, blevet ude af stand til at løse denne opgave, hvorfor kommissionen anbefaler,

at told- og afgiftsmyndighederne sættes i stand til at imødegå denne alvorlige trussel mod den moralske standard i Canada.

Det oplyses, at justitsdepartementet, før straffelovsrevisionen i 1949, rådførte sig med statsadvokaterne i alle Canadas provinser for at gøre lovændringen så effektiv som muligt. Selve lovens givelse er centralstyrets problem, men gennemførelsen beror på de enkelte provinseres retshåndhævelse. Departementet har ikke modtaget oplysninger, der tyder på, at loven ikke lader sig praktisere og ingen af dem, der har påstået dette, har påvist, at de har søgt den bragt i anvendelse uden held, fordi den ikke lader sig praktisere. I nogle tilfælde er det vanskeligt at frigøre sig for den tanke, at manglende vilje til at bruge loven bliver forvekslet med manglende mulighed herfor. Man venter for tiden afgørelsen i en konkret appelsag fra Canadas højesteret og finder ikke for tiden grund til at foreslå lovens formulering ændret.

De canadiske retter følger den forståelse af *obskönitetsbegrebet*, som er fastlagt i 1868 af dommer Cockburn i Storbritannien. Den lægger vægt på, om tendensen er fordærvende og nedbrydende for sådanne, hvis sind er åbne for sådan umoralsk indflydelse, og i hvis hænder en sådan publikation kunne falde.

Justitsdepartementet meddeler, at enhver anerkender, at det i et demokratisk samfund er vanskeligt at administrere en lov, der virker begrænsende på publikationsfriheden, men loven kan gennemføres, hvor der er vilje til det, og med det værn, som dommer Cockburns definition giver med hensyn til *obskönitetsbegrebet*.

Crime-comics begrebet diskuteres ikke af kommissionen, og det synes jo da også ganske klart defineret i selve loven - lidt anderledes end i 1949 formuleringen. I øvrigt gør kommissionen opmærksom på, at det må betragtes som et betryggende gode, at enhver borger har ret til at henlede lovens lokale håndhæveres opmærksomhed på enhver formodet overtrædelse af straffeloven.

Straffeloven er på den anden side det *eneste* værn mod nedbrydende børne- og ungdomspublikationer; thi hvis toldmyndighederne spærre vejen for en salgbar bog, kan den trykkes i Canada med udnyttelse af den gode reklame, som ligger i toldvæsenets beslutning. Den er så udenfor importkontrollen.

Det canadiske udenrigsministerium henleder i en note af 4. oktober 1956 til Danmarks ambassade i Ottawa opmærksomheden på, at loven

ofte er blevet anvendt, og nævner enkelte af disse domsafgørelser fra årene 1953-56, **som** der ikke er anledning til nærmere omtale af i denne forbindelse.

Den allerede tidligere beskrevne nugældende formulering af sect. 150 vedrørende crime-comics betegner en *udvidelse* fra 1949-formuleringen, der efter ordene alene tog sigte på den billedmæssige beskrivelse af »begåelsen af forbrydelser, virkelige eller opdigtede«, medens den nuværende formulering — som en indrømmelse til kritiken - har medtaget hændelser i forbindelse med begåelse af forbrydelser, virkelige eller opdigtede, hvad enten de finder sted før eller efter forbrydelsens begåelse.

Fra et memorandum af 16. februar 1956, hidrørende fra justitsdepartementet og modtaget gennem udenrigsministeriet skal refereres et par enkeltheder. Det er udarbejdet i anledning af en nylig afgiven rapport fra »Service de Cinema et de Presse« angående salg og distribution i Canada af obscöne magasiner. Dette memorandum viser, at der stadig ikke er ro om spørgsmålet, men at der på den anden side heller ikke endnu synes at være tilstrækkelig basis **for** at udvide lovgivningen.

Films- og pressetjenesten har anbefalet, at der nedsættes en undersøgelseskommission i fortsættelse af den tidligere omtalte senatskommission fra 1952—53, og den anbefaler bl. a. — ligesom nævnte senatskommission — at toldpersonalet udvides. Tjenesten foreslår derhos en eller anden slags censur, i hvilken anledning justitsdepartementets memorandum oplyser, at spørgsmålet er blevet udførligt drøftet i senatet i 1953, samt at spørgsmålet om indførsel af censur er et spørgsmål, der sorterer under provinserne, og at en provins, der måtte ønske det, formentlig måtte have den samme ret til at indføre en censur for comics som for films.

Rapporten nævner derhos, at provinsen Quebec har indført en officiel *sortlistning* over forbudte comics, omfattende ca. 100 serier. Memorandumet anfører hertil, at denne fremgangsmåde måske dog ikke er virkelig konstruktiv, da politiet i Quebec kun har ret til at beslaglægge, men en sådan beslaglæggelse måtte følges op af en retssag i henhold til straffelovens sect. 150. Men sortlistning kan måske give en nyttig vejledning med hensyn til påtale efter sect. 150.

Rapporten foreslår, at der gives nærmere definition af ordet obscön, men justitsdepartementets memorandum finder ikke dette ønskeligt,

fordi det er umuligt på forhånd at forudse alle de metoder og eventualiteter, der kan opstå, og detaillering indbyder til omgåelse. Det generelle krav, at værket som helhed skal være egnet til at virke nedbrydende i forbindelse med dommer Cockburns gamle definition foretrækkes.

Departementets memorandum finder det uhensigtsmæssigt påny at gennemgå hele den kendte argumentation, men finder dog at burde nævne et bestemt vidnesbyrd om indflydelsen af *crime-comics*. Dr. C. S. Tennant fra Ontario sundhedsdepartement har overfor kommissionen vedrørende straffelovgivning angående kriminalsexuelle psykopater kritiseret indflydelsen af *crime-comics* i straffesager i det hele, herunder indbefattet kriminalsexuelle straffesager. Han foreviste en serie tegninger, der var udført af en mand, der var dømt for og henrettet for mord. Billederne viste, at han var inspireret af *crime-comics*. Den mishandlede piges legeme viste, at han havde mishandlet hende efter metoder, der var angivet i sådanne serier.

Memorandumcitater sluttet med følgende:

»Man kan ikke undgå at blive påvirket af alvoren bag de meninger, der udtrykkes af »Service de Cinema et de Presse« og ej heller at bifalde målet, men man må tillade sig at gå ud fra, at det ikke er påvist, at lovens sect. 150 er uhensigtsmæssig til opnåelse af formålet«.

#### *De nordiske jorfatningsbestemmelser om censur og trykkefrihed m. v.*

Den danske grundlov af 5. juni 1953 indeholder i § 77 følgende bestemmelse:

»Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under an-

svaret for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde påny indføres«.

Tilsvarende bestemmelse er givet i grundlovene for Norge (§ 100), for Island (§ 77) og for Finland (§ 10). De forudsætter alle ansvar overfor domstolene. Den svenske trykkefrihedsforordning (5/4-1949) hjemler straf for tryckfrihetsbrott d. v. s. »brott, som innefattar otillåtet yttrande i tryckt skrift eller otillåtet offentliggörande genom sådan skrift«.

En anvendelse af dette ansvarlighedsprincip findes nedlagt i de nordiske landes straffelovsbestemmelser om pornografi<sup>1</sup>), oftest med en særlig formulering til værn for børn og unge under 18 år.

I modsætning til pornografireglerne indeholder de nordiske lovgivninger ikke straffebestemmelser til værn for børn og unge mod påvirkning af anden brutaliserende lektüre, herunder billeder.

Men strafferegler herom vil kunne gives i fuld overensstemmelse med grundlovens egne forudsætninger.

Sådanne regler er da også til overvejelse i de andre nordiske lande. Herom henvises til bilag 13.

København d. 13. marts 1957.

Vagn Jensen.

<sup>1</sup> Se således den danske straffelovs § 234, § 212 i den norske straffelov og kap. 18 13 § i svensk straffelov.





## VEDTÆGTER FOR ET FÆLLESUDVALG VEDRØRENDE BØRNS OG UNGES LÆSNING

1. Fællesudvalget vedrørende børns og unges læsning har til opgave at virke for bedre læsestof for børn og unge.

2. Fællesudvalget består af en repræsentant for hver af de organisationer og institutioner, der er tilsluttet udvalget.

Udover de stiftende organisationer kan også andre organisationer lade sig repræsentere under forudsætning af, at de godkendes af fællesudvalget.

3. Fællesudvalget kan nedsætte underudvalg til varetagelse af særlige opgaver.

4. Fællesudvalget holder plenarmøde hvert år i april måned og her vælges en formand og to næstformænd. Desuden vælger udvalget af sin midte et medlem indenfor hvert af følgende områder.

- 1) Børne- og ungdomsskolen.
- 2) Biblioteksvæsenet.
- 3) Den psykologiske sagkundskab.
- 4) Udgivere af blade eller bøger.
- 5) Skribenter, tegnere og lignende.

Disse vælger et medlem af højesteret til at fungere som formand, og sammen med ham udgør de *Opinionsnævnet vedrørende børns og unges læsning*.

I tilfælde af vakance inden for en valgperiode eller et medlems forfald udpeger nævnet selv en stedfortræder inden for det udæk-

kede område blandt fællesudvalgets medlemmer.

5. Opinionsnævnets opgave er at udtale sig om den eventuelle skadelighed for børn og unge af de til bedømmelse forelagte publikationer. Udtalelser fra nævnet skal indeholde en udførlige motivering.

Nævnet er berettiget til i forbindelse med en sags behandling at indkalde erklæringer fra særligt sagkyndige eller andre i det omfang, det skønnes betimeligt.

6. Nævnet er pligtigt at træde sammen, når en sag indbringes gennem en af de i fællesudvalget repræsenterede organisationer. Nævnets formand fastsætter stedet og tidspunktet, som skal være senest tre uger efter, at sagen er indbragt.

7. Nævnet kan afvise en sag, hvis et flertal skønner, at den ligger uden for nævnets område.

8. Nævnets udtalelser tilstilles, for så vidt de er enstemmige, Ritzaus Bureau til offentliggørelse, og meddeles i alle tilfælde de i fællesudvalget repræsenterede organisationer.

9. Der føres protokol over de behandlede sager, og nævnets formand forelægger på årsmødet i fællesudvalget en beretning om årets virksomhed.

10. De med nævnets virksomhed forbundne udgifter afholdes af fællesudvalget.



*Til formanden for udvalget vedrørende børns og unges læsning  
hr. skoledirektør Olaf Petersen.*

Som bebudet i min skrivelse af 13/3 1957 om diverse lovgivningsforanstaltninger skal jeg herved efter aftale vende tilbage til mine personlige overvejelser over ansvarlighedsproblemet i forbindelse med den nedbrydende børne- og ungdomslektüre.

For mit vedkommende har jeg, som det vil erindres, intet haft at indvende imod den af udvalget foreslåede plan om oprettelse af et fællesudvalg med den positive opgave at virke for bedre læsestof for børn og unge og heller ikke imod, at dette fællesudvalg nedsætter et opinionsnævn med den opgave »at udtale sig om den eventuelle skadelighed for børn og unge af de til bedømmelse forelagte publikationer«. Endelig har jeg kunnet acceptere den overvejende opfattelse i udvalget af, at opinionsnævnet bør have en chance for at vise sin effektivitet, før man for alvor drøfter betimeligheden af en legal regulering, idet det er klart, at man ikke skal skride til større indgreb end fornødent for formålet.

Desuagtet finder jeg det for mit vedkommende utænkeligt at afslutte udvalgsarbejdet uden at redegøre for de betragtninger, der er afgørende for mig, og for hvilken løsning jeg finder rigtig. På den anden side har jeg ment at kunne begrænse mig til en redegørelse i stedet for at sætte en egentlig mindretalsindstilling til fornyet debat på et tidspunkt, hvor mange mener, at der endnu ikke foreligger fornøden afklaring af problemerne. Jeg har derfor også ment at kunne afstå fra at konkludere mod et egentligt lovforslag, hvis tekniske udformning er sekundær sammenlignet med formålet.

*/. Hvorfor man ikke kan nøjes med positive  
foranstaltninger?*

Medens der i det store og hele ikke er nogen diskussion om det ønskelige i at fortrænge den

nedbrydende børne- og ungdomslitteratur, er det en i vide kredse udbredt opfattelse, at statsmagten dog bør afholde sig fra at gribe ind på anden måde end ved positivt at befordre »god« litteratur for børn og unge og ved at støtte de bestræbelser herfor, der udfoldes fra anden side.

Nogle af de synspunkter, som har været fremme i debatten i og udenfor udvalget, må jeg berøre i al korthed.

Det er blevet sagt, at det er *hjemmenes* sag at føre kontrol med børnenes læsning. Skønt jeg i princippet intet har imod betragtningen, har jeg ondt ved at tage den alvorligt allerede af den grund, at forældre, som de er flest, slet ikke er klar over, at der består et problem. Man kan naturligvis forklare det for dem, og man kan forholdsvis let få fat i dem, der ikke har »nogen omvendelse behov«, men det vil blive et arbejde for generationer at oplyse alle de forældre, der mest trænger til hjælp. *Lorentz Larson* fortæller i sin bog: »Barn och serier« på grundlag af en svensk undersøgelse, at »serien er den litteraturform, som de svenske familiemedlemmer har fælles«. Ikke mindre end 82 % af de adspurgte forældre op giver, at de læser serier for deres små børn, og ca.  $\frac{3}{4}$  af de adspurgte børn svarer ja til, at far og mor læser serier. I dansk presse anses tegneserier - formentlig med fuld føje - for et af de sikreste midler til at sætte oplaget i vejret.

Det kan ikke bebrejdes hjemmene, at de som helhed ikke kender eller erkender noget problem. Selv fra sagkundskabens side kan man høre, at man intet ved om, hvorledes serie-læsning påvirker børn, såvel som fra enkelte forfattere, at læsning af serier kan have en gavnlig — af reagerende — virkning på børn og unge. Disse påstande skal jeg vende tilbage til, men her blot bemærke, at det i hvert fald ikke

kan anses for realistisk at henvise en effektiv bekæmpelse af kulørt børnelitteratur til forældrenes aktivitet.

Der er også gang på gang henvist til, at bekæmpelsen er *skolens* opgave. Det må herom være tilstrækkeligt at bemærke, at det ikke er i skolekredse, man møder denne opfattelse. Der gøres utvivlsomt en fortrinlig indsats *også* i denne henseende af mange særligt egnede lærere — ligesom naturligvis af mange hjem — men skønt jeg har deltaget i drøftelser herom med adskillige lærerkredse, har jeg aldrig hørt nogen af dem anbefale denne udvej som mere end en nødtørftig hjælp, men netop ikke som en løsning, skolen kan påtage sig. Allerede af denne grund mener jeg, man kan se bort fra yderligere diskussion herom.

En — også optimistisk — indstilling henviser til den *offentlige menings betydning*. Man skal »blot« lære opinionen, hvilket tarveligt juks, det drejer sig om, så vil det forsvinde.

Denne påstand må man naturligvis give *nogen* ret; heller ikke jeg finder det tvivlsomt, at der er en forbindelse mellem den offentlige mening og saneringen af tegneserie-markederne i Danmark og Norge såvel som i Sverige i de år, hvor debatten om serielektur har stået på; i Norge særlig på grund af tegneserieudvalgets og i Sverige på grund af seriekomiténs arbejde. Det er klart, at det danske opinionsnævn må kunne gøre en tilsvarende indsats, hvis det brænder nok for opgaverne til at holde debatten levende og fastholde opinionen til sit ansvar. Men arbejdet er som at slå i en vel polstret dyne: holder påvirkningen op — af den ene grund eller af den anden — antager dynen igen sin gamle facon, jfr. referatet fra England foran side 54 f.

De 2 største engelske forlag havde opgivet deres indbringende virksomhed med comics under indflydelse af den offentlige debat, der tilsidst nåede op i parlamentet. Era forskellig side fastsloges det så, at dette var den rette måde at bekæmpe comics på. Den ene forlægger var dog uheldig nok eller ærlig nok til at vedgå, at han naturligvis ville begynde igen, når debatten i parlamentet havde lagt sig.

Man gør ikke klogt i at overse, at drivkraften i den internationaliserede underholdningsindustri simpelthen er: hvad der betaler sig og intet andet.

Jeg antager, at også vore nabolande vil kom-

me til at gøre erfaringer i samme retning som den engelske. Det er næppe rimeligt at vente, at *alene* debatten om denne lekturereform kan sanere markedet i længden. Om debatten selv kan holdes i live, vil jo vise sig. Vi skal alle videre til næste punkt på dagsordenen, og det kan ikke forventes, at der nårsomhelst og hvorsomhelst vil findes et »Morgenbladet« (som i Norge), der er parat til at risikere sin prestige og sine penge på at karakterisere kloaklekturen som det den er.

Men den opfattelse, der går ud på, at man blot skal *bekæmpe det dårlige med »god« børne- og ungdomslitteratur*, kan man dog vel ikke afvise som urealistisk drømmetænkning? Jo, mon ikke?

Der er andetsteds i denne betænkning gjort rede for den triste skæbne, der hidtil i Danmark er overgået *alle* de successive forsøg på at skabe og opretholde lødige børneblade. Erfaringen har vist, at det er det dramatiserede, højspændte, handlingseksploderende eller romantiske stof m. v., der tiltrækker køberne, d. v. s. netop det »kulørte stof«. Det er det, der betaler sig, som man også kan lære af dags- og ugepressens ofte overdramatiserede spisesedler, overskrifter og reportager.

Det sidste gode børneblad: »Dansk Børneblad« går nu ind fra nytår 1960 efter at være reduceret til under 2000 abonnenter og efter at være opretholdt i flere år af en idealistisk redaktør, en idealistisk bogtrykker og idealistiske medarbejdere. Vil man opretholde et sådant blad, må det bæres frem af ubegrænset pekuniær støtte til produktion og fordeling eller i det mindste af en effektiv sikring, f. eks. fra lærernes side, af afsætningen.

Dele af *Jesper Florand* ers undersøgelse i en københavnsk skole af, hvad børnene læste, når de fik valget mellem god og dårlig læsning, støtter formentlig — uanset det begrænsede materiale — erfaringen om det godes begrænsede overlevelschancer i fri kamp med det dårlige. (Af 74 »gode« bøger blev 54 % valgt, af 17 »almindelige« blade blev 65 % valgt, af 8 »ringere« blade blev 88 % valgt, af 30 »underlødige« bøger blev 97 % valgt og af 22 serieblade blev 100 % valgt)<sup>1</sup>. Der skal et stort marked til at sikre det »gode« så meget, at oplaget ikke svinder ned under det absolutte eksistensminimum.

<sup>1</sup> »Bøms serielæsning« i Nordisk Psykologi 1955, s. 188 ff.

Den tilsvarende erfaring turde være fremgået af den andetsteds i betænkningen omtalte undersøgelse i forbindelse med »børnebogsugen«, hvorefter dennes - meget omfattende - propaganda vel var i stand til - midlertidigt - at støtte salg og udlån af de gode børnebøger, men ikke var i stand til at reducere købet af hæftelekturen i almindelighed<sup>1</sup>.

Den positive bekæmpelsesform skal jeg naturligvis ikke udtale mig imod. Der må være mulighed for, at de børn og unge, der ønsker god læsning, også kan få den, men troen på, at den gode læsning vil blive »valgt« fremfor den dårlige, hvis den blot er tilstede, er virkelighedsfjern og i strid med megen og solid erfaring, der tværtimod hidtil har vist, at de gode blade, der var tilstede, netop ikke blev købt, visnede hen af mangel på interesse fra dem, de var bestemt for.

Råbet på gode børnebøger og -hæfter kommer fra de voksne. Hvis børn og unge som kunder ønsker det gode, er der intet, forlæggere og forhandlere hellere vil end sælge store oplag. Den »gode« modgift er tilstede og har altid været det i det - begrænsede - omfang kunderne vil have varen.

Flere gode varer har ikke hidtil kunnet slå det dårlige ud. Hvis det var muligt, ville det være sket forlængst, for vi har haft de gode blade, og vi har stadig flere gode bøger, end der bliver afsat.

## //. Hvorfor skal man i det hele taget gribe ind på dette felt?

Kan man i det mindste ikke lade tingene passe sig selv, som de har gjort tilforn?

<sup>1</sup> Som en pudsig historisk parallel til denne erfaring kan henvises til Jørn Piø: Skillingsviserne om Christiansborg Slots Brand 1884 (udsendt af J. H. Schultz A/S), der citerer fra bogtrykker Jul. Strandbergs dagbog bl. a.:

3. Oktober 1884 ... kl. 5 blev jeg underrettet om, at der ildlød i Christiansborg Slot. Jeg ilede straks derhen. ... jeg saae hvorledes hele det dejlige Slot blev et Rov for Luerne. Det var et rædsomt storartet \* Skue. ... saa skrev jeg 2 Viser.«

4. Oktober 1884. ... Stormende Handel med de 2 Viser om Slotsbranden (A B). Jeg var hele Dagen i Trykkeriet. Skrev to nye Viser (C D). Butikken blev næsten stormet. Vi solgte hen ved 13.000 Viser. Vi vare Alle i Travl Beskæftigelse, 3 Dreng, 2 Piger, selv Annamutter maatte løbe efter Viser.«

\* Fremhævet af mig.

Man må af bekvemmelighedsgrunde føle sig stærkt fristet hertil.

Men når man ikke anser det for tilfældigt, at det dårlige efter hidtidig erfaring har kunnet fortrænge det gode i stedet for omvendt, må man dog være opmærksom.

Det afgørende må være, om man kan påvise eller dog må gå ud fra, at børn og unge påvirkes uheldigt af forbryder- og voldslekture m. v. Jeg ser i denne forbindelse bort fra den »blot« smagsopløsende og tidsspildende lekture og tænker først og fremmest på den, der søger sine emner i asociale og forbryderiske handlinger m. v.

Selv et så enkelt spørgsmål som dette, og som umiddelbart vistnok besvares bekræftende af de fleste, har været gjort til genstand for megen diskussion. Det er således fra forskellig psykolog- og psykiaterside blevet gjort gældende:

1. at man ikke ved noget sikkert om, hvorfor børn og unge læser kulørt litteratur, og hvordan de påvirkes af denne læsning, og at man derfor bør vente med en stillingtagen til indgreb og til disses art, til man ved noget afgørende, og
2. - fra enkelte psykiatere - at læsning af serier endog kan virke gunstigt på børn og unge, fordi de herved får lejlighed til at afreagere deres aggressioner.

ad 1. Man må erkende, at positiv viden i form af videnskabeligt uigendrivelige beviser savnes, og jeg mener for mit vedkommende, at man end ikke tør forvente, at det vil blive muligt at nå frem til sådanne beviser, allerede fordi det er umuligt at gøre kontraprøve. I det enkelte tilfælde, hvor en ung har begået en forbrydelse eller en asocial handling under formodet »kulørt« påvirkning, kan man ikke lade ham gøre udviklingen om under ændrede vilkår. Og det er næppe forsvarligt at etablere eksperimentelle kontrolgrupper, hvoraf nogle udsættes for systematisk påvirkning af serie-læsning. Hvem vil tage ansvaret?

Det centrale spørgsmål, nemlig hvordan børn og unge påvirkes af systematisk nydelse af råhedslekture, må vi formentlig foreløbig give afkald på at få besvaret gennem eksperimenter, der kunne gennemføres risikofrit, og de i denne henseende mere perifere undersøgelser, der kunne gennemføres risikofrit, og som

da også er blevet foreslået, f. eks. *hvorfor* de læser kulørt læsning o. 1., vil nok kunne belyse visse årsagssammenhænge, men vil næppe sige os noget afgørende om virkningen.

Efter min opfattelse må vi tage vort standpunkt på det nuværende erfaringsgrundlag, hvorom senere.

ad 2. En amerikansk psykiater (*Lauretta Bender*), som er talsmand for *afreageringsteorien*, er ifølge *Kefauver-rapporten* om nedbrydende børne- og ungdomslekturer en blandt flere af en i øvrigt snæver kreds, hvis navne stadig går igen i henvisningerne. Men den pågældendes vidnesbyrd skæmmes af, at hun — ligesom de andre i kredsen — har ladet sig betale af tegnerseindustrien.

Man bør allerede af denne grund vise lidt tilbageholdenhed i tilliden til *afreageringsteorien*, selvom det forhold, at den pågældende har ladet sig betale for sit arbejde af den interesserede industri, naturligvis ikke i sig selv er noget *bevis* på, at teorien ikke kan holde stik i flere eller færre tilfælde.

Hvis en psykiater vil gå ind for kulørt læsnings terapeutiske værdi, må han eller hun jo selv om det, men så må det krav også stilles, at terapien skal gennemføres under lægelig kontrol og ansvar.

Idet der om den stik modsatte opfattelse (*inspirationsteorien*) henvises til nedenfor, bemærkes her blot, at *selvom* man gik ud fra, at kulørt læsning med held kan benyttes som *afreageringsmiddel* -- under kyndig kontrol - kunne dette næppe bruges som forsvar for fri produktion og fri omsætning blandt børn og unge. Ja, selv overfor dem, der vil slippe sadistserierne løs i »håndkøb« — uden psykiaterkontrol - fordi denne lektur har en chance for *afreagerende* virkning på i hvert fald *nogle* børn, måtte en ansvarsbevidst betragtning dog fremhæve kravet om, at de ikke samtidig må virke inspirerende på *andre* børne- og ungdomsgrupper. Selvom de virkede *afreagerende* i *flere* tilfælde end inspirerende (hvilket bestrides), ville det ikke være forsvarligt at udsætte Per for *inspiration*, blot fordi virkningen på Poul var »*afreagerende*«.

Et sådant modregnings- eller kompensations-synspunkt kunne aldrig blive retfærdigt eller blot forsvarligt overfor Per, medmindre man samtidig fritog ham for ethvert ansvar for *inspirationen*. Og overfor det uskyldige offer for *inspirationsforbrydelser*, ville selv den mest

hæmningsløse modregningstanke komme til kort. Omend kompensationsstanken måtte kunne virke lokkende for en eller anden overvejelse hos psykopatologer, kan det forhåbentlig aldrig blive tilfældet for en juridisk eller politisk tankegang, der ikke kan lade nogle lide under de »velgerninger«, der øves mod andre.

*Afreageringshypotesen* kan - dens teoretisk mulige holdbarhed i enkelttilfælde ufortalt - kun være vejledende for det generelle syn på sadistlekturen, hvis den kan *bevises*, ikke blot i enkelttilfælde, men således, at man i praksis kan se bort fra *inspirationsteorien*. Noget sådant bevis påstås end ikke at foreligge.

I diametral modsætning til *afreageringsteorien* finder vi *inspirationsteorien*. Den må efter min mening have en principielt anden placering i vore overvejelser end *afreageringsteorien* på grund af det risikosynspunkt, som vi så ofte må lade os lede af i mangel af bedre. Lad mig for at illustrere problemet minde om Brøderup-dolkningen i 1958. En 16-årig ung mand steg en aften af toget i Tappernøje og kørte derefter på sin cykle udenom en jævnaldrende ung pige. Efter at have ladet hende passere sig, kørte han igen uden om hende og stak denne gang sin dolk i ryggen på hende. Den gik ind tæt ved hjertet, og det må anses for et lykkeligt mirakel, at hun i det hele taget overlevede. Han havde intet udestående med hende og intet »motiv« i øvrigt, hverken økonomisk, seksuelt eller på anden måde. Han selv korte videre og sov roligt uden skyldbevidsthed, da politiet lidt senere fandt ham på den gård, hvor han tjente. Han havde masser af kulørt lektur på sit værelse og så ofte bloddryppende film; han kom således denne aften hjem efter at have set »Zorros sorte pisk«, hvori der forekommer en knivstikscene. Selv forklarede han, der af sin husbond blev karakteriseret som fredelig og stiltædig, men noget indesluttet, at han havde lært på film og på billeder, at man kunne stikke en kniv i ryggen på unge piger, og så havde han fået lyst til at prøve. At det *efter* forbrydelsens begåelse blev konstateret, at han var åndeligt tilbage og opvokset i et dårligt miljø tilføjes for fuldstændighedens skyld.

Den amerikanske psykiater, dr. Fr. Wertham omtaler i sine bøger, særlig i »*Seduction of the innocent*«, mængder af eksempler på forbrydelser direkte kopieret eller inspireret af tegneserier. Han bygger på materiale fra kvarterer i

New York med høj forbrydelsesprocent, men inddrager også andre områder.

I en omtale af Werthams bog »Skyldens Cirkel« erklærer folketingets ombudsmand, professor St. Hurwitz (Pol. kronik 30/3 1957) sig enig i, at den enkelte kriminelle persons ansvar overfor samfundet er uløseligt forbundet med samfundets ansvar overfor ham. »Et samfund, der lader strømme af impulser til vold og mord skylle ind over værgeløs ungdom gennem en kommercielt motiveret, hensynsløs produktion af sadistisk underholdning, er i eminent grad meddelagtig i skyldens store cirkel«. Wertham mener forøvrigt ikke, at det er de ringest udstyrede børn, der særlig ligger under for denne inspirationssmitte.

Et rundspørge til danske politimyndigheder gav til resultat, at man ikke plejer at efterforske forbrydelsens årsager, hvorfor iagttagelsesmaterialet ikke er stort. Men fra nogle sider gives der dog udtryk for umiddelbar tro på inspiration og belæring fra film og kulørt læsning. Der berettes således om en serie motor-tyverier begået, mens en svensk film »Fartfeber« var på plakaten, og der beskrives nogle tilfælde begået af unge mænd umiddelbart efter, at de havde set filmen. Også om direkte kopiering af forbrydertechnik lært fra film berettes der.

Det kan i denne forbindelse særligt fremhæves, at netop den »motivløse« forbrydelse, der ikke tidligere spillede nogen rolle, nu hævdes at være et af amerikansk politis største problemer i forbindelse med ungdomskriminaliteten<sup>1</sup> Den er også dukket op herhjemme. Der kunne udover Brøderupsagen nævnes andre tilsvarende drabssager herhjemmefra i de senere år (f. eks. Grøndalsvænge-drabet og »Manden

på gesimsen«), men en fortsat drøftelse af enkelttilfælde vil formentlig kun kunne illustrere problemet, hvilket allerede er sket. Flere henvisninger til eksempler på svigtende hemninger eller på direkte inspiration vil næppe blive akcepteret som noget bevis.

Jeg skal derfor blot nævne velkendte begreber som pyromanepidemier, selvmordsepidemier m. v., ja man kunne måske også nævne »ærlighedsepidemier« som vidnesbyrd om eks-  
mplements magt. En »ærlighedsepidemi« skal nu være opstået i U.S.A. efter afsløringen af quiz-snyderierne; de viser sig ved, at hoteller og restauranter uventet får forøget deres beholdninger af askebægre og service med tidligere forsvundne »souvenirs«.

Det er heller ikke i sig selv afgørende, om ungdomskriminaliteten er stigende eller faldende. Det er dog udenfor debat, at ungdomskriminaliteten meldes stigende de fleste steder i verden. I U.S.A. begås således nu ca. halvdelen af alle forbrydelser af børn og unge under 18 år. For Danmarks vedkommende er det fra kriminologside hævdet, at ungdomskriminaliteten tværtimod er faldende til og med 1956. Efter samme kilde indtraf dog i 1957 en stigning for de 15-17-årige på ca. 20 %, og i 1958 skulle situationen være som i 1957. Svaret beror naturligvis bl. a. på, hvor høje aldersklasser man medregner til de unge, om man sammenligner med forholdene før krigen eller med forholdene under krigen, om man kan tage tilstrækkeligt hensyn til forskydninger i tiltalepraksis etc. etc. Jeg skal ikke her genoptage denne diskussion<sup>1</sup>, blot anføre, at det fyldte 18. år er aldersgrænsen i hvert fald for min interesse i denne forbindelse, fordi det drejer sig om virkningen af kulørt lektur netop for børn og unge, mens vi ser ganske bort fra voksenproblemet. Det er i særlig grad det pædagogiske problem, der påkalder interesse.

Lad mig blot til afslutning om inspirationsproblemet bemærke, at spørgsmålet ikke er begrænset til dette, om inspiration til forbrydelse er sandsynlig. Lige så vigtigt er det, om kulørte serier kan inspirere til brutalitet og mangel på hensyn i det daglige samliv iøvrigt, selvom det ikke er straffbare handlinger, det drejer sig om. Det er af vigtighed, om denne lekturereform påvirker børn og unges handlings- og hæmnings-

<sup>1</sup> Jeg citerer fra en avisreportage af 8. august 1957: »Dette er ikke en øjeblikkelig krise, dette er en katastrofe, der længe har været undervejs . . .

Dette var vicepolitichefen Walther Arms alvorlige ord, da han i forgårs i fjernsyn talte om det nye udbrud af bandekrig og meningsløse mord blandt de unge i New York.

. . . Man har søgt at konstatere sammenhængen mellem kulørte hæfter, forbryderfilm, dårligt fjernsyn på den ene side og ungdomsforbrydelser på den anden - og en vis sammenhæng er der . . . tilbage bliver den uforklarlige og forfærdende kendsgerning, at ikke få af de 16-årige, der gribes i mord, - og det ikke engang de, der intelligensmæssigt står lavest — kun har een forklaring på, hvorfor de dræbte: for the thrill of it - fordi det var spændende.«

<sup>1</sup> Interesserede henvises nærmere til »Folkeskolen« 9/1 1958 s. 37 ff. og »Nordisk Kontakudvalg«s betænkning nr. 217 af 1958 s. 74-78.

mønstre i det hele taget i en uønsket retning. Hertil skal jeg vende tilbage.

Uagtet *Florander* i sin undersøgelse<sup>1</sup> er forbeholden i sin bedømmelse af serielæsningsens virkning, er han dog klart kritisk indstillet overfor påstanden om, at serielæsningen kan være gavnlig og finder det mere nærliggende at antage, at »serielæsningen som symptom ikke kan anses for at være uskadelig for serielæserne«. *Eva Nordland* er nu på grundlag af en 3-årig undersøgelse nået til følgende opfattelse: 2

»1. Ivrige, stabile tegneserielesere av gutter og piker viser seg som mer aktive, livlige, impulsive, med mindre av akseptabel atferd på skolen, enn moderate tegneserielesere. Spesielt gjelder dette barn som leser de særlig aggressive serieblad gjennom lengere tid.

<sup>1</sup> »Børns serielæsning« i Nordisk Psykologi 1955 s. 188-210. S. 210 finder han, at nogle fremdragne forhold »tyder på en stærk emotionel optagethed af seriebladene. Hvis man vil vide mere om serielæsningsens virkning, må man søge at få klarhed over, hvilke emotioner seriebladenes billeder fremkalder. Dette kan sikkert gøres eksperimentelt.«

Han tilføjer: »Det går igennem de fleste undersøgelser, at der ikke er grund til at antage, at seriebladene skaber konflikter. Tværtimod menes der, at de er symptomer på konflikter hos barnet, som er opstået længe før og uden tilknytning til serielæsningen.

Denne antagelse falder sammen med tendensen i denne undersøgelse. Men den slutning, som er draget heraf, at serielæsning opfylder et behov hos barnet og kan være gavnlig for det, synes ikke at være rigtigt.

Snarere må der opstilles den hypotese, at serielesere benytter det symptom, der hedder serielæsning, som et forsøg blandt flere andre på at løse deres personlige vanskeligheder. Der må altså snarere ved serielæsningen være tale om en Ersatzbefriedigung, hvorunder de tilgrundliggende latente behov bliver ved at eksistere. I så fald må der også regnes med muligheden af, at en sådan Ersatzbefriedigung tjener til at opretholde de behovskonstellationer, der har ført til barnets vanskeligheder, og dette vil igen sige, at serielæsningen som symptom ikke kan anses for at være uskadelig for serielæserne.

Den teoretiske behandling af virkningen af den »kulørte« læsning kan i det mindste ikke videreføres, førend der foreligger solide empiriske data til bedømmelsen af denne virkning.«

<sup>2</sup> Pedagogisk Forskning 1957 nr. 4 (Undersøgelsens I. del), 1958 nr. 4 (Undersøgelsens II. del) og 1959 nr. 2 (Undersøgelsens III. del) s. 89-104, se særlig s. 102, hvorfra ovenstående citat stammer.

2. I ukedager like etter den mest intense lesning av de særlig aggressive serieblad er det mer av uoppmerksomhet og agresjon blant dem, som leser slike blad. Aggressive serieblad synes dermed å stimulere aggressive tendenser hos barn, i stedet for å virke avreagerende.

3. Ivrige og stabile tegneserielesere har noe mindre nyanserte forestillinger om oppførselsnormer, med vekten sterkere på livlighet og spennende opplevelser og med noe mindre vekt på forholdet til skolen og de voksne.«

Her skal blot gentages, at den blotte *risiko* for afsmitning og forrælse, såvidt jeg kan se, gør det umuligt - også i de nordiske lande - at gå let henover reguleringsproblemet.

Som mere direkte argumenter for regulering af en eller anden art må følgende tjene.

Allerede fordi den psykologiske specialviden, der går imod regulering, motiverer sin modstand med vor mangelfulde viden, bl. a. om kulørt læsnings virkning på børn og unge, er det udelukket på nærværende tidspunkt at søge vejledning her.

Man må derfor søge sin vejledning andetsteds.

I vort land, og i alle andre kulturnationer, ofrer vi milliardbeløb på at lære børnene at læse — med eller mod deres vilje —, og på at tvinge dem til at læse et bestemt stof, og samfundet ofrer endelig millioner på at stimulere frembringelse af god litteratur og på at gøre den lettilgængelig for enhver gennem et mere eller mindre veludviklet biblioteksvæsen.

Vi gør det ud fra en fundamental erkendelse af læsningens og litteraturens værdi som en af kulturlivets grundpiller. Vi handler ud fra den antagelse, at læsning *påvirker* læseren, og derfor støtter og bruger vi den gode, den belærende og den høje læsning i kulturlivet. Hverken skole eller bibliotek støtter nedbrydende eller aldeles ligegyldig læsning, hvilket ville være selvmodsigende. Det lader sig ikke gøre at acceptere den gode litteraturs opdragende og belærende virkning og samtidig nægte, at der er en anden lektur, der efter sin beskaffenhed virker nedbrydende, forræende og belærende om uheldige adfærdsformer eller tankesæt. Hvis samfundet turde benægte den nedbrydende virkning af denne art læsning for børn og unge, ville det være konsekvent også at be-



nægte den opdragende virkning af den støttede og i skolen udnyttede læsning, og det kunne jo nok give anledning til besparelser af en antagelig størrelsesorden.

En umiddelbar overvejelse tyder heller ikke på, at vort udgangspunkt om læsningen som en af samfundets mest effektive udviklingsfaktorer er forkert, i hvilken forbindelse det synes mig naturligt at pege på 2 forhold.

1. Der er een periode i menneskets tilværelse, der er mere følsom, åben og modtagelig for indtryk end nogen anden, nemlig barneårene og de ganske unge år. I samme periode er erfaringskredsen særlig snæver, og den kritiske sans uudviklet. Muligheden for motiveret kritik overfor de indtryk, man udsættes for er ringe, men modtageligheden stor. Det meste af, hvad der gør indtryk på disse menneskespirer, opdrager dem eller nedbryder dem. Deres karakterfundament bygges op.

2. Det andet forhold, jeg gerne vil drage frem, er den pædagogiske teknik. Vil man lære noget fra sig, ved enhver, at midlet er at gøre eleven fortrolig med det, der skal læres. Og denne fortroliggørelse opnås uigendrivelig sikkert, hvis man kan vække og fastholde elevens interesse uden altfor megen anstrengelse og derefter gentager og gentager, til stoffet er gået ind i underbevidstheden.

Begge disse grundlæggende faktorer finder vi i fortrinlig grad underholdningsindustrien med dens tegneserier og anden kulørt lektüre baseret på.

Den henvender sig først og fremmest til børn - og barnlige sjæle - og den bygger på enkle og udifferentierede handlingsforløb, fremstillet i billeder, der kan forstås af enhver og spændt op i høj dramatiseret form, så interessen vækkes og fastholdes.

Alle betingelser for en solid indlærings effekt er tilstede.

Nogle smagsprøver på den lektüreform, der må holdes for klart skadelig for svage sjæle, er indføjet efter bilaget. De er alle købt i København.

Det ville, som også fremhævet af udvalget, have været oplysende at have overblik over, hvad der findes specielt på det danske marked, uden at jeg dog for mit vedkommende mener, at en sådan statistik er nødvendig for at tage stilling. Udvalget har søgt oplysning hos de danske forlæggere og importører om oplagstallene, der ikke passerer dansk oplagskontrol,

men blev mødt med afvisning. Udvalget regner derhos med, at markedet er undergået en vis snering under tryk af opinionen i de sidste år. Det marked, det er muligt at analysere i øjeblikket, er derfor ikke udtryk for et frit marked.

Selv med anerkendelse af Sveriges førerstilling på det kulørte marked kan man imidlertid nok illustrere sagen ved at se på en undersøgelse i Sverige, publiceret i *Bejerots bog*: »Barn, serier och samhälle«, der efter optælling og beregning viser, at der på et år udgives oplag på 167.000.000.000 billeder i seriehæfter, og at  $\frac{3}{5}$  heraf eller 100.000.000.000 billeder fremstiller asociale handlinger som mord, tortur, forbrydelser og råhed af alle slags<sup>1</sup>). Det forekommer på forhånd klart, at dette betegner en væsentlig forudsætning for en *normalisering* af asociale handlinger. Det, der første gang vækker en gysende rædsel i den unge læsers sind, bliver efterhånden en dagligdags ting, vold bliver en normal reaktionsform, der blot er mere spændende og mere effektiv end den sagtmødige reaktion. Som *Wertham* siger: Man lærer, at vold ikke er noget problem, men en løsning. I sit forord til *Bejerots* bog siger *Gunnar Hirdman* om problemet: Jeg vidste ikke, at jeg vidste så lidt om det.

For mit vedkommende går jeg ud fra, at rådheds- og forbryderserierne ved deres overdrevne samt stereotype og skematiske fremstilling af asociale handlinger fortroliggør »læseme« med dette stof og derved afstedkommer en reduktion af hæmningerne overfor disse reaktionsformer. Den direkte inspirationsvirkning er tidligere omtalt.

Den østrigske psykiater *Hans Asperger* hævdede på en international kongres i sommeren 1950 i et foredrag om unge kriminelles psykopatologi, at mere end 70 % af alle ungdomskriminelle blev kriminelle, fordi deres indsigts og deres hæmninger var for svage. Han påpeger dernæst, at de fleste af dem er forfaldne til overdreven læsning af kulørte hæfter og biografbesøg, men er dog for forsigtig til at påberåbe sig denne parallelitet som noget bevis for en årsagsforbindelse. Om procenttallet er det ene eller det andet, er måske mindre afgørende på baggrund af den i hvert fald uimodsigelige kendsgerning, at hæmningerne har været *for svage* i ethvert tilfælde, hvor en for-

<sup>1</sup> En anden svensk optælling i *Martin S. Allwood* »Kalle Anka och stålmannen« anfører dog, at der er relativt få mord og råhedsscener i de svenske serier.

brydelse er begået. Det er formentlig den overvejende opfattelse, at forbrydelser (og asociale handlinger i det hele taget) oftest begås på grund af hæmningernes utilstrækkelighed.

Uanset de iøvrigt udmærkede bestræbelser, der fra forskellige side udfoldes for at klarlægge årsagerne til ungdomskriminalitet m. v. ved henvisning til uheldigt miljø, dårlige boligforhold, skilsmissetragedier etc. etc., kan man næppe gøre noget galt ved at fremhæve som det generelt karakteristiske, at hæmningerne - i hvert fald - har været utilstrækkelige.

Hvis man — som her antaget — går ud fra, at *fortroliggørelse* med asociale handlinger svækker hæmningsimpulserne overfor disse, synes det mig håbløst inkonsekvent, at samfundet tillader denne fortroliggørelse systematisk sat ind overfor børn og unge. Det er inkonsekvent, så længe samfundet finder det fornødent at modvirke asocialitet ved strafferegier og ved andre sociale sanktioner.

Ethvert samfund, der kræver de af samfundet satte eller forudsatte grænser for det enkelte individs handlefrihed overholdt, må med omhu dyrke og styrke de hæmninger, der harmonerer hermed og kan ikke — velovervejet — passivt tillade dem nedbrudt.

Nu ved jeg meget vel, at psykologer og psykiatere i vidt omfang arbejder på at fjerne udviklingshæmninger fra menneskers sind, fordi man derved håber at kunne modvirke neuroser. Principielt og praktisk må bestræbelsen begrænses til visse hæmninger, nemlig forsåvidt de står i vejen for en personlighedsudvikling henimod beherskelse af egne handlingstilskyndelser. Men det er farligt at generalisere sådanne bestræbelser ved en »popularisering«. Ingen modsætter sig målbevidst - og kontrolleret - forsken og eksperimenteren i neurosebekæmpelsen, men generelt bør hæmningstærsklen, der beskytter mod asocial opførsel, styrkes med omhu i stedet for at nedbrydes ved ligegyldighed.

Det er min tro, at enhver bevidst organiseret bestræbelse herfor **vil** virke befrugtende og fremmende også for den indsats, der kan gøres fra hjem, skole og opinion m. v., medens enhver velovervejet passivitet vil stimulere de korslagte arnes holdning og usikkerheden på andre påvirkningsfelter.

Spørgsmålet om volds- og forbryderseriernes indflydelse på børn og unge kan anskues og belyses af flere specialvidenskaber — som foran berørt.

Men spørgsmålet om samfundets tolerance overfor dette pavirkningsmiddel er hverken et psykolog- eller psykiateranliggende, ligeså lidt som det er et presseorganisations- eller et forlæggeranliggende. Det er et spørgsmål om retsorden.

Den forhåndmodstand, som den af mig anbefalede reaktion har mødt i vide kredse, og vel at mærke i interesserede kredse, der gerne ville være objektive og loyale i deres bedømmelse, tilsiger mig at gøre denne - som man ellers skulle synes — overflødige bemærkning.

Retsordenens opgave er ikke at erkende og beskrive, men først og fremmest at *korrigere*. Netop *begrænsningerne i friheden* (af hensyn til sikring af andres interesser, herunder andres lige krav på frihed) er retsordenens felt. Hvis retsordenen også iøvrigt kunne indtage den passive eller i bedste fald positivt opdragende holdning, som så ofte anbefales overfor den kulørte børnelitteratur, kunne man afskaffe straffelovgivning, færdselslovgivning etc. og i stedet begrænse sig til at lære folk at være gode og hensynsfulde mod hinanden. Erfaringen har vist, at folk i almindelighed, herunder formentlig også en del forlæggere og importører, bliver mere hensynsfulde og ansvarsbevidste, når de kender færdselsstriberne og ved, at det koster noget at overskride dem. Men i øjeblikket beror det på hver enkelt forlægger og importør, om han **vil** respektere nogen »selvansvarlighed«, og der må endda antages at være flest penge at tjene ved at lade være.

Domstolene kan ikke skride ind på dette felt, fordi der mangler en lovgivning, der giver dem hjemmel hertil.

Som kort berørt i *bilag 11* er det et fællesnordisk træk, at retsordenen ikke omfatter ansvarlighedsregler her.

Men spørgsmålet er til overvejelse.

I *Sverige* har straffelovskomiteen således i sit forslag til brottsbalk 14 kap. 13 § formuleret en strafferegel (om fængsel eller bøder) for den, »som bland barn eller ungdom sprider skrift eller bild, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedlige fostran«.

Det har været overvejet, at tage spørgsmålet ud til særskilt behandling på rigsdagen, men man har ikke ønsket dette.

I *Norge* har straffelovrådet drøftet nødvendigheden af at råde over en legal ansvarlighedsregel udover den frivillige kontrol, som føres af tegneseriekomiteen. Lovrådet har her-

efter gjort indstilling til justitsministeriet om en regel ganske svarende til det svenske udkast om straf for enhver, der udgiver skrifter, der er åbenlyst anstødende, eller som virker forrænde på børn og unge.

I *Finland* udtalte rigsdagen i 1956 ved vedtagelsen af lov af 13/11 1956 om visse semipornografiske skrifter - og i overensstemmelse med det nedsatte lovudvalg, at »vissa andra tryckalster, särskilt s. k. bildserier med brottsliga motiv, utöva en förrånde innverkan och verka försläppande på moralbegreppen i synnerhet bland den växande ungdomen och det vore åtminstone lika viktigt att förhindra dylika publikationer .. .«.

I *Danmark* har vi i straffelovens § 234 stk. 3 udover den egentlige pornografibestemmelse følgende regel:

»Den der for vindings skyld offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører skrifter eller billeder, der uden at de kan anses for egentlig utugtige, udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation, i sanselighed til formål, straffes med bøde eller hæfte indtil 1 år.«.

Reglen minder om de nævnte svenske og norske forslag. Der mangler egentlig blot en tilføjelse om, at »det samme gælder skrifter eller billeder for børn og unge, hvis formål må antages at være forretningsmæssig spekulation i fremstillinger af vold, råhed, forbrydelse m.v.«.

### *III. Hvorledes bør man regulere uden at skade andre, berettigede interesser?*

Andetsteds (radioforedrag gengivet i Dansk pædagogisk tidsskrift 1954 s. 359-65) har jeg haft lejlighed til at redegøre for, at det er upåkrævet af hensyn til ytringsfriheden at gøre enhver ytring fri, og at grundlovens forbud mod censur m. v. har et ganske andet sigte end at åbne sluserne for påvirkning af børn og unge ved f. eks. råheds- og forbryderserier.

Om man vil regulere denne flom eller lade den have fri gennemstrømning til børn og unge er vel til syvende og sidst et opinions-spørgsmål. Umiddelbart er opinionen på Christiansborg afgørende og middelbart vil opinionen udover landet i hvert fald være vejledende og inspirerende. Medens jeg i de tidligere afsnit af nærværende redegørelse har henvendt mig til opinionen, skal jeg som indledning til dette sidste afsnit gøre nogle bemærkninger om opinionen, der kan synes at

have været noget svingende, men vist navnlig varierer mellem forskellige befolkningsgrupper, og da disse ikke alle har lige let adgang til at blive hørt, kan der allerede heraf fås indtryk af en vis usikkerhed. Den er imidlertid næppe så stor.

Efter det ovenfor nævnte radioforedrag i 1954: »Kan Skipper Skræk anholdes?« var der - ganske overraskende - aldeles overvejende tilslutning selv i pressen til kontroltanken. Danmarks Lærerforening tog spørgsmålet op, og dette udvalg blev nedsat. Først så sent som i 1957, da en skitse til kontrollov blev oversendt til udvalget i forbindelse med min redegørelse i bilag 11, og denne skitse uden mit vidende blev givet videre til en avis før udvalgsdebatten, slog nogle blade problemet stort op ved at fremstille det fortrolige forslag som et censurforslag, der for enhver pris måtte standses.

En spagfærdig påvisning af, at det ikke drejede sig om censur, var på det tidspunkt uden større virkning, hvis man ser på reaktionen i de foruroligede blade selv, men det må tilføjes, at det heldigvis ikke var alle blade, der var foruroliget. Mest bemærkelsesværdigt var det måske, at der til nærværende udvalg indgik 32 protestskrivelser mod denne pressekampagne med 558 underskrifter fra forskellige ungdomsorganisationer, der gav udtryk for den erfaring, at den underlødige litteratur virker nedbrydende og forrående på de unges sind, hvorfor myndighederne bør indføre en effektiv kontrol med sådan litteratur. Efter den tid har jeg haft den glæde at være tilkaldt til et ret betydeligt antal diskussionsmøder udover landet, dels arrangeret af bestemte fagkredse, særlig pædagogiske, dels offentlige møder. Selvom der på disse møder naturligvis også har været givet udtryk for »frihedsprincippet«, har kontroltanken haft aldeles afgørende tilslutning; flere møder er — uprovokeret af mig — sluttet med vedtagelse af resolutioner til fordel for ansvarlighedstanken. Blot en enkelt, der står i forbindelse med den tidligere omtalte Brøderupsag, skal citeres i sin helhed:

»Ved et offentligt møde den 8. maj 1958 på Brøderup Ungdomsskole om den kulørte litteratur indvarslet af følgende foreningers og organisationers formænd: Sydsjællands Landboforeninger, Sydsjællands Husmandsforening, De danske Ungdomsforeninger i Sydsjælland, De samvirkende danske Husholdningsforenin-

gers Sydsjællandskreds, K.F.U.M. og K. i Sydsjælland, Arbejdernes Fællesorganisation og Præstø Amts Gymnastikforeninger, hvor der var mødt 350 deltagere foruden skolens personale og 75 elever, blev følgende resolution - efter indledende foredrag af kontorchef i undervisningsministeriet Vagn Jensen og påfølgende livlig diskussion - vedtaget enstemmigt og med akklamation:

Til regering og folketing.

350 mennesker fra alle kredse af Sydsjællands befolkning samlet til møde på Brøderup Ungdomsskole udtaler den alvorligste ængstelse over den efter vor mening yderst farlige og forrående indflydelse, som den stadig voksende flod af tarvelige kulørte hæfter har på børns og unges sind.

Vi er overbevist om, at de, der har svagest modstandskraft, af disse hæfters ansvarsløse forherligelse af brutal vold kan ledes til forbrydelser, der ødelægger deres eget og andres liv.

*/ hjemmenes, de unges og dermed også i samfundets interesse henstiller vi, så kraftigt vi kan, til de ansvarlige myndigheder snarest at finde veje til at hindre denne meningsløse forgiftning af unge sind.*

Ejnar Greve.  
Forstander og mødets dirigent.

Kr. Bruhn.  
Redaktør.

Marie Larsen.  
Husmoder.«

I tilslutning hertil er senere indgået følgende adresse, underskrevet af 61 eller mere end  $\frac{2}{3}$  af landets ungdoms- og efterskoleledere:

»Undertegnede forstandere for Frie Ungdoms- og Efterskoler anser den voksende flod af kulørte voldshefter, som oversvømmer landet, for forrående og nedbrydende på børns og unges sind.

De, der har svagest støtte fra hjem og miljø, får let af denne merkantile forherligelse af rå vold et forvrænget syn på menneske og samfund og kan derved ledes til forbrydelser, der lægger deres eget og andres liv øde.

Disse hefters påvirkning er i det hele så modsat den, vi arbejder for på vore skoler, at vi ønsker at henstille til de ansvarlige myndigheder at finde egnede midler derimod.«

Det er blevet min bestemte overbevisning, at der står noget i retning af et folkekrav - blot uorganiseret og derfor mindre hørligt i døgnets larm — bag den opfattelse, at den kritiserede literatur er skadelig for - ikke alle, men for de svageste - unge, og at de, der tjener penge på dette verdensomspændende ungdomskonsum, også bør holdes ansvarlige for varens uskadelighed.

Jeg har måttet gøre min stilling op ud fra den konstatering, at den del af offentligheden, jeg har haft direkte kontakt med, anser ansvarlighedsregler for påkrævede, medens samtidig en del af pressen er imod sådanne regler. Flere blade har dog vaklet mellem modsatte standpunkter, og det hovedstadsblad, der har været mest konsekvent kontrolmodstander, har været det uden noget forsøg på en tilbundsående drøftelse og motivering, gennemgående dog vel nærmest ud fra en frygt for, at indgreb på børne- og ungdomslitteraturens område i givet fald kunne blive farlig også for voksenlitteraturens frihed.

Det spørgsmål, man må stille sig selv, må herefter blive: kan man gennemføre kontrol-tanken på en sådan måde, at der ikke er nogen-somhelst risiko for voksenlæsningen?

For det første må man da af hensyn til censurbegrebet se bort fra enhver form for forudgående kontrol, og for det andet må man overlade den endelige afgørelse til de ordinære domstole, der formentlig fra alle sider mødes med ublandet tillid som borgernes værn.

Man kan formentlig klare disse to forudsætninger uden at tabe det afgørende mål af sigte; erfaringen fra England viste, at reglens tilstedeværelse var nok, nogen retssag blev ikke for-nøden, men det må tilføjes, at forbudet i Eng-land - i sin snæverhed - er mere veldefineret end man måske kan nå til her, og man bør måske i Norden vise modstanden mod kontrol det hensyn at give afkald på at formulere en formel *forbudsregel*, for i stedet at lægge hovedvægten på at hjemle en *ansvarlighedsregel*.

Det enkleste minimum kunne formentlig nås ved en tilføjelse til straffelovens § 234 stk. 3 som omtalt foran side 71, men jeg tror dog, det ville være nyttigt straks at skabe hjemmel for (eventuel) nedsættelse af et tilsynsnavn, hvis sammensætning og virkemåde fastlægges ved bekendtgørelse af undervisningsministeren efter forhandling med justitsministeren (eller omvendt, hvis det: foretrækkes på grund af den foreslåede tilknytning til straffeloven). Nævnet

burde først og fremmest bestå af pædagoger og børnebibliotekarer - ud fra det synspunkt, at det ikke drejer sig om at konstatere en bestemt psykisk nedbrydningsvirkning, men simpelthen om at konstatere, at en tryksag efter kyndige opdrageres opfattelse er af et så lavt niveau, at den bør udløse et ansvar.

Ikke mindst, hvis man giver afkald på en klar forbudsregel (som det bliver jo vanskeligere at formulere, desto bredere man vil gøre den), og fordi det drejer sig om et nyt område, ville det utvivlsomt være en fordel både for ret-

ten og for anklagemyndigheden at kunne søge vejledning hos et specialorgan, der yderligere kunne have til formål at følge udviklingen på eget initiativ.

En klar forbudsregel kan klare sig selv, medens et mere generelt formuleret ansvar kræver en vis kontinuerlig og bevidst udfyldnings- og belyningsvirksomhed.

*København den 25. november 1959.*

VAGN JENSEN





På syv små sider om Hopalong Cassidy kan der f. eks. ske følgende: Helten Hopalong og 2 kammerater, hvoraf den ene er »Sir«, leder efter »Vale«. De leder i byen »Powderhorn« - i et øde bjerglandskab og træffer Vales kone Velvet, der påstår, at Vale er forsvundet, skønt hun holder ham fanget for at få fat på hans penge. De tre rider ind i byen og bliver fulgt af banditter (helten ved ikke, at det er Velvets banditter), men redder sig ind i det forladte sherifkontor, hvorfra de ser Velvet ankomme - stærkt nedringet - til Saloon'en lige overfor. Hopalong maskerer sig, følger efter og praler af sine penge; han bestiller hos bartenderen en »Sarsoparilla«, som bartenderen ikke kender. Hank Doggs, der blander sig i samtalen, får Hopalongs knyttæve midt i synet, men da han vil hævne sig, knalder Velvet ham i nakken med en flaske med den undskyldende forklaring, at enhver gæst har krav på en ordentlig behandling: Hopalong skal have det første glas »Sarsoparilla« på husets regning. - Bartenderen kommer noget i glasset fra en lille flaske, men Hopalong lugter lunt og skyder med sin revolver glasset ud af hans hånd, hvorefter bartenderen får sit knockout. Den nedringede Velvet smigrer Hopalong og tilbyder at vise ham hen i banken, hvor man arbejder over, for at Hopalong ikke skal risikere noget med sine penge. - De går og een af Velvets banditter knalder Hopalong i nakken med et revolverskæfte, hvorefter pigens og banditterne kører ham bort til Velvets villa, hvor de genkender Hopalong, fordi han har tabt sit skæg. Velvet sparker den stadig bevidstløse mand ud i dybet fra klippen: Ikke mere vrøvl med ham. - Billederne viser den skønne, men fordærvede Velvet og den tapre Hopalong.

## KONG SALOMONS MINER



En serie som denne hører ikke til det værste. Den sælges som »De bedste fortællinger af verdens største forfattere«. Reglerne om droit moral opfattes ikke som nogen hindring, og der spares heller ikke på sadistiske virkemidler.



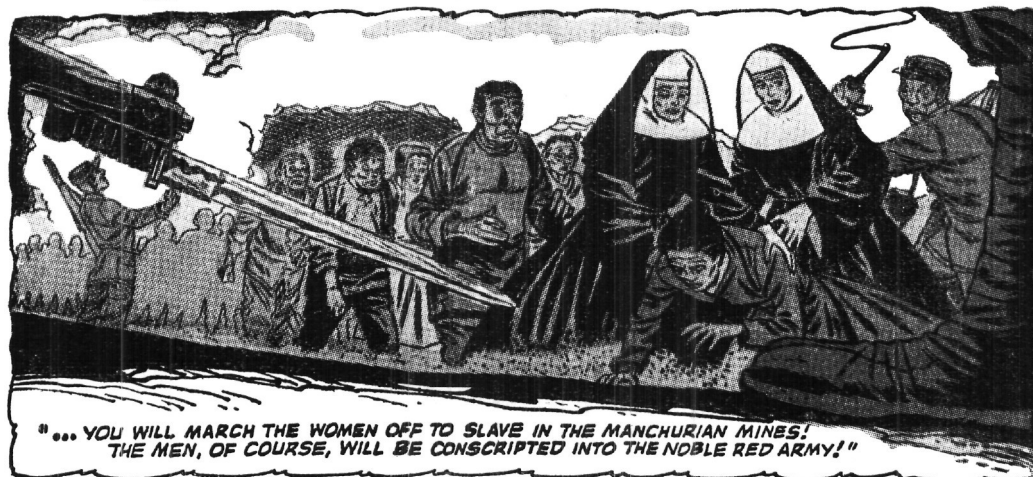


SNART KOMMER TIDEVANDEN, OG SÅ ER VOR VEN IKKE TIL AT REDDE HVORDAN MON DET SKAL ENDE?  
GÅ IKKE GLIP AF NÆSTE UGES SPENDENDE AFSNIT: DEN MYSTISKE MUR

Retten sidder i pistollobet. De sidste billeder viser, hvordan en dreng begravet levende i sandet for senere at drukne i tidevandet.



Krigsserier yndes p. gr. a. deres spænding. (Bemærk den påtrykte danske pris).



Grusomhed er godt stof, fordi det tiltrækker mange læsere. De rødes (Koreaneres) drab af den meget gamle og den meget unge som nytteløse og nonnerne, der skal trække i de manshuriske miner, spiller kynisk og målbevidst på læsernes følelsesregister.



De virkelige skrækserier nåede os kun i originalhæfterne; de nåede ikke fordanskingsstadiet, før kritikken satte ind. Men for at se, hvad vi har tilgode, når samfundet har opgivet at reagere, vises her nogle smagsprøver.





Heksen Delia Zarbo var hjælpsom, men blev alligevel kaldt en heks af enken til en mand, som hun ville holde i live. Hun maner de døde op af gravene og befaler dem at hente enkens guld til hende. De grønne, forrædne kadavere lystre, og enken brændes inde. Heksen gribes af naboerne og brændes, men hun får jorden til at åbne sig, og alle hendes fjender brænder, indtil byen ligger øde og forladt. Hvordan fortælleren kan vide alt det? »Jo, min hævn indbefattede aldrig mig selv.«



Den makabre benrad-historie fortæller om en ung handelsrejsende, der på en lille landstation venter på sit nattog. Da det kører langsomt forbi, springer han på, går gennem tomme vogne, indtil han møder en konduktor-benrad, der høfligt spørger, om han kan hjælpe, og fortæller, at alle kupeerne er ens. De standser ved en ukendt station og optager 2 nye rejsende, som det til sidst lykkes vor helt at finde i det kørende tog. Også de er dødninge. Konduktøren leder forgæves på passagerlisten efter vor ven, der derved opdager, at han har taget et forkert tog. Han prøver at flygte, kæmper med hele benrad-personalet, smadrer til sidst i lokomotivet fyrskovlen på fyrbødernes nøgne kranier, bliver smidt ud af toget og søger blodig og forrevet hjælp på næste station, hvor en ny benrad fortæller ham, at han ikke behøver nogen hjælp: nu er han død og skal igen op i dødetoget.

## RACKET SQUAD IN ACTION



Dr. Fr. Wertham skriver i sin bog: »Seduction of the innocent« bl. a.: Hvis det gjaldt om at give børn systematisk undervisning i kunsten at stjæle, lyve, mishandle andre og begå indbrud, kunne man ikke finde bedre lærebøger end seriehæfterne.« - Før vi forlader de engelsksprogede serier, vises også prøver på de crime-comics, der førte til forbudet i England.



Senen indøver i en række situationer en speciel lokkedue-teknik: den letpåkledte dame finder påskud til at aflægge visit hos herren, der er udset til offer. De medskyldige styrter ind og fotograferer parret, hvorefter ofret «far lov» til at købe fotografierne for 500 dollars



# RACKET SQUAD IN ACTION



OH, I SEE!



IT WILL TAKE A FEW DAYS TO REPLACE THIS BAND...

I'LL COME BACK. MEANWHILE, I CAN WEAR THE OLD ONE.



YOU NEED PENCILS IN YOUR BUSINESS, MISTER... HOW ABOUT BUYING A FEW?

OUTSIDE. BEGGER! WHY HOW OUTRAGEOUS..



HERE'S A WHOLE DOLLAR, YOU POOR MAN, AND YOU CAN KEEP THE PENCILS!



GET OUT!

I NEVER SAW ANYTHING SO COLD HEARTED. I'M GOING TO TELL THE MANAGER!



AHHH... YOU!



ARE YOU THE MANAGER?

YES, I'LL BE WITH YOU IN A MOMENT. WHAT IS IT EDGAR?

WHY, WE'VE LOST... I MEAN I'VE MISLAID SOME DIAMOND BRACELETS..



I HADN'T EVEN LOOKED AT THE MISSING BRACELETS!

I KNOW! WHY WE WOULDN'T THINK OF ACCUSING YOU, MRS. VAN WYCK..

...AND DON'T START ACCUSING ME, EITHER! HERE.. LOOK THROUGH MY BAG! SEARCH ME!

Den samme serie varierer fiffet på adskillige måder og giver en række andre gode tips, f. eks. det, hvorfra ovenstående billede er hentet: En tilsyneladende pæn dame går ind i en juvelbutik for at få sit ur repareret; hun distraherer ekspedienten og stikker en diamanlænke i tasken. I det samme kommer en tigger ind for at sælge blyanter; han forstyrrer butikkens ro og bliver brutalt vist ud, hvilket giver damen påskud til indigneret at gribe ind og give tiggeren en dollar, før han bliver definitivt smidt ud (diamantlænken er selvfølgelig inden i dollarsedlen). Da smykket savnes, kan hun trygt lade sig visitere og indigneret modtage sin undskyldning. Bagefter får hun minkpels af kompagnonen, og de vil derefter have dobbelt så store chancer for at vække tillid næste gang. - Vi følger deres fiske meriter videre i juvelfaget med tyggegummi, falske trækingslister o. s.v., o. s.v. Vi lærer en »leg« om penge med valnøddeskaller og en ært og ser, hvorfor modparten aldrig kan vinde, når der bruges en gummiært, der let lader sig manøvrere ud under skallen, o. s.v., o. s.v.



Vender vi tilbage til Skandinavien, er der dog også her masser af belæring at hente, f. ex. om hvordan man slipper ind i et fremmed hus uden at vække opsigt, hvordan - ovenfor - man kan bruge udstødningsgassen fra en bil til at slå folk ihjel med o. s. fr.



Her ser vi - fra dansk dagspresse - hvordan Johnny arrangerer Margo's »selvmord« ved hjælp af hendes egen revolver - med hendes egne fingeraftryk -, mens Johnny selv undgår fingeraftryk ved at tage handsker på, udsøger den rette skydevinkel etc.



# Kriminal- reportager

2

52 SIDER!

## Læs: DRÆBENDE FODSPOR!

»Crime and sex« er blevet eet i en del af den underlødige litteratur. Det gælder ikke blot for serierne og pornografibladene, men for en række andre kulørte hæfter, kriminalmagasiner og de såkaldte »pocketbooks«, der nu oversvømmer jordkloden. Efter Lorentz Larsons undersøgelse blev denne slags »litteratur« læst af 18 % børn i skolealderen og af 32 % af de unge fra 15-18 år. En forlagsreklame lyder således: »Rødhårige Bobbys teknik med karlor og sømmedel gjorde hende til glædjeflickornas okronnte drottning.«





De kyniske og udpenslede referater af hvilken som helst ugering virker ved deres monotone og værdi-nihilistiske gentagelser fortroliggørende og medvidende og derved opløsende på de hæmningsmønstre, som samfundet i øvrigt kræver respekteret.

## **BIBLIOTEKET**

Danmarks sociala højskole  
Randersgade 10, Kbh. 0





